



3 1761 08121550 1

1849 — 1866.

A D A L É K O K

A

KÉNYURALOM ELLENES MOZGALMAK

TÖRTÉNETÉHEZ.

DB

937.8

A736

1871

C-1

ROBA



*Presented to the*  
LIBRARY *of the*  
UNIVERSITY OF TORONTO

*by*

**DR. PETER I. HIDAS**

Prof: H. S. (D)

1/60an

1849—1866.

ADALÉKOK

A

KÉNYURALOM ELLENES MOZGALMAK

TÖRTÉNETÉHEZ.

AZ ASBÓTH-CSALÁD IRATAIBÓL.

*Berkshuly*

PEST.

KIADJA RÁTH MÓR.

1871.



---

Pest. Nyomatott az „Athenaeum“ nyomdájában 1871.



Az Asbóth család tagjai, alkotmányos időkben királpártiak mindig és a király szolgálatában többnyire, alkotmányellenes uralom idején az összeesküvők és felkelők közt voltak mindannyiszor a Rákóczyaktól egész 1866-ig. Jelesen a 48—49-iki mozgalmakban heten vettek részt és ezek némelyike, első sorban Asbóth Lajos h. tábornok és édes öccse Sándor, h. alezredes, utóbb éjszak-amerikai vezér-tábornok és a nagy polgárháboru befejezése után az Egyesült-Államok miniszterresidense a La Plata államokban és követe Montevideóban, élénk részt vett a bekövetkezett kényuralom ellenes mozgalmakban is.

Igy természetes, hogy számos okirat, levél, feljegyzés van a család kezei közt, mely ez eseményeket kitűnőleg világítja meg. Ez iratok közül azokat veszi a következőkben a t. olvasó, melyeknek közrebocsátása most már nem látszik többé időszerűtlennek. Valamennyinek közrebocsátását egyrészt családi, de másrészt egyéb tekintetek is egyelőre lehetetlenné teszik. Egy másik része ez

iratoknak már régebben megjelent „Asbóth Lajos emlékiratai“-ban.

Magában értetik, hogy az itt közrebocsátottakban változás semmi sem történt; jobbnak tekintetett inkább kevesebbet adni, mint követni mások példáját, a kik hol enyhítették, hol foldozgattak.

Az idegen nyelven irottak eredetben és magyar fordításban is adatnak.

I.

— 1849 —

A MAGYAR MENEKÜLT HADSEREG

L É T S Z Á M A

dec. 11 ikéről 1849.

S U M L Á N.



Digitized by the Internet Archive  
in 2010 with funding from  
University of Toronto

## LÉTSZÁMA

a menekült magyar hadseregnek, úgy az azokkal létező polgári  
rendüeknek. Névsorozata:

*Kormányzó:* 1. Kossuth Lajos. *Külügyminiszter:* 2. Batthyányi Kázmér. *Altábornagyok:* 3. Mészáros Lázár, 4. Perczel Mór. *Ezredek:* 5. Perczel Miklós, 6. Katona Miklós, 7. Szabó István, 8. Thaly Zsigmond. *Polgárok ezredesi járandósággal:* 9. Házmán Ferencz, 10. Berzenczei László, 11. Vuja Ignác. *Alezredek:* 12. Ihász Dániel, 13. Kabos Károly, 14. Asbóth Sándor, 15. Fokner János, 16. Vepler József, 17. Fries Gusztáv. *Polgárok alezredesi járandós.:* 18. Lórodi Ede. *Őrnagyok:* 19. Biró Ede, 20. Dembinszki Tivadar, 21. Glósz Húgó, 22. Vágner Gusztáv, 23. Kovács István, 24. Rosti István, 25. Jasics Pál, 26. Fiser András, 27. Halász József. *Polgárok őrnagyi járandós.:* 28. Bencze Ignác, 29. Gyurman Adolf, 30. Joánovics György, 31. Bordán Elek, 32. Egresy Gábor, 33. Schuller János. *Századosok:* 34. Décsi János, 35. Cseh Imre, 36. Frater Alajos, 37. Sárosy Gyula, 38. Koszta Márton, 39. Weigli Vilmos, 40. Török Lajos, 41. Gergely Ferencz, 42. Czinzer Ferencz, 43. Józsa Dani, 44. Knall György, 45. Dancs András, 46. Kosztolányi Ágoston, 47. Matta Ede, 48. Nosticius Vilmos, 49. Tóth Róbert, 50. Cserna Pál, 51. Borsai Sándor, 52. Szakadáty Pál, 53. Kinizsi István, 54. Bukovics Károly, 55. Kapper Ferencz, 56. Rekási Ferencz, 57. Nagy Imre, 58. Vas Ferencz, 59. Pongrácz Alajos, 60. Hutter József, 61. Fisbok Herman, 62. Kapitánolopos Leonidás, 63. Wecz Antal, 64. Helley Ferencz, 65. Ströbel Ferencz, 66. Börczy Gyula, 67. Balogh Vincze, 68. Bernáth Albert, 69. Vaji László, 70. Spekht Lipót, 71. Nyujtó Mátyás, 72. Korn Fülöp, 73. Rákosy Illés, 74. Ersek József, 76. Fonána Jeremo. *Polgárok századosi járandósággal:* 76. Mellesi Illés, 77. Vavrek János, 78. Váradi Albert, 79. Fauer János, 80. Szerényi Antal, 81. Mihálovics Anasztáz,

82. Katos Gusztáv, 83. Timári Imre, 84. Virág Gusztáv, 85. Karies István, 86. Ács Gedeon, 87. Priek József, 88. Csermeli Béla. *Főhadnaggyok*: 89. Ligetfi Mátyás, 90. Francisci Kazimir, 91. Kese Elek, 92. Szarka László, 93. Nagy István, 94. Szabó Sámuel, 95. Kanizsai András, 96. Grehenek György, 97. Lovászi Mihály, 98. Teleki Oszkár, 99. Grossinger Károly, 100. Bodola Lajos, 101. Imrédi Ferencz, 102. Tar Mihály, 103. Szeredi József, 104. Glósz Károly, 105. Pili Miklós, 106. Bruner Miklós, 107. Robicssek Vilmos, 108. Ruprecht Ede, 109. Burmán Zsigmond, 110. Salkovszky Mihály, 111. Endrődi László, 112. Kalapsza János, 113. Kászer Richárd, 114. Bezold Jakab, 115. Komáromi Kristóf, 116. Noiszer Richárd, 117. Tóthfalusi Gerand Károly. *Polgári főhadnaggyok járandós.*: 118. Boreczky István, 119. Podráczy Lajos, 120. Lévy János, 121. Bordán Vazul, 122. Lülley Manó, 125. Kurozovics, 124. Völgyei Szilveszter. *Hadnaggyok*: 125. Naidenbach Ferencz, 126. Lönyi Albert, 127. Veres Sándor, 128. Bakacs László, 129. Majláth Ferencz, 130. Rác István, 131. Anasztászi György, 132. Boros Sándor, 133. Szaesvay Elek, 134. Tiszai Dániel, 135. Smid Károly, 136. Vass Sándor, 137. Zóka István, 138. Vaszil László, 139. Sipos Pál, 140. Györfy Sándor, 141. Szathmáry Károly, 142. Váradi Lipót, 143. Szalánczi Domonkos, 144. Ruska József, 145. Urányi Sándor, 146. Törlei Bálint, 147. Polákovics Ágoston, 148. Hoholezer Hugó, 149. Földváry Ákos, 150. Pócz Ferencz, 151. Sánta József, 152. László Károly, 153. Ambrus Kristóf, 154. Molnár Mihály, 155. Bor István, 156. Biró Imre, 157. Balogh Ferencz, 158. Pásztory András, 159. Ulman, 160. Donár Mátyás, 161. Kugler Károly, 162. Dzabocsvich József, 163. Miklósy Ede, 164. Duckek Károly, 165. Paulinyi Ödön, 166. Harezy Gyula, 167. Dombrovsky Ferencz, 168. Hágen Ignác, 169. Órhalmi József, 170. Balogh Lajos, 171. Orosz Ferencz, 172. Veselényi József, 173. Onága Péter, 174. Bakó Imre. *Polgárok hadnagyi járandós.*: 175. Körmöndi Lajos, 176. Bernek, 177. Matisz József, 178. Macsata Ferencz, 179. Leman Frigyes, 180. Huszár. *Örmesterek*: 181. Tóth Ignác, 182. Kovács László, 183. Incze Ferencz, 184. Szabó Vilmos, 185. Hrabovszky Lajos, 186. Gresák József, 187. Herpay József, 188. Liszka György, 189. Munyán István, 190. Fintay Ignác, 191. Hajdu Gábor, 192. Fülöp Péter, 193. Merray József, 194. Fircsa János, 195. Szabó Károly, 196. Szabó József, 197. Gergely Elek, 198. László István, 199. Hant József, 200. Diószegi Géza, 201. Diószegi Árpád, 202. Polt Frigyes, 203. Kálinger János,



204. Major Imre, 205. Erdélyi Sándor, 206. Kölesey Péter, 207. Gersenyi Mihály, 208. Nikelszki Mihály, 209. Stall Lajos, 210. Szabó Ignác, 211. Erdős Gábor, 212. Virág Sándor, 213. Kolinszky Kálmán, 214. Straller Ferdinánd, 215. Dózsa János, 216. Sipos György, 217. Rényi Károly, 218. Galli Pál, 219. Borza Áron, 220. Csiba Farkas, 221. Borbély Dani, 222. Szilágyi Dani, 223. Kárpi Sándor, 224. László Miklós, 225. Csiba Ignác, 226. Vékony István, 227. Aros János, 228. Cserna Pál, 229. Kiss Károly, 230. Tóth János, 231. Barcsai Mátyás, 232. Szuzsián János, 233. Oroszkövi Soma, 234. Slézingner Ferdinánd, 235. Grin Lajos, *Tizedesek*: 236. Bordás Mátyás, 237. Kertész Albert, 238. Vagner Károly, 239. Takács András, 240. Jenci István, 241. Fegyveresy Ferencz, 242. Krenider Tamás, 243. Tóth József, 244. Polgár Sándor, 245. Szabó Péter, 246. Illés László, 247. Varga István, 248. Loránt Antal, 249. Nemes László, 250. Milkai József, 251. Kovács Ferencz, 252. Aczél Ignác, 253. Balogh Imre, 254. Fekete Sándor, 255. Horváth Lajos, 256. Bodonek György, 257. Lévai Sándor, 258. Jakab Ferencz, 259. Magdus Károly, 260. Steiner János, 261. Karvazi Sándor, 262. Zsentek János, 263. Haladai József, 264. Balogh István, 265. Huczai János, 266. Reinbárd Márton, 267. Kovács Ferencz, 268. Kovács János, 269. Tüske László, 260. Gregor Károly, 271. Henszel József, 272. Hencz József, 273. Kéméndi János, 274. Justin Ignác, 275. Reimond János, 276. Majtinek András, 277. Juhász Dávid, 278. Bányász György, 279. Bozso József, 280. Veres Sándor, 281. Orbán Imre, 282. Kun Albert, 283. Stakó Károly, 284. Tompos Ferencz, 285. Geltner Ferencz, 286. Rámer Ferencz, 287. Kotlik József, 288. Gruber József, 289. Müller József, 290. Stázenbikler Ignác, 291. Kun Sándor, 292. Balogh Miklós, 293. Nagy János, 294. Berényi Mihály, 295. Cseke Mihály. *Közüvételek*: 296. Nagy János, 297. Schön Mórész, 298. Boros András, 299. Inokán Mihály, 300. Szoboszlai István, 301. Fülöp József, 302. Bata Gábor, 303. Vincze János, 304. Nagy János, 305. Grob János, 306. Klániseczki Akin, 307. Popovics György, 308. Bedekovics János, 309. Benzer Mihály, 310. Konyovics Miklós, 311. Balogh János, 312. Kapusi Imre, 313. Morovecz János, 314. Barcsai Gergely, 315. Morvai János, 316. Lőrincz Mihály, 317. Andrási János, 318. Nyiri József, 319. Kovács Péter, 320. Juhász István, 321. Magyar József, 322. Dobos János, 323. Hadadi Demeter, 324. Balogh István, 325. Papp György, 326. Hepp Sebestyén, 327. Kovács András, 328. Varga Ferencz, 329. Lőrincz Bálint, 330. Takács Dávid,

331. Jakab József, 332. Domokos Dániel, 333. Varga György, 334. Papp József, 335. Bernát Soltész, 336. Fekecs István, 337. Illés Zsigmond, 338. Ferencz Salamon, 339. Tebés György, 340. Szabó Ferencz, 341. Magyar Sándor, 342. Orosz Mihály, 343. Balázs József, 344. Botka István, 345. Almási Mihály, 346. Simon György, 347. Szilágyi István, 348. Alvinczi János, 349. Straller Ferencz, 350. Takács János, 351. Sipos János, 352. Kiss Mihály, 353. Szász Márton, 354. Szauer József, 355. Török Ferencz, 356. Salamon János, 357. Oltyán János, 358. Tőkés Mihály, 359. Dobozi Mihály, 360. Bakesi János, 361. Jakab János, 362. Debreczenyi Samu, 363. Józsa József, 364. Tóth Imre, 365. Budai Mihály, 366. Székely János, 367. Szalkai Sándor, 368. Kállai János, 369. Tóth János, 370. Széll József, 371. Veres János, 372. Zomboresevicz Kostyán, 373. Reisz Náthán, 374. Borsai Sándor, 375. Illési Benjámin, 376. Dudás István, 377. Juráček Mihály, 378. Dibasz József, 379. Dobos László, 380. Juráček József, 381. Oláh József, 382. Bak Pál, 383. Nyiri József, 384. Nemes Sándor, 385. Neves József, 386. Hencz József, 387. Klein József, 388. Nagy Tamás, 389. Kertész Albert, 390. Molnár József, 391. Árva József, 392. Baresai Gergely, 393. Nagy János, 394. Lang Ferencz, 395. Telek János, 396. Nagy Gáspár, 397. Tris János, 398. Klein Ábrahám, 399. Schvarcz Samu, 400. Szegedi János, 401. Papp István, 402. Batai József, 403. Kiss József, 404. Spédl Ferencz, 405. Rábai András, 406. Nagy Elek, 407. Nagy Tamás, 408. Nagy Bálint, 409. Antal Ignác, 410. Király Bálint, 411. Baka Péter, 412. Bartus József, 413. András József, 414. Lőrincz Antal, 415. Aloiz József, 416. Varga Sándor, 417. Kiss József, 418. Balogh Mihály, 419. Forrai József, 420. Varga János, 421. Fromonn Romann, 422. Beretics Tamás, 423. Szilágyi János, 424. Lukics Gergely, 425. Foczeko Mátyás, 426. Rácsa Tamás, 427. Koszta Miklós, 428. Püspöki Károly, 429. Baji Sándor, 430. Szegedi István, 431. Nemes József, 432. Ferenczi János, 433. Fejér József, 434. Orosz György, 435. Dankó József, 436. Práger Izidor, 437. Tompos Ferencz, 438. Rokus Károly, 439. Sándor Károly, 440. Bakman János. *Nők*: 441. gróf Batthyányi Kázmérnő, 442. Foknernő, 443. Dembinszkinő, 444. Jasiesznő, 445. Vuja Auróra, 446. Gyurmannő, 447. Váradinő, 448. Tarnő, 449. Kertésznő, 450. Árvainé, 451. Hajdu Sára, 452. Muntyán Száli, 453. Varga Mihálynő, 454. Schönné, 455. Balogh Istvánnő, 456. Molnárnő, 457. Jochter Borbála, 458. Dombrovszkinő, 459. Kreinmiller Jozefa, 460. Görög Péternő, 461. Reinhardnő,



462. Szásznő, 463. Kállai Anna, 464. László Juli, 465. Vékonyó,  
366. Eisenbicklernő, 467. Bodoneknő, 468. Horváthnő, 469. Kissnő,  
470. Lévainő, 471. Takács Mari, 472. Tüzér Mari, 473. Csermelnő,  
474. Pásztorinő, 375. Románcsek Mari, 476. Lőrincz Istvánnő,  
477. Aczélnő, 478. Steiner Jánosnő, 479. Vargáné, 480. Bráner  
Therézia, 481. Papp Julia, 482. Tamási Mari, 483. Jurácselnő,  
484. Glósznő. *Gyermekek*: 485. Glósz Károly 1 gyermeke, 486.  
Szász Márton 1 gyermeke, 487, 488. Kreinmüller József 2 gyer-  
meke, 489, 490, 491. Dombrovszki 3 gyermeke. Összesen 491.

S u m l á n, dec. 11-én 1849.

K a b ó s, alezredes.

Láttam:

K o s s u t h L a j o s,  
kormányzó.



II.

1849.

VYSOCZKI TÁBORNOK  
AZ ORSZÁG KORMÁNYZÓJÁHOZ.

ORSOVA, AUG. 17.

(A LENGYEL LÉGIÓ TÖRTÉNETÉHEZ.)



An

den Herrn Landes-Gouverneur!

in

Orsova.

Hauptquartier Orsova am 17. August 1849.

Es ist Ihnen wohl bekannt, dass die unter meinem Commando stehenden Polen während des Feldzuges nie verlangten mit persönlichen Auszeichnungen theil zu werden, sich glücklich fühlend, dass die ungarische Regierung ihre Tapferkeit schätzend, mit dem militärischen Ehrzeichen ihre Standarten schmückte.

Nur vier ihrer Anführer d. i. ich, Oberstl. Poninski und Thorznicki, dann Major Czernik erhielten für die Siege bei Szolnok und Bárca die Ehrenzeichen 3-ter Classe.

Später nahm unter meinem Commando die polnische Legion Theil an allen Schlachten, welche die Hauptarmee vom Uebergange der Theisz bis an die Donau-Ufer und die Belagerung von Ofen dem Feinde lieferte, wetteifernd mit den tapfersten Bataillonen Ungarns, dem 3-ten und 9-ten, die ich zu befehligen die Ehre hatte; dann als unter dem Commando des Oberstl. Idzikowski stehende Abtheilung, und endlich vereinigt, deckte sie den Rückmarsch der Armee von Eperies nach Szolnok, wie auch von Szegedin nach Lugos, — bei diesen Märschen zeichnete sich besonders die polnische Cavallerie aus.

Hätte Gott den erhabenen Freiheitskampf gesegnet, so hätte uns der Glücksjubel für die Auszeichnungen genügend entschädigt: da wir aber zufolge der schändlichen Verträge Görgey's mit den Russen gezwungen sind unsere Zuflucht auf fremden Boden zu suchen, und uns in der Welt zu zerstreuen: so wünschten diejenigen, welche in der That sich verdient gemacht haben, mit sich das Andenken zu nehmen, dass sie auf ungarischen Boden mit Ruhm für die Freiheit gekämpft haben. Ich bin daher so frei Ihnen, Herr Gouverneur die meist verdienten Personen vorzustellen und Sie zu bitten, ihnen die Patente der Ehrenzeichen zu ertheilen

Die polnische Legion bestand aus 3 Bataillonen Infanterie, 5 Escadronen Cavallerie; und 2 halben Batterien Artillerie, es sind daher kaum 3 bis 4 Individuen, die Officiere und Soldaten mit inbegriffen, die ich Ihnen hiemit von jeder Abtheilung vorstelle.

J. V y s o c k i, Gen.

Liste der, wegen ihrer Verdienste zur militärischen Auszeichnung vorgestellten Offiziere:

*Zum Orden II-ter Classe.*

Poninski Ladislaus Oberstlieut. und Commandant des 1-ten Uhlanen-Regimentes. In der Schlacht bei Szolnok, am 5-ten März d. J. zersprengte Poninski an der Spitze seiner Escadron durch einen kühnen Angriff eine Division Dragoner und nahm denselben 5 Kanonen ab, wofür er mit dem Orden 3-ter Classe decorirt wurde. Später als Commandant einer Division führte derselbe stets kaltblütig und muthig seine Abtheilung zum Siege. Seiner Unersehrockenheit wegen war er von Untergebenen und Gleichen geliebt, von seinen Vorgesetzten geachtet. — In der Schlacht bei Thura wo die Uhlanen durch eine starke Cannonade in einigen Minuten gegen 50 Pferde verloren, und verleitet durch die grosse Zahl der zum erstenmal in solchem Feuer stehenden Jugend zum Weichen gebracht wurden — blieben Oberstl. Poninski, Rittmeister Korzelinski, Oberlieutenant Fredro und der Gemeine Madejski allein auf dem Platze, durch dieses gegebene Beispiel der genannten Offiziere wurden die beiden Divisionen alsbald zum Stehen gebracht, und behaupteten von den Pferden absitzend und dem Feinde durch diese Kaltblütigkeit imponirend — den Kampfplatz bis gegen Abend, woselbst sich die feindlichen Truppen zurückzogen. — Bei dem Rückzug von Szegedin nach Temesvár bildete derselbe mit den Uhlanen stets die Arièregarde der Armee. <sup>1)</sup>

*Zum Orden 3-ter Classe.*

Idzikowski Thadens Oberstl. der Infanterie. — Im Armee-Corps des Generalen Klapka befehligte derselbe eine Brigade, dann eine Division. General Klapka machte stets die ehrenvollsten Erwähnungen von ihm, in der Schlacht bei Tarczal, wo

<sup>1)</sup> Igen (Elintézési jegyzet.)

die ungarische Artillerie durch eine Flankenbewegung des Feindes bedroht war, stürzte Idzikowski an der Spitze der Polen mit dem Bajonette auf den Feind, vertrieb denselben und gab dadurch dem Gefechte den Ausschlag. In der Schlacht bei Hidas-Németh führte derselbe, mit dem Bajonette in der Hand, eine Abtheilung ungarischer Truppen an; endlich bewährte er sich unter den Befehlen des F. M. L. Dembinski — einen Posten bei Zeben behauptend — als guter Soldat. <sup>1)</sup>

Lacki Johann Major der Artillerie. — Als Hauptmann der polnischen Artillerie, noch während dem Feldzuge vom Jahre 1831 erhielt er hier das Commando der Artillerie bei der Belagerung von Arad, woselbst er im stärksten gegenseitigen Kanonenfeuer die Batterien besichtigte, das Feuer leitete, und mit solcher Kaltblütigkeit, dass er als Gegenstand der Bewunderung für alle dabei theiligten Truppenabtheilungen diente. — Bei Szolnok commandirte Major Lacki die ganze Artillerie im ersten Treffen, führte selbst die Batterien vor und trug durch persönlichen Muth und gute Dispositionen viel zum Siege bei. <sup>2)</sup>

Wieruski Anton Major der Infanterie. Derselbe zeichnete sich bei der Vertheidigung der Brücke in der Schlacht von Hidas-Németh aus, woselbst er mit einer kleinen Abtheilung den Feind zum Rückzuge zwang und den Platz bis gegen Abend behauptete. In der Schlacht bei Kápolna, wo der Feind durch eine Flankenbewegung unsere Truppen umgehen wollte, redete derselbe in der Nähe zweier ungarischen Campagnien seine Abtheilung an und ermuthigte sie derart, dass er dann an ihrer Spitze den Feind zum Rückzuge zwang. <sup>3)</sup>

Kozelinski Severin Rittmeister des 2-ten Uhlanen-Regimentes, alter Soldat aus dem polnischen Feldzuge vom Jahre 1831. Bei Girált (Sároser C.) hielt derselbe mit 60 Uhlanen und 200 Mann Guerilla's den gegen 3000 Mann starken Feind durch eine Woche auf, dort zeigte er nicht nur persönlichen Muth, sondern auch ungewöhnliche Geistesgegenwart und Militairkenntnisse. — In der Schlacht bei Thura behauptete er nicht nur mit dem Oberstl. Poninski das Schlachtfeld als seine Abtheilung zurück, sondern bewog dieselbe auch durch eine energische Anrede zur baldigen Raillirung und führte dieselbe in ihre frühere Stellung zurück. Auch sonst verdient der Rittmeister Kozelinski unter

---

<sup>1)</sup> Igen. <sup>2)</sup> Igen. <sup>3)</sup> Igen.

die Tapfersten gezählt zu werden; wurde bei einer Attaque in der Schlacht von Temesvár verwundet. <sup>1)</sup>

Zultoski Hypolit Hauptmann der Infanterie. In allen Schlachten bewies er Kaltblütigkeit und Muth. In der Schlacht bei Tarczal zeichnete er sich an der Spitze einer kleinen Abtheilung dadurch aus, dass er mit derselben den rechten Flügel des Feindes aufhielt. Bei Waitzen sprach er die Soldaten an und drang der erste an ihrer Spitze in die Stadt. <sup>2)</sup>

Horodynski Xaver Hauptmann der Infanterie, gewesener Offizier vom Jahre 1831 zeichnete sich besonders als Bataillons-Commandant in der Schlacht bei Temesvár aus, im stärksten Kanonenfeuer behauptete er den Platz tapfer, der Verlust von fast der Hälfte seines Bataillons bringt ihm das ehrenvolle Zeugniß seines Ausharrens; die Soldaten aufmunternd, erhielt er Ordnung bis zum letzten Augenblick, wodann er den Rückzug deckte. <sup>3)</sup>

Jagmin Joseph Hauptmann der Infanterie. Er war in allen Schlachten von Arad an und zeichnete sich durch Kaltblütigkeit und Muth aus. Bei Arad, bei Bedeckung der Belagerungs-Geschütze im Augenblicke, wo einige Artilleristen durch ein starkes Feuer gezwungen ihre Plätze verliessen, lud er obwohl Inf.-Offizier, selbst die Kanone und blieb bei der Batterie bis zum letzten Augenblicke. An der Spitze seiner Compagnie mit Wort und That eiferte er die Soldaten zur Tapferkeit an. Kurz in jeder Hinsicht zeigte er sich als tapferer Soldat. <sup>4)</sup>

Brazewicz Karl Inf. Oberlieutenant war in 18 Schlachten, überall zeichnete er sich durch Muth und Geistesgegenwart aus, eiferte die Soldaten an, und in der Schlacht bei Tarczal verdiente er durch den damaligen Oberstl. Klapka zum Ehrenzeichen vorgeschlagen zu werden. <sup>5)</sup>

Zima Franz Oberstlt. der Infanterie. Ein junger Soldat voll der besten Hoffnung. Schon als Gemeiner und Unteroffizier war er in allen Schlachten ein Beispiel für Andere. <sup>6)</sup>

Lusakowski Joseph Oberl. des 1-ten Uhlanen-Regimentes; zeichnete sich schon als Gemeiner durch seine persönliche Tapferkeit während der Schlacht bei Szolnok aus; wurde seiner Verdienste wegen zum Offizier des Regimentes avanceirt; kommandirte als Oberlieutenant eine Escadron mit Vorzug, erwarb sich

---

<sup>1)</sup> Igen. <sup>2)</sup> Igen. <sup>3)</sup> Igen. <sup>4)</sup> Igen. <sup>5)</sup> Igen. <sup>6)</sup> Wenigstens ein spezielles Datum ist anzuführen.



durch die in mehreren Attaquen bewiesene kaltblütige Tapferkeit Liebe und Achtung seiner Untergebenen, und diente als Beispiel seinen Soldaten, indem er mehrere Male sich die Auszeichnung verdiente. <sup>1)</sup>

**Ortowski Franz** Lieutenant der Infanterie. Zeichnete sich bei Szegedin aus, wo er eine verlassene demontirte Kanone mit etlichen durch sein Beispiel angeeiferten Soldaten aufhob und rettete, er that es unter einem starken Kartätschenfeuer und brach sich dabei den Arm. <sup>2)</sup>

**Fredro Alexander** Oberlieutenant beim 2-ten Uhlanen Regiment. Auf dem Schlachtfelde bei Tarczal zum Oberlieut. ernannt. Bei Bárcaza war er einer Derjenigen, die die feindliche Cavallerie-Attaque aufhielten, dadurch wurden mehrere Kanonen gerettet und der Rückzug des Corps gedeckt. In der Schlacht bei Thura blieb er mit dem Oberstlieut. Poninski, Rittmeister Kozelinski und Gemeinen Madejski nach dem Rückzug der Uhlanen auf dem Kampfplatze zurück und trug zur Aufhaltung der Schwadron bei — er zeigte stets Muth und Geistesgegenwart als tapferer Soldat. <sup>3)</sup>

**Madejski Johann** Uhlanen-Oberl. In der Schlacht bei Thura blieb er nach dem Rückzuge der Uhlanen im stärksten Kanonenfeuer. In der Schlaht bei Temesvár war er einer der ersten, die sich in die Reihen der Cavallerie des Feindes warfen, trug bei zur Sprengung derselben, — einen Cürassieren stach er vom Pferde und wurde vom Feinde ganz umringt, bekam 18 Wunden und wurde durch die Seinigen vom Feinde herausgehauen. <sup>4)</sup>

**Prazmovski Michael** Uhlaner. Stürzte sich als einer der Ersten bei Temesvár in die Reihen des Feindes, seine Lanze gab einigen feindlichen Uhlanen den Tod, — durch einen tapfern Angriff befreiete er seinen Escadron-Commandanten Rittmeister Kozelinski, der vom Feinde umringt war. <sup>5)</sup>

**Miaczynski Felix** Lieutenant der Uhlaner, schon anfangs beim Beginn des Freiheits-Kampfes ging er in die Reihen der polnischen Legion; als Standartführer ging er tapfer voraus während allen Schlachten des Winterfeldzuges. Als Uhlanenoffizier zeichnete er sich überall durch Tapferkeit aus, besonders bei der Schlacht bei Temesvár schlug er einen feindlichen Uhlanenoffizier vom Pferde und trug viel zur Sprengung des Feindes bei. <sup>6)</sup>

**Wroblewski Josef** Uhlaner. Auf dem Kaschauer Berge

---

<sup>1)</sup> Igen. <sup>2)</sup> Igen. <sup>3)</sup> Igen. <sup>4)</sup> Igen. <sup>5)</sup> Igen. <sup>6)</sup> Igen.

hielten (wie bekannt) Tirailleure den Feind auf, Wroblewski war hier der Erste der vorging, mit einer Karabiner-Kugel einen feindlichen Offizier tödtete, durch sein Beispiel ermuntert drangen die Andern nach, und der Feind wurde eine Zeitlang gehalten.

Bentkowski Ladislaus Lieutenant der Artillerie. Als Commandant der polnischen Artillerie (Halbbatterie), die durch junge, ungeübte Artilleristen bedient war, zeigte selber in jeder Hinsicht, dass ein einsichtsvoller und tapferer Anführer den Mangel an Kenntniss bei seinen Untergebenen ersetzen kann. Die Schlachten bei Thura, Szegedin und Temesvár sind Zeugen seiner Verdienste, und manche durch ihn selbst gerichtete Kanone lieferte Beweise seiner Geschicklichkeit.

Burchard St. Gustav Oberlieutenant. Schon bei der Belagerung von Arad zeichnete er sich als Adjutant des Artillerie-Majors Lacki aus, während der grössten Canonade trug er dessen Befehle unerschrocken an verschiedene Batterien; in einer der Batterien war die Mannschaft so erschrocken, dass sie den Dienst nicht mehr versehen wollte, da ging Burchard auf den Wall, dadurch aufgemuntert fingen die Artilleristen wieder an die Geschütze zu bedienen. Als mein Adjutant gab er durch strenge Befolgung der Befehle Beweise seiner Brauchbarkeit und Unerchrockenheit. <sup>1)</sup>

Lesen Teofil Lieutenant des 1-ten Uhlanen-Regimentes, wurde wegen seiner kühnen, entschiedenen Tapferkeit mehrmal verwundet und diente sowohl was den innern Dienst anbetrifft, als auch vor dem Feinde stets zum Beispiel seiner untergebenen Kameraden, am meisten zeichnete er sich durch seine Kaltblütigkeit bei Szolnok, Komorn und Szegedin wo er verwundet wurde, aus. <sup>2)</sup>

Choiecki Stanislaus Unteroffizier des 1-ten Uhlanen Regimentes, ist, als er bei Thura F. M. L. Dembinski ganz allein im grössten Kanonenfeuer stehen sah, seiner Abtheilung voran geeilt, und stellte sich zur Verfügung des F. M. L. mit Lebensgefahr, bei dem er auch bis zu Ende des Tages blieb. <sup>3)</sup>

Treczkin Karol Unteroff. im 1-ten Uhlanen-Regimente, hat sich bei dem Gefecht nächst Lemesan als Freiwilliger gegen die stets nach der Armee ziehenden Kosaken gemeldet, und hat durch die mit viel militärischer Gewandtheit verbundenen Tapferkeit die volle Anerkennung und Bewunderung einer ganzen mit ihm attaquirenden halben Escadron erregt. <sup>4)</sup>

---

<sup>1)</sup> Igen. <sup>2)</sup> Igen. <sup>3)</sup> Igen. <sup>4)</sup> Igen.

**Menczewski Sidor** Unteroffizier des 1-ten Uhlanen-Regimentes. Es ist ihm schon bei der Schlacht von Szolnok am 5-ten März das Pferd erschossen und ein Fuss gebrochen worden; nach mehrmonatlichen Leiden im Spital kam er noch mit geschwächter Gesundheit zur Abtheilung, die sich eben vor dem Feind befand, und zeichnete sich durch Tapferkeit und Muth aus, als Beispiel seinen Soldaten dienend. <sup>1)</sup>

**Morawiecki Eduard** Gemeiner im 1-ten Uhlanen-Regimente. — Früher im Corps des Majoren Görgey Herman dienend, griff der Feind am 22-ten Juni 1849 unvermuthet Sz.-Márton an, die Soldaten zerstreuten sich, Morawiecki sammelte Einige, griff die Kosaken an, und verschaffte auf die Art seinem Offiziere Zeit um die Leute zu sammeln. <sup>2)</sup>

**Drezinski Leon** Infanterie-Fähnrich, ging mit der Standarte stets dem Bataillon vor, besonders in der Schlacht bei Waitzen ging er mit dem Rufe „Hurrah“ der Erste nach der Stadt. <sup>3)</sup>

**Szaszkiewic Jakob** Infanterie-Unteroffizier. Bewährte seine Tapferkeit in der Schlacht bei Bicske, wo er feindliche Bagagewägen von 10 Croaten begleitet erblickte, sie angriff (und allein), vertrieb die Escorte und gewann die Wagen. Bei Szegedin sammelte er Tirailleure seiner Abtheilung und war einer der Letzten auf dem Schlachtfeld. <sup>4)</sup>

**Kabat Leopold** Oberlieutenant. Als Adjutant war derselbe in allen Schlachten an der Seite des Generalen Dessewffy, als Freiwilliger machte er mehrere Attaquen mit der Cavallerie. General Dessewffy bat ihn zur Decoration vorzuschlagen, obwohl er nicht zur poln. Legion gehört, so thue ich dies mit Freuden, da mir seine Verdienste bekannt sind. <sup>5)</sup>

J. Wysocki, Gen.

Orsova, den 17. August 1849.

<sup>1)</sup> Igen. <sup>2)</sup> Igen. <sup>3)</sup> Igen. <sup>4)</sup> Igen. <sup>5)</sup> Igen.

(Elintézési jegyzet:) Diplomák datuma Orsova, aug. 17.

(Magyar fordítás.)

Vysocki tábornok.

## Az országos kormányzó urnak.

Orsován.

Főhadiszállás Orsován, 1849 aug. 17.

Tudva van Ön előtt, hogy a vezényletem alatt álló lengyelek a hadjárat alatt soha sem óhajtottak személyes kitüntetést, szerencséseknek érezvén magukat, hogy a magyar kormány vitézségüket elismerve, a katonai becsület-jelvénynyel lobogóikat feldiszitette.

Csak vezetőik közül négyen, t. i. én, Poninski és Thorznicki alezredek, továbbá Czernik őrnagy kapták a szolnoki és bárczai győzelmekért a III. oszt. becsületjelvényeket.

Később vezetésem alatt részt vett a lengyel légio valamennyi ütközetben, melyet a főhadssereg az átkeléstől a Tiszán egész a Duna partjáig és Buda ostromáig az ellenségnek adott, versenyezve Magyarország legvitézebb zászlóaljaival, a 3-ikkal és 9-ikkal, melyeket parancsnokolhatni szerencsés voltam; utóbb mint Idzikowski alezredes alatt álló osztály és végre egyesülten, fedezte a hadsereg visszavonulását Eperjestől Szolnokra és Szegedről Lugosra, — mely mozdulatoknál kivált a lengyel lovasság tűnt ki.

Ha Isten megáldotta volna a magasztos szabadságharcot, akkor az örömujjongás pótolta volna nekünk minden kitüntetést; miután azonban Görgeynek az oroszszal kötött gyalázatos szerződése folytán idegen földön kénytelenítettünk menedéket keresni és menni világnak: azok, a kik magukat tetteleg érdemesítették, magukkal óhajtót-

ták vinni annak emlékéért, hogy magyar földön dicsőséggel harczoltak a szabadságért. Bátor vagyok tehát Önnek, kormányzó ur, a legérdemesebb egyéneket bemutatni és kérni Önt, hogy nekik a becsületjelvények pátenseit adományozza.

A lengyel légió 3 gyalog zászlóaljból, 5 lovasszázadból és 2 fél ütegből állott; alig 3—4 egyén tehát az, beszámítva tiszteket és katonákat, kit ezennel minden osztályból bemutatok.

J. V y s o c k i, tbk.

Az érdemelt folytán katonai kitüntetésre bemutatott tisztek sorozata.

*A II. oszt. rendjére:*

Poninski László alezredes és az I. dzsidásezred parancsnoka. A szolnoki ütközetben f. é. márcz. 5-én osztályának élén merész támadással széjjel vert egy dragonyososztályt és 5 ágyut vett el attól, a miért a III. oszt. renddel diszittetett fel. Utóbb, mint egy osztálynak parancsnoka, mindig bátran és hideg vérrel vezette osztályát a győzelemre. Rettenthetlensége miatt szerették alattasai és a vele egyenlők, becsülték előljárói. — A thurai ütközetben, a hol a dzsidások erős ágyutűzelés által, néhány percz alatt 50 lovat vesztettek, és elesábitva az ily tűzben először álló ifjuság nagy száma által, hátrálásra birattak — Poninski alezredes, Korzelinski kapitány, Fredro főhadnagy és Madejski közvitéz egyedül állották meg helyüket. A nevezett tiszteknek ilykép adott példája csakhamar állásra birta a két osztályt, mely leszállva a lóról és e hidegvérűséggel imponálva az ellenségnek, tartotta a csatahelyet egész estig, a mikor is az ellenséges csapatok visszavonultak. — A Szegedről Temesvárra visszavonulásnál folyton ő képezte a dzsidásokkal a seregnek hátfedezetét.



*A III. oszt. rendjére:*

Idzikowski Tádé gyalogsági alezredes. — Klapka tbk. hadtestében parancsnokolt egy dandárt, utóbb egy hadosztályt. Klapka tbk. mindenha a legnagyobb tisztelettel említette; a tarczali ütközetben, a hol a magyar tüzérség az ellenségnek oldalmozdulata által volt fenyegetve, Idzikowski a lengyelek élén szuronyt szegezve rohant az ellenségre, elűzte azt és eldöntötte ezzel a harczt. A hidas-némethi ütközetben szuronyt szegezve vezetett egy osztálynyi magyar csapatokat; végre Dembinszki altábornagy parancsai alatt Zebennél tartva egy állást, jó katonának mutatta magát.

Lacki János tüzérőrnagy. Mint a lengyel tüzérség kapitánya még az 1831-iki hadjárat alatt, itten a tüzérség parancsnokságát nyerte el. Arad ostrománál, a hol a legerősebb kölesönös tüzelés alatt vette szemle alá az ütegeket, vezette a tüzelést, és pedig oly hideg vérrel, hogy valamennyi részesnek bámulata tárgyaúl szolgált. — Szolnoknál Lacki őrnagy parancsnokolta az összes tüzérséget, az első harcban maga vezette előre az ütegeket és személyes bátorság, jó rendelkezések által sokban járult a győzelemhez.

Wieruski Antal gyalogos őrnagy. A hidas-némethi ütközetben a hidnak védelmében tüntette ki magát, a hol csekély osztályával visszavonulásra kényszerítette az ellenséget, és helyét egész estig megállotta. A kápolnai ütközetben, a hol az ellenség oldalmozdulattal akarta megkerülni seregünket, szóval lelkesítette osztályát két magyar század közelében annyira, hogy aztán élére állva viszanyomta az ellenséget.

Kozelinzki Szévé, a 2. dzsidásezred kapitánya, régi katona az 1831-iki lengyel hadjáratból. Giráltnál (Sárosmegye) 60 dzsidással és 200 guerillával egy hétig

tartóztatta a 3000 embernyi ellenséget; ott nem csak személyes bátorságot, hanem rendkívüli lélekjelenlétet és katonaismeretet is mutatott. — A thurai ütközetben Poninski alezredessel nemcsak a csatátért tartotta, midőn osztálya hátrált hanem erélyes szózat által összeszedésre is bírta azt és elébbi állásába visszavezette. Kozelinszki kapitány különben is megérdemli, hogy a legbátrabbak közé számittassék; egy rohamnál a temesvári ütközetben megsebesült.

Zultoski Hypolit gyalogos kapitány. Hideg vért és bátorságot tanusított minden ütközetben. A tarczali ütközetben egy kis osztály élén azzal tüntette ki magát, hogy feltartóztatta azzal az ellenség jobb szárnyát. Vácznál szózatot intézett a katonákhoz és élükön első nyomult a városba.

Horodynski Xavér. gyalogos kapitány, 1831-iki volt tiszt; különösen mint zászlóaljparancsnok tüntette ki magát, a temesvári ütközetben helyét a legerősebb ágyutüzelésben megállotta, a veszteség csaknem zászlóaljának felényire rúgott, a mi kitartásáról becsülésreméltóan tanuskodik; buzdítva a katonákat, rendet tartott az utolsó pillanatig, a hol aztán ő fedezte a visszavonulást.

Jagmin József gyalogos kapitány Aradtól kezdve minden ütközetben ott volt, hideg vér meg bátorság által tünt ki. Aradnál, az ostromágyuk fedezésénél, abban a pillanatban, midőn néhány tüzer erős tűz miatt kénytelen volt helyét elhagyni, ő maga, ámbár gyalogos tiszt, töltötte az ágyut és az üteg mellett maradt az utolsó pillanatig, századának élén szóval és tettel buzdította a katonákat bátorságra. Röviden, minden tekintetben bátor katonának mutatkozik.

Brazewicz Károly gyalogos főhadnagy. 18 ütközetben volt, mindenütt kitűnt bátorsággal és lélekjelenléttel, buzdította a katonákat, és a tarczali ütközetben meg-

érdemelte Klapka akkori alezredes által a becsületjelvényre javaslatba tétetni.

Zima Ferencz gyalogos főhadnagy. Ifju katona, tele a legjobb reményekkel. Már mint közember és altiszt mások példájára szolgált.

Lusakowski József az 1. dzsidas ezred főhadnagya; már mint közember kitűnt személyes bátorsága általa szolnoki ütközetben; érdemei folytán az ezred tisztjévé haladt; mint főhadnagy kitüntetéssel parancsnokolt egy lovasszázadot s több rohamban tanusított hidegvérű bátorsága által alattasainak szeretetét és becsületét vivta ki, és katonáinak például szolgált. a menyiben többször is kiérdemelte a kitüntetést.

Ortowsky Ferencz gyalogos hadnagy. Kitűnt Szegednél, a hol egy elhagyott és lerontott ágyút példája által buzdult néhány katonával felszedett és megmentett erős kartácstüzelés alatt és karját törve.

Fredro Sándor a 2. dzsidas-ezred főhadnagya. A tarczali csatatéren főhadnagygyá kinevezve, Bárczánál ő volt egyike azoknak, akik az ellenségnek lovasrohamát feltartóztatták, a mi több ágyut mentett meg és fedezte a visszavonulást. A thurai ütközetben Poninski alezredessel, Kozelinski kapitánynyal és Madejski közvitézzel, ő maradt a csatatéren a dzsidasok hátrálása után, és hozzájárult a század megállításához, bátorságot és hidegvért tanusított mindig, mint vitéz katona.

Madejski János főhadnagy. A thurai ütközetben a dzsidasok hátrálása után a legerősebb ágyutűzben megállta helyét. A temesvári ütközetben egyike az elsőeknek volt, akik az ellenséges lovasság soraira vetették magukat és szétugrasztásukhoz hozzájárult; egy vérttest lováról szurt le, az ellenség egészen körülfogta, 18 sebet kapott, míg az övéi ki nem vágták.

Prazmowski Mihály dzsidas. Temesvárnál egyi-



ke<sup>z</sup> az elsőeknek rohant az ellenség soraiba, dzsidája halált osztott az ellenséges dzsidások közt, bátor támadás által kiszabadítá Kozelinski kapitány századparancsnokát, a kit az ellenség körülfogott.

M i a c z y n s k i B ó d o g dzsidás-hadnagy. Mindjárt a szabadságharcz elején a lengyel légióhoz állott. Mint zászlós bátran ment előre a téli hadjárat minden csatáiban. Mint dzsidástiszt kitünt mindenütt bátorsága, és különösen a temesvári ütközetben leütött lováról egy ellenséges dzsidástisztet és sokat tett az ellenség szétugrasztásához.

W r o b l e w s k i J ó z s e f dzsidás. A kassai hegyet tudvalevőleg ellenséges csatárok tartották. Wroblewski itt az első ment előre, egy karabélygolyóval lelőtt egy ellenséges tisztet, példáján buzdultak a többiek, és az ellenség egyideig feltartóztatott.

B e n t k o w s k i L á s z l ó tüzérhadnagy. Mint a lengyel tüzérség (félüteg) parancsnoka, melyet ifju gyakorlatlan tüzérek szolgáltak, minden tekintetben megmutatta, hogy bátor és belátásteljes vezető kipótolhatja alattasai ismereteinek hiányait. A thurai, szegedi, temesvári ütközetek érdemeinek tanui, és nem egy általa irányzott ágyu szolgált ügyességének tanujául.

B u r c h a r d S t. G u s z t á v főhadnagy. Már Arad ostrománál kitünt mint Lacki tüzérőrnagy hadsegédje, a legnagyobb ágyuzás közt vitte parancsait rettenthetlenül a különböző ütegekhez; az ütegek egyikénél a legénység annyira meg volt ijedve, hogy a szolgálatot tovább ellátni nem akarta; ekkor Burchard a bástyára ment, és felbátorodva ismét szolgálták a tüzérek az ágyukat. Mint hadsegédem a parancsok szigorú teljesítésével adta hasznosításának és rettenthetlenségének jeleit.

L e s s e n T e o f i l az első dzsidás-ezred hadnagya, merész elszánt bátorsága miatt többször sebesült meg és úgy a belső szolgálatra nézve mint az ellenség előtt alát-

tasainak és bajtársainak mindenkor példájukra szolgált, leginkább tünt ki hideg vére által Szolnoknál, Komáromnál és Szegednél, a hol meg is sebesült.

Choiecki Szaniszló altiszt az 1-ső dzsidás-ezredben. Thuránál, midőn Dembinski altbnot a legnagyobb ágyutüzben magában állva látta, osztályának elejébe állva életveszélylyel az altbn. rendelkezésére állott, ki mellett meg is maradt a nap végeig.

Treczkin Károly altiszt az 1-ső dzsidás-ezredben a Lemesán melletti csatában mint önkéntes jelentkezett a folyton a sereg után huzódó kozákok ellen és sok katonai ügyességgel összekötött bátorsága által az egész támadó félszázadnak elismerését és bámulását vivta ki.

Menczewski Sidor altiszt az 1-ső dzsidás ezredben. Már a szolnoki ütközetben márcz. 5-én lovát lötték el alóla és lábát törte; több havi szenvedés után a kórházban, még gyengélkedve jött az osztályhoz, mely épen az ellenség előtt állott és kitünt vitézség és bátorság által, a katonák példájára szolgálva.

Morawiecki Ede közember az 1-ső dzsidás-ezredben. Előbb Görgey Armin őrnagy hadtestében szolgált; 1849 junius 22-én az ellenség váratlanul támadta meg Szt.-Mártont, a katonák elszóródtak, Morawiecki egynehányat összeszedve rontott a kozákokra, és így időt adott a tiszteknek a legénység összegyűjtésére.

Drezinski Leo gyalogos zászlós, a zászlóval mindig a zászlóalj előtt ment, különösen a váci ütközetben „hurrah“ kiáltással az első ment a városba.

Szaszkiewicz Jakab gyalogos altiszt. Tanúságot tett bátorságáról a bicskei ütközetben, a hol ellenséges társzekereket 10 horváltól kísérve pillantott meg, azokat megtámadta és (egyedül) szétkergette és a kocsikat megnyerte. Szegednél osztályának csatárait összegyűjtötte és egyike az utolsóknak maradt a csatatéren.

K a b a t L i p ó t főhadnagy, valamennyi ütközetben részt vett Dessewffy tbk oldalán, mint önkéntes esatlakozott több lovasrohamhoz. Dessewffy tbk kérte őt a feldiszi-  
tésre javaslatba hozni, noha nem tartozik a lengyel legió-  
hoz és én ezt örömet tettem, miután érdemeit ismerem.

V y s o c k i J. tbk.

Orsován, aug. 17. 1849.

---



### III.

— 1850. —

#### I.

## A KORMÁNYZÓ RENDELETE

ASBÓTH SÁNDOR VEZÉRSEGÉDHEZ AZ EMIGRÁTIÓ ÜGYÉBEN.

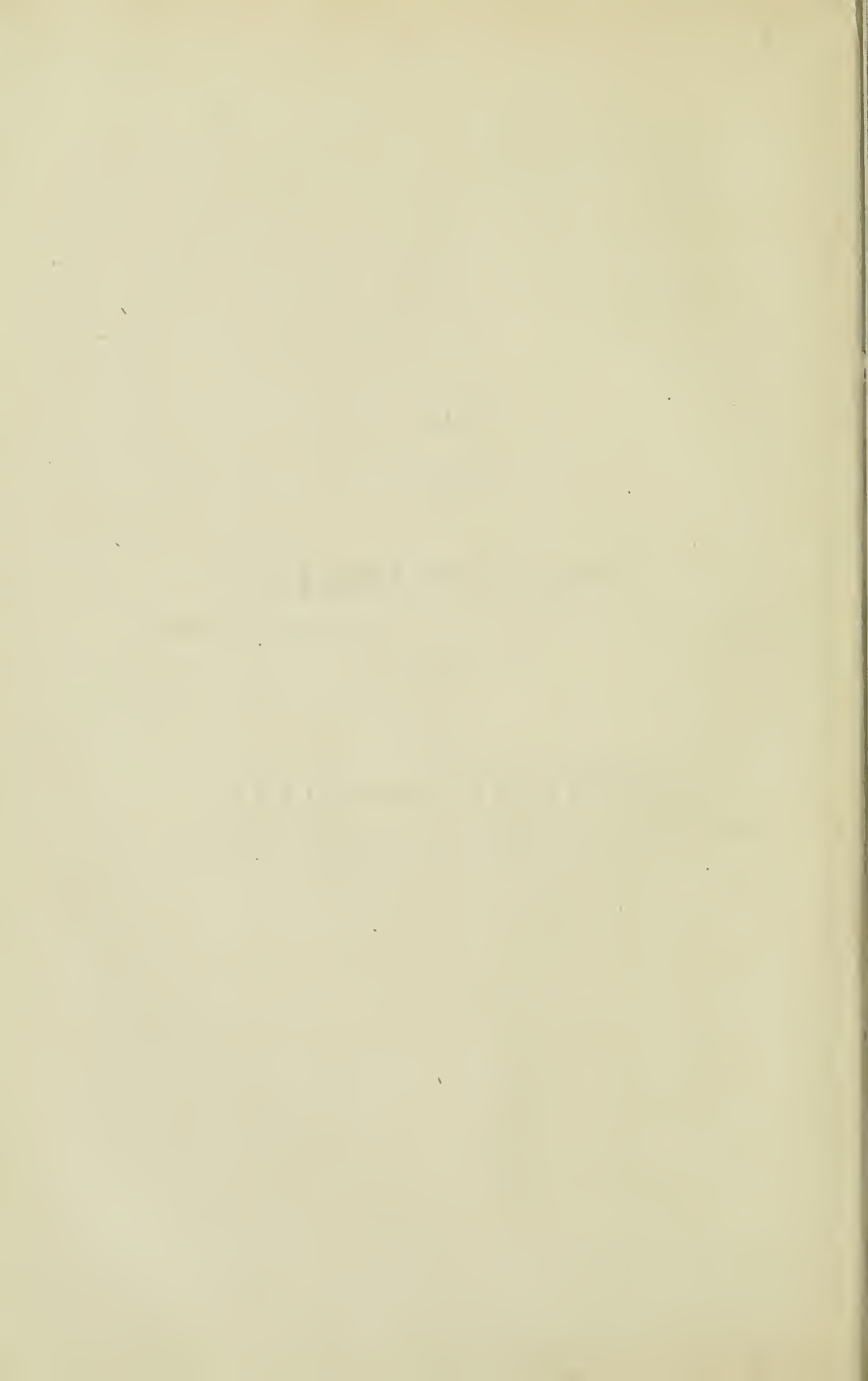
KUTAYA, APRIL 25.

#### II.

## A KORMÁNYZÓ RENDELETE

ASBÓTH SÁNDOR VEZÉRSEGÉDHEZ A SZEMÉLYE KÖRÜLI  
KATONAI SZOLGÁLAT ÜGYÉBEN.

KUTAYA, SZEPTEMBER 29.



## I.

Asbóth Sándor alezredes és vezérsegéd urnak.

Kutaya, April 23. 1850.

Ha már azt is fájdalommal kell tapasztalnom hogy a török előljároság, ünnepélyes ígéreteinek ellenére sorunk könnyítése helyett szenvedéseinket naponkint mindenemü vexákkal súlyosbitja. — még inkább megilletve érzem magamat az által, hogy ezt oly modorban látom végrehajtva, mely sérti a becsületérzésnek minden fogalmát, midőn nyilvános placátokban tömlöczezel fenyegettetünk a nélkül, hogy tudomra valami ily bánásmódot provokáló tény követtetett volna el.

Meg vagyok győződve, hogy sok dolog a mi érzékenyen bánt, nem történnék vagy legalább nem oly bántólag történnék, ha mindazok, kiket kíséretemhez számítani szerencsém van, gondosan igyekeznének fentartani, s a török részről is fentartatni azon tekintetet, hogy minden rendeletet csak én általam vegyenek, s a máskint hozzájuk érkezetteknek hozzám utasítását sürgetnék; és semmi organicus lépésbe tudtom és hirem nélkül nem bocsátkoznának.

De midőn nemcsak ez nem történik, sőt mint éppen most történt, egy valóban érzékenyen bántó rendeletnek kapura függesztés végetti léfordításához, s leírásához magunk nyújtunk segédkezet, — a helyett hogy az velem közöltetnék, s utasításom kikéretnék — igen természetes,

hogy azon kötelességet — melylyel mindnyájok iránt tartozom, t. i. hogy sorsunk nehezítését s becsületünk sérelmét, a lehetőségig eltávoztatni iparkodjam — nem teljesíthetem.

Ezennel tehát szükségesnek tartom, a kíséretemhez tartozó minden urakat oda utasítani; hogy a török hatóságnak mindazon rendelkezéseit, melyek vagy mindnyájunkra kiterjedő szabályzati természetűek, vagy egynek bárha eltűrendett sérelméből a többiekre is kedvetlen befolyást eredményezhetnének — ha nem én általam van tudtokra adva — mielőtt teljesítéséhez hozzá járulnának, vagy azt épen elősegitenék — minden esetben velem közöljék s a követendő ösvényre nézve utasításomat vegyék.

Tudom, hogy a fenforgó kellemetlen eset, — mely e figyelmeztetést szükségessé tette — semmi másnak mint csak éppen annak következése, hogy az urak általam ekkorig erre s az elmulasztásokból mindnyájunkra háromló kellemetlenségre figyelmeztetve nem voltak, s azért óhajtom, hogy a mi megtörtént, arról közöttünk semmi kedvetlenítő említés ne történjék; hanem jövőre ezen figyelmeztetést szorosan szemügyön tartatni kívánom; s a testületi szellem solidaritásáni ügyeletet — közös javunkra különösen ajánlom.

Utasítom alezredes vezérsegéd urat, hogy a kíséretemhez tartozó minden urakat egybegyűjtve ezen figyelmeztetésemet alkalmazásul tudtokra adja s nekem arról jelentést tegyen.

K o s u t h, kormányzó.

a kormányzótól

A s b ó t h S á n d o r,

alezredes urnak.

Hivatalosan.



## II.

Asbóth Sándor alezredes és vezérsegéd urnak.

Kutaya, Szept. 29. 1850.

Alezredes urnak, mint vezérsegédemnek hivatalos köréhez tartozik a személyem körüli katonai szolgálatai felügyelet.

Ennek köréhez tartozik különösebben az inspectio-nális szolgálat.

Ez ekkorig hivatalosan nem vala rendezve, hanem inkább csak az illetők önkéntes ajánlkozása s egymás-közi összebeszélése szerint teljesített.

Napról napra inkább érzem pedig annak szükségét, hogy ezen szolgálat szorosan a katonai disciplina alapján szabályozva s a szabályzat szerint kezelve legyen.

Csak úgy lehetővén egy részről ezen szolgálatban nem csak a rend, hanem egyszersmind azon tekintély is fentartva, melylyel annak úgy irányomban, mint a török hatóságirányában s a szolgálatot tevő tiszt urak között egymás irányában is birnia kell, másrésről pedig minden egyenetlenség és compromissio is eltávoztatva, melynek árnyéka a nélkül, hogy tudnám, enmagamra is kellemetlenül kiterjedhet.

Mindezeknél fogva utasítom, illetőleg tudatom alezredes urral:

1-ör Hogy az inspectio-nális szolgálat rendjét —

egészen oly rendes katonai alapon, mint az hon, a kormányzási hivatalnál volt s lennie kell; szabályozza, — s a szabályzatot megerősítés végett nekem előterjeszse; — helybenhagyásom után regulamentummal szolgálándót.

2-or. Az inspectionális tiszti személyzet körébei felvétel, vagy attóli felmentés természetesen enmagamnak levén fentartva; egyébbaránt a szolgálati rendrei felügyelet és a kellő tiszti disciplina fentartása alezredes urnak vezérsegédi tisztéhez és hatóságához tartozók. — Minek egész terjedelmében szigoruan pontos teljesítését tapasztalt hivatalos buzgalmától megvárom.

Ezen rendeletet alezredes úr, — a körülöttemi inspectionális szolgálatot teljesítő minden tiszt urakkal, maguk alkalmazásául közölni fogja, azon hozzátétellel, hogy ezentúl alezredes urral, mint vezérsegédemmel s így a személyem körüli szabott szolgálatra alkalmazott tiszti személyzet főnökével, a katonailag szokott hivatalos viszonyban állandanak s magukat ahhoz szintugy alkalmazandják, mint ha ben a honban volnának a kormányzói hivatalban alkalmazva.

K o s s u t h, kormányzó.

Asbóth Sándor alezredes vezérsegéd urnak helyben.  
A kormányzótól hivatalosan.

(Hátirat:)

Lássa és látamozza az egész inspectionális tiszti személyzet.

Kutaya szept. 29-én 1850.

Asbóth Sándor,  
alezredes, vezérsegéd.

Látta: Fráter s. k., látta: Kalapsza s. k., látta: Weigly s. k., látta: Grechenek s. k., látta: Kinizsy s. k., látta: László s. k., látta: Török s. k., látta Mayerhoffer. s. k.

Kosztá százados ur előttem oda nyilatkozott, hogy mint szabad magyar polgár magát semminemű szabálynak alá nem vethetvén inspeccionális tiszt megszünt lenni.

Harczy kapitány ur pedig még rövidebben kijelenté, hogy többé Kormányzó urnál szolgálatot nem teend.

Végre Timáry abbeli ohajtását fejezte ki, miszerint a katonai szolgálat alól felmentve polgári állásához illő írásu foglalkozással bizattatnék meg.



IV.

1851.

I.

AZ EMIGRÁTIÓ TÁVOZÁSA KUTAYÁBÓL

AZ A. A. ZTG FÉLHIVATALOS KÖZLÉSE ÉS A VÁLASZ FOGALMAZVÁNYA

ASBÓTH SANDORTÓL.

II.

ASBÓTH SÁNDOR SZABADSÁGLEVELE

A FÉNYES PORTÁTÓL.



## I.

Allgemeine Zeitung Nr. 151 dato 31. Mai 1851.

Der Transport der ungarischen Flüchtlinge nach England. Konstantinopel 17-ten Maj. Endlich kann ich Ihnen über die definitive Lösung der Flüchtlings-Angelegenheit berichten. — Am 8-ten d. wurden 85 derselben, worunter auch Mészáros, vor Suleiman Bey den österreichischen Commissairen übergeben, worauf sofort der Zug den directen Weg nach Gemlek einschlug, welche Entfernung derselbe in kleinen Stationen (5 Stunden ohngefähr täglich) in 5 Tagen zurücklegte. Herr v. Jazmagyi, welcher das Ganze geleitet hatte, verliess erst am Abend des folgenden Tages Kutahya, um mit Herrn von Eder, Dolmetsch der Internuntiat, den Weg über Brussa zu nehmen, allwo er mit dem Minister des Auswärtigen, Ali Pascha, eine längere Conferenz hatte, in welcher die definitiven Bestimmungen, betreffs der Einschiffung der Flüchtlinge verabredet wurden. Diese fand denn auch am 14-ten d. in der besten Ordnung statt; ein türkisches Dampfboot nahm die Betreffenden auf um dieselben nach den Dardanellen zu bringen, wo ein englisches und ein französisches Kriegsschiff sie aufnehmen werden, um sie nach ihrem Wunsche nach Liverpool oder Marseille zu bringen. Es ist der einstimmige Entschluss von jenen Herren gefasst worden, die Gastfreundschaft der grande nation nicht in Anspruch zu nehmen und die Aufnahme des englischen Schiffes vorzuziehen: von Liverpool werden sie sodann nach Amerika auf Unkosten der englischen Regierung befördert werden, wo ihnen die Regierung der Vereinigten Staaten eine Bodenstrecke zu gemeinsamen Anbau zu bewilligen sich bereit erklärt hat. Obwohl während der Anwesenheit der österreichischen Kommissaire — welchen ein Haus gegenüber der Caserne eingeräumt worden war



— in Kutahya das Lied „Ein freies Leben führen wir“ mehrmals in der Caserne erschall, und auch in der letzten Zeit einige Misshelligkeiten zwischen den Internirten und der türkischen Autoritaet vorgefallen waren, war doch bei dem Acte der Übergabe und dem bei der Einschiffung, der Anstand von Seite der Internirten vollkommen beobachtet worden; ein grosser Theil sogar begrüßte den Herrn von Jazmagyi mit Achtung und Dankbarkeit als ihren Befreier, indem sie den Dank, welchen die Sorge für ihre endliche Befreiung und sichere und bequeme Transportirung an den Ort, wo ihnen die volle Freiheit gegeben werden kann, von der österreichischen Regierung auf deren Repräsentanten übertrugen, welcher auch in seiner schwierigen Sendung, durch Übung wahrer Humanität gegen gefangene Feinde sich die Hochachtung des besseren Theils der Emigration zu gewinnen wusste. Vor der Hand werden jene Herren im Hafen von Gemlek eingeschifft verbleiben, um die Ankunft anderer Schicksalsgenossen von hier abzuwarten, welche theils freiwillig sich der Fahrt nach England und Amerika anschliessen, theils aber auch von der türkischen Polizei dazu eingeladen wurden; von diesen sind, soviel verlautet, 15 bereits eingebracht und im Hafen des Arsensals eingeschifft worden, auf andere wenige wird noch gefahndet, denen man türkischerseits ebenfalls das consilium abeundi zu ertheilen gedenkt.

Das in letzterer Zeit hervortretende excessive Verhalten dieser Unglücklichen (meistens Magyaren) nämlich, hat die österreichische Regierung bewogen der Pforte die Nachtheile ausdrücklich vorzustellen, denen sich die türkische Regierung durch längere Duldung so turbulenter Elemente in Constantinopel aussetze. Es sind denn hier theils dieser, theils der Kategorie der freiwillig abgehenden Angehörigen im ganzen 56 Individuen bereits eingeschifft, welche binnen heut und morgen nach Gemlek gebracht werden um zu den Anderen zu stossen. — Das nordamerikanische Schiff (eine Kriegsdampffregatte) ankerte derweilen ruhig vor Gallipoli, indem es ausdrücklich für Kossuth und dessen Begleitung bestimmt ist, welcher mit den übrigen 7 und anderen 15 freiwillig bei diesen verbleibenden Individuen (Diener u. s. w.) bis zum 1-ten September in Kutahya verbleiben soll. Der Exgouverneur bezog bisher 9000 Piaster monathlich, welche ihm auch bis zum Ende seines Aufenthalts verabreicht werden sollen, dem Grafen Batthyány hat die

Pforte den gleichen Gehalt angewiesen, der Graf jedoch darauf zu Gunsten der minder betheiligten Unglücksgefährten verzichtet.

Die nordamerikanische Regierung hat Österreich gegenüber die Verpflichtung unterzeichnet, die am Bord ihres Schiffes Aufzunehmenden an keinem anderen Punkte als zu New-York auszuschiffen.

---

(Erwiederung hierauf.)

Kutahya, den 23-ten Juni 1851.

Die 151 Nr. der „Allgemeinen Zeitung“ enthält einen Bericht aus Constantinopel vom 17. Maj über die — angeblich — definitive Lösung der Flüchtlings-Angelegenheit. — Ich weiss nicht, in wie weit dieser schwülstige Bericht denen stets löblichen Absichten des darin hochgefeierten sogenannten Herrn von Jazmagyi entsprechen mag, doch der Wahrheit entspricht derselbe keineswegs; und da ich glauben will, dass es der Redaktion willkommener sein dürfte, die einmal aufgenommenen falschen Berichte in ihren eigenen Spalten berichtigen zu können, als solche in anderen Blättern wiederlegt zu sehen: so theile ich derselben die Art und Weise, wie die Mehrzahl der ungarischen und polnischen Flüchtlinge aus Kutahya abgeführt wurde, im Nachstehenden treu der Wahrheit, zur gefälligen Veröffentlichung, mit.

Am 4-ten Juni eröffnete Oberst Soleiman Bey vor Kossuth ämtlich den herabgelangten Beschluss der h. Pforte, dass von den Internirten 8, nämlich Kossuth, Batthyányi, 2 Perczel's, Vysocki, Asbóth, Gyurman und Lulley auch ferner noch bis 1-ten September l. J. in Kutaya cernirt bleiben, die übrigen aber als vollkommen frei in Broussa durch den Minister des Auswärtigen, Ali Pascha mit den nöthigen Pässen und Reisekosten versehen, und so nach im Hafen von Gemlek eingeschifft werden, ausdrücklich bemerkend, dass es Jedem frei gestellt bleibe, auch ferner in türkischem Gebieth — Kutahya ausgenommen — wo immer zu verweilen. Auf die Anfrage Kossuth's, was jenen bevorstände, die etwa die Leiden der Exils auch ferner noch mit den Internirten freiwillig theilen und ohne diese nicht Kutahya verlassen wollten? antwortete Soleiman Bey: dass er nur ermächtigt sei, ihm die Wahl von fünf Individuen zu gestatten, die übrigen aber alle ohne Aus-

nahme am 8-ten wo nöthig auch mit Gewalt abführen werde müssen.

Von Seite Österreichs fanden sich gleichzeitig als kaiserliche Komissaire Eder mit Jazmagy hier ein, bezogen fern von der Kaserne in bescheidener Zurückgezogenheit ein ganz verstecktes Privatquartier und wurden mit einer Wache von 30 Mann beehrt, wahrscheinlich um einerseits denen durch Herrn von Jazmagyi in eifriger Erfüllung seiner ehrenvollen Dienstobliegenheiten, denn die österreichische Regierung war und ist nie verlegen, sich ihrer Feinde auf jede mögliche Art zu entledigen, schon oft versuchten Vergiftungen und meuchelmörderischen Anschlägen zu steuern, anderseits aber diesen Herren kaiserlich-österreichischen Commissair selbst vor ähnlichen Ehrenbezeugungen zu bewahren, wie er sie vor Kurtzem in Constantinopel und der Herr kaiserlich-österreichische General-Feldzeugmeister Baron Haynau zu London in der Brauerei der H. H. Barclay et Comp. durch die ehrlichsten Repräsentanten englischen Geschäfts- und englischen Rechtssinnes handgreiflich zu erfahren das empfindliche Vergnügen hatte.

Bei solch energischen Vorschrifts-Massregeln bekamen wir denn die Herren kaiserlichen Komissaire gar nicht zu Gesicht, und sie stellten auch nur per ambages denen Freigesprochenen eine bedingte Amnestie mit dem wohlerwogenen Bedeuten in Aussicht, hierüber mit denen Betreffenden einzeln verhandeln zu wollen doch zu niedrig und elend waren die Mittel durch die das . . . . .  
 . . . . . denen . . . vertrauensvoll tren ergeben gewesen Ungarn das Schwert in die Hand zwang, zu blutig war der erbitterte Kampf für Recht, Freiheit und Vaterland, zu gross der Verlust, nach dem durch Verrath und russische Intervention herbeigeführten Fall, und zu . . . . . die väterliche Huld und Gnade . . . . . gegen dieBetrogenen und Verrathenen, als das je ein Ungar, der diess alles überlebend noch Herz und Kopf behielt, . . . . .  
 glauben, von ihm etwas gutes hoffen oder aber ihm vergeben, geschweige von ihm, dem Sünder, eine Vergebung annehmen könnte. Und somit hat auch von den Kutahyaer Ungarn, mit den Söldlingen . . . . . niemand verhandelt, dem einzigen Szöllösy ausgenommen, der nun wieder sein und das Heil der Völker im Schosse des Absolutismus aufgefunden zu haben scheint. — Tief also war und bleibt die Kluft zwischen uns und den Herrn kaiserlich-österreichischen Komissairen, doch um so mehr wurde Solejman Bey von Kossuth's Begleitern ununterbrochen mit Vorstellungen

bestürmt, denen allen der einzige Wunsch zu Grunde lag an dessen Seite auch ferners noch belassen zu werden, und das Exil mit ihm theilen zu dürfen. Diese dringenden Vorstellungen nun sowohl als auch der durch mehrere entschieden ausgesprochene Entschluss nur der überlegenen Gewalt weichen zu wollen, führten das Resultat herbei, wornach nebst den Obengenannten noch als Freiwillige 13 Ungarn und 3 Polen, u. z. einige mit Zustimmung Solejman's andere aber par force hier blieben, und die übrigen am 8-ten Vormittags durch Soleyman dem Obristen Achmed Bey übergeben und unter dessen Kommando durch eine Escadron Cavallerie nach Gemlek escortirt wurden, begleitet von unserem sehnlichsten Wunsche, dass sie für die Zukunft die göttliche Vorsehung der väterlichen Obsorge Österreichs enthoben halten wolle.

Die Herrn kaiserlichen Commissaire verschwanden Tags darauf, so wie sie kamen unsichtbar und spurlos gleich den bösen Geistern, allenfalls mit dem vielleicht lohnendem Bewusstsein in der Brust, durch ihre Sendung in das ferne Kutahya zum baldigen Bankerott Österreichs auch ein Schärfflein beigetragen zu haben.

Diess die treue Schilderung der Art und Weise wie die Mehrzahl der ungarischen und polnischen Flüchtlinge in Kutahya angeblich befreit, eigentlich aber gegen ihren Willen von denen Zurückgehaltenen gewaltsam getrennt und hiedurch auc' noch dieser kleine Emigrations-Körper wohlberechnet zerstückelt wurde.

Vergleichen wir nun diese meine kurze Schilderung mit dem obbezogenen Bericht aus Constantinopel, so stellen sich dessen überhäufige Erdichtungen lächerlich heraus. Es heisst darin u. a. dass „während der Anwesenheit der österreichischen Komissaire, welchen ein Haus gegenüber der Kaserne eingeräumt worden war — in Kutahya das Lied „Ein freies Leben führen wir“ mehrmals in der Kaserne erscholl.“ — Nun aber hatten die Herren kaiserlichen Kommissaire — wie oben erwähnt — fern von der Kaserne ein ganz verstecktes Quartier bezogen, das durch Gärten, hohe Bäume, türkische Kuppel-Dampfbäder, mehrere Dervisch-Moscheen, hohe Häuser und dazwischen liegende geräumige Miststätten getrennt ist, und dessen Fenster überdiess sich in ganz entgegengesetzter Richtung in ein enges Gässchen öffnen. Wenn ich es demnach auch zugebe, dass die Spitzeln ein sehr feines Gehöhr haben und auch Herrn von Jazmagyi diese Eigenschaft nicht abspreche, so dürfte er doch — so spitzige Ohren er auch haben mag — auf so eine bedeutende Entfernung und bei so vielen Zwischenge-



bänden aus der Kaserne ein Lied, das darin noch nie gesungen wurde, kaum vernommen haben. — Mag übrigens sein, dass Herr v. Jazmagyi, der gewöhnlich als Häuptling der im Solde Österreichs stehenden Stambuler Croaten-Räuberbande amtirt, auch nun während seiner ausserordentlichen Function als kaiserlich österreichischer Kommissair stets das vielleicht gewöhnte Räuberlied in den Ohren klang.

Ferner sagt der klassische Bericht, dass „am 8-ten Mai 85 der Flüchtlinge, worunter Mészáros, von Suleyman Bey den österreichischen Kommissairen übergeben wurden und dass bei dem Akte der Übergabe der Anstand von Seite der Internirten vollkommen beobachtet worden, ein grosser Theil sogar begrüsst den Herrn Jazmagyi mit Achtung und Dankbarkeit als ihren Befreier, indem sie den Dank für die Sorge ihrer endlichen Befreiung von der österreichischen Regierung auf deren Repräsentanten übertrugen, welcher auch in seiner schwierigen Sendung durch Übung wahrer Humanität gegen gefangene Feinde sich die Hochachtung des besseren Theils der Emigration zu gewinnen wusste.“

Die Übergabe fand allerdings, wie auch ich oben bemerkte, am 8-ten statt und zwar eine halbe Stunde ausserhalb Kutahya in einem recht freundlichen Garten, wo Suleyman Bey im einladenden Schatten eines blüthenreichen Baumes auf ausgebreiteten Teppichen nach orientalischer Weise mit gekreuzten Füssen sitzend dem Obristen Achmed Bey auf einem 4 Ellen langen Papierstreifen das Namensverzeichniss der Abreisenden in Begleitung weniger Worte aber bedeutender Gesticulationen einhändigte, während die Betreffenden einige Schritte seitwärts in einem orientalisch pittoresken Pavillon mit mehreren von uns zurückgebliebenen, die wir sie bis dahin begleitet hatten, ein recht frugales Frühstück einnahmen. Die Herrn kaiserlich österreichischen Kommissaire aber waren weder bei der Übergabe und Übernahme noch bei dem Frühstück theiligt.

Wie hätten nun die Internirten vis á vis des Herrn v. Jazmagyi den angerühmten Anstand beobachten können, nachdem er nicht zugegen war, wie ihn mit der angeblichen Achtung und Dankbarkeit begrüssen können? da doch der gute Herr niemals und nirgends zu sehen war; wie den Dank für die Sorge ihrer endlichen Befreiung von der österreichischen Regierung auf deren Repräsentanten übertragen können? da abgesehen davon, dass diese Sorge bei der belobten väterlich milden Regierung nie vorhanden war,

auch deren würdiger Repräsentant selbst sich nirgends zeigte; wie hätte endlich Herr v. Jazmagyi in dieser seiner schwierigen Stellung durch Übung wahrer Humanität gegen gefangene Feinde sich die Hochachtung des besseren Theils der Emigration gewinnen können nachdem er --- *dato sed non concessio* — dass er einen Begriff von Humanität hat, weder mit dem besseren noch mit dem schlechteren Theil der Emigration auch nur in geringste Berührung kam. — Und dann du lieber Gott! „Sorge der österreichischen Regierung für die Befreiung der Internirten und Übung wahrer Humanität durch deren Repräsentanten gegen gefangene Feinde!“ Wie könnten wohl überhaupt diese schönen Worte auf die österreichische Regierung und deren Repräsentanten im Jahre 1851 noch angewendet werden? wo schon unmittelbar nach Beendigung des Kampfes am 26-ten October 1849 im französischen Parlament Victor Hugo bezüglich der österreichischen Politik Ungarn gegenüber erklärte „dass die unzähligen Gewaltthätigkeiten, Gelderpressungen, Beraubungen, Erschiessungen, Hinrichtungen in Masse der Edelsten der Nation, dann die für heldenmüthige Männer errichteten Galgen, die öffentlichen Peitschungen der Damen von Range, mit einem Wort alle diese Infamien die österreichische Regierung an die Schandsäule Europa's stellten.“ — Eben so drängten sich die Reden im englischen Parlament am 7-ten Februar 1850 um ihren Tadel gegen Österreichs Verfahren mit edler Entrüstung auszusprechen. Cockburne meinte „da Österreich die erhabenste und gerechteste Sache, für die je eine Nation eingestanden, blos mit Hülfe fremder Bajonette und des Verraths zu unterdrücken vermochte: so sollte es mehr als irgend ein Sieger Nachsicht und Milde üben, bei alle dem aber lässt sich Österreich zur Schmach der Menschheit und des Jahrhunderts die grässlichsten Executionen und schändlichsten Mordthaten zu Schulden kommen.“

In Nordamerika endlich erwähnte Präsident Taylor bei Eröffnung des Congresses auf eine dem grossen freien Volke und dessen Leiter würdige Weise die Gräucl, die in der österreichischen Monarchie von der Regierung begangen werden und General Cas beantragte jede diplomatische Verbindung mit dem durch seine Thaten entwürdigten Österreich abzubrechen.

Schon damals also hat die ganze gebildete Welt über Österreich den Stab gebrochen. — Wie sehr aber seit dem dessen Regierung vom Prinzip der wahren Humanität und vom Rechtssinn geleitet wird, darüber spricht sich die öffentliche Meinung laut genug

aus. Tausende schmachten auch jetzt noch in den Kerkern, weil sie auf Befehl König Ferdinands der ungarischen Konstitution Treue geschworen und ihren Schwur gehalten haben; hunderttausende darben beraubt ihrer Habe, ihres Erwerbs, brotlos, möchten auswandern und dürfen nicht, Hinrichtungen sind noch immer an der Tagesordnung — der eine wird kriegsrechtlich erschossen, weil er Cigarren raucht, der andere wird kriegsrechtlich erschossen, weil er keine Cigarren raucht.

Und nach all diesem beschuldigt nach der konstantinopoler Berichterstatter die österreichische Regierung und deren Repräsentanten „mit der Übung wahrer Humanität gegen gefangene Feinde!!!“ dies ist himmelschreiend! Gegen diese und ähnliche Beschuldigungen müssen auch wir im fernen Kutahya feierlichst protestiren. \*)

Asbóth, m. p.

---

\*) A pontozott kitételek bizonyára menthetők voltak az iszonyu vesztességek s a kétségbeesés súlya alatt, de ma az ismét kiújult dynastikus közérzületet sértenék s úgy kimaradtak annál is inkább, mivel ez által sem az értelem, sem az írat szelleme nem esorbúl, s az ily pontozás mindig jobb, önkényes változtatásnál.



Kutaya, 1851. június 23-án.

Az „Allg. Ztg“ 151. száma Constantinápolyból május 17-éről keltezett jelentést tartalmaz a menekültek ügyének állítólag végleges eldöntéséről. — Nem tudom, vajjon e dagályos jelentés mennyiben felel-e meg a benne megasztalt ugynevezett Jazmagyi ur mindenkor dicséretes érzéjainak, de az igazságnak semmi esetre sem felel meg; és minthogy hinni akarom, hogy a szerkesztőség örvend, ha az egyszer felvett hamis tudósításokat saját lapjában rectificálhatja: közlöm vele azon módot, mely szerint a magyar és lengyel menekültek legnagyobb része Kutayából elárvolltatott a következőkben híven az igazsághoz, közzététel végett.

Május 4 én nyilvánította Solejman bey ezredes Kossuth előtt a fényes portának leérkezett határozatát, hogy 8-an a belebbezettek közül, jelesen Kossuth, Batthányi 2 Perczel, Vysocki, Asbóth, Gyurmán és Lulley továbbra is, f. évi szept. 1-ig belebbezve maradnak, a többiek pedig mint teljesen szabadok Broussában Aali basa külügyér által uti levelekkel és a költségekkel elláttatnak és aztán Gemlek kikötőjében hajóra tétetnek, határozottan megjegyezve, hogy mindenkinek szabadságában áll ezen túl is török földön — Kutayát kivéve bárhol maradni. Kossuth kérdésére vajjon mi vár azokra, a kik a számkivetés szenvedéseit önként is tovább osztva a belebbezettek-

kel Kutayát elhagyni nem akarnák? Solejman bey azt válaszolta: hogy ő csak arra van felhatalmazva, neki öt egyén kiválasztását megengedni, a többieket kivétel nélkül 8-án ha kell karhatalommal is el kell szállíttatnia.

Ausztria részéről egyuttal ide érkezett mint császári biztos Eder és Jazmagyi, távol a kaszárnyától szerény megvonultságban egészen rejtett magánszállást vettek és 30 embernyi őrséggel tiszteltettek meg, valószínűleg hogy a Jazmagyi ur által, nyilván tiszteletreméltó szolgálati kötelességeinek buzgó teljesítésében — mert hisz az osztrák kormány soha sem volt és nincs zavarban ellenségétől bármi módon menekülni — már többször megkísérlett mérgezések és orzó tervek meghiusittassanak, más részről pedig hogy maga a császári biztos ur hasonló tisztelgések elől megóvassék, mint a minőkben Constantinápolyban nem rég magának, Londonban pedig a cs. osztrák tbszrnagy báró Haynau urnak Barclay és trs. sörházában az angol üzleti és jogi gondolkodásmód legbecsületesebb képviselői által részesülni érzékeny szerencséje volt.

Ennyire erélyes elővigyázati rendszabályok mellett a császári biztos urak tehát nem is kerültek szemünk elé és csupán per ambages helyeztek a felmentetteknek feltételes kegyelmet kilátásba, azon jól megfontolt megjegyzéssel, hogy erről az illetőkkel egyenként akarnak értekezni: de sokkal alacsonyabbak és nyomorultabbak voltak az eszközök, melyekkel a . . . . . bizalomteljesen hódoló Magyarországnak kezébe nyomatott a kard, sokkal véresebb volt az elkeseredett harcز jogért, szabadságért és hazáért, sokkal nagyobb a veszteség az árulás és orosz beavatkozás által előidézett bukás után és sokkal . . . . . a kegyelem . . . . . a megcsaltak és elárultak iránt, semhogy valaha magyar, a ki mind ezt túlélve, megőrizte szívét és fejét, . . . . . . . . . . . hiessen, attól jót remélhessen, vagy annak megbocsáthasson, nem hogy tőle, a bűnöstől bocsánatot

fogadjon el. — És így a kutayai magyarok közül sem értekezett senki sem . . . . . zsoldosaival, az egyetlen Szőlőssyt kivéve, a ki úgy látszik ismét feltalálta saját és a népek üdvét az abszolutismus ölén.

Meg volt és marad tehát a szakadás köztünk és a császári biztos urak közt, de annál inkább ostromoltatott Solejman bey Kossuth kíséraitól előterjesztésekkel, melyek valamennyiének alapjául szolgált az óhaj, oldalán maradhatni és vele osztani a számkivetést. E nyomatékkaal kifejezett óhaj, úgy mint a többektől elszántan kinyilatkoztatott határozat, hogy engedni csak a tulnyomó erőszaknak fognak, azt eredményezte, hogy a fentnevezettek kivül mint önkéntes még 13 magyar és 3 lengyel és pedig némelyek Solejman beleegyezésével, mások azonban erővel is itt maradtak, míg e többiek 8-án reggel Ahmed bey ezredesnek adattak át és ennek parancsnoksága alatt egy lovasszázad által Gemlekbe szállítottak, kísérve sovár óhajtunkól, hogy jövőre az isteni gondviselés őket mentse fel Ausztria atyai gondoskodása alól.

A következő napon eltűntek a császári biztos urak, láthatatlanul úgy amint jöttek, és nyomtalanul mint a gonosz szellemek, keblükben meg lehet annak jutalmazó tudatával, hogy a távol Kutayába kiküldetésük által némileg tán szintén hozzájárultak Ausztria közeli bankrottjához. Hü előadása ez azon módnak, a hogy a magyar és lengyel menekültek nagyobb része Kutayából állítólag szabadult, valójában azonban akarata ellenére a visszatartóztataktól erőszakosan elválasztatott és ez által még ez a kis menekült testület is jó számítással feldaraboltatott.

Ha egybevetjük e rövid tudósításomat a konstántinápolyi hivatkozott jelentéssel, nevetségeseknek tünnek ki annak túlhalmozott költeményei. Azt mondja a jelentés többek közt, hogy az osztrák biztosok jelenléte alatt, a kiknek egy a kaszárnyával szembe levő ház engedtetett át,

Kutayában többször hangzott a kaszárnyában a dal: „Ein freies Leben führen wir.“ — A császári biztosok azonban, mint fennebb említém — a kaszárnyától távol eső, elrejtett lakba szálltak, mely kertek, magas fák és kupolyás török fürdők, több dervis-mecset, magas házak, közbeeső szemétdombok által el volt választva és melynek ablakai ezenfelül egészen ellenkező irányban egy kis utcára nyílnak. Ha tehát meg is engedem, hogy a szaglászoknak igen finom hallásuk van, és Jazmagyi urtól sem tagadom meg e tulajdont, mégis — bármily hegyes füle is volna, — ily nagy távolságra és ennyi közbeeső épület mellett alig hallhatott a kaszárnyából oly dalt — melyet ott soha nem is énekeltek. — Meglehet azonban, hogy Jazmagyi urnak, a ki rendszerint mint az osztrák szolgálatban álló constantinápolyi horvát rablóbanda feje szerepel, e rendkívüli működésében is mint osztrák biztosnak, tán a szokott rablódal esengett fülében.

Továbbá azt mondja a remek jelentés, hogy május 8-án 85. a menekültek közül, köztük Mészáros is, Solejman által az osztrák biztosoknak átadatott, és hogy az átadás tényénél az illetet a belebbezettek teljesen megóvták, sőt egy jó rész tisztelet-és hálateljesen üdvözölte Jazmagyi urat mint szabadítóját, a mennyiben a hálát végre kiszabadulásukért az osztrák kormánytól képviselőjére vitték át, a ki nehéz küldetésében valódi humanitás gyakorlása által szemben ellenségeivel is ki tudta vinni az emigráció jobb részének becsülését.

Igaz, hogy az átadás, a mint magam is megjegyeztem 8-án történt meg, és pedig egy Kutayától félóránnyira fekvő barátságos kertben, a hol Solejman bey egy virágdús fának nyugalomra hívó árnyában keleti szokás szerint keresztbe tett lábakkal a kiterített szőnyegeken, — Ahmed bey ezredesnek 4 rőfös papírszelvényen adta át az elutazók névjegyzékét néhány szónak, de jelentékeny taglejté-



seknek kíséretében, míg az illetők néhány lépésnyivel félre, keletiesen festői pavillonban maradtak néhányunkkal, a kik addig kísértük őket és ottan igen frugálisan reggeliztünk. A császári biztos urak azonban sem az átadásban, sem az átvevésben, sem a reggeliben nem részesültek.

Hogy óvhatták volna már most a belebbezettek Jazmagyi ur ellenében a dicsért illemet, miután ő jelen sem volt, és hogyan üdvözölhatték volna az állitolagos tisztelettel és hálával? a midőn a jó ur soha és sehol sem volt látható; hogy vihették volna át köszönetüket a végre megszabadításukérti gondoskodásért az osztrák kormánytól képviselőjére? midőn eltekintve attól, hogy a gondoskodás a fendicsért atyailag kegyes osztrák kormányban soha meg sem volt, méltó képviselője sehol nem is mutatkozott; hogy vihatta volna ki továbbá Jazmagyi ur nehéz állásában igazi humanitás gyakorlata által ellenségei ellenében az emigráció jobb részének becsületését, miután ő — dato sed non concessio — hogy fogalma van a humanitásról, a legkisebb érintkezésbe sem jött az emigrációnak sem jobbik, sem rosszabbik részével? — És aztán, boldog isten! „Az osztrák kormány gondoskodása a belebbezettek kiszabadításáról és igazi humanitás gyakorlata, képviselője által, ellenségei ellenében!“ hogy alkalmazhatni általján még e szép szavakat 1851-ben az osztrák kormányra és képviselőjére? holott már közvetlen a hadjárat befejezése után 1849 oct. 19-én a francia parlamentben Hugo Victor kinyilatkoztatta az osztrák politikára Magyarország ellenében, „hogy a megszámlálhatlan erőszakoskodások, pénzkicsikorások, fosztogatások, főbelövetések, tömeges kivégzése a nemzet legnemesebbjeinek, a hősiek férfiak számára felállított akasztófák, főrangú hölgyek nyilvános botozása, egy szóval mindez infámiák az osztrák kormányt Európa gyalázat-oszlopára helyezték.“ — Ép úgy igyekeztek az angol parlamentben febr. 7-én 1850. tartott beszédek

nemes megbotrátkozással roszalásuknak kifejezést adni Ausztria eljárása ellenében. Cockburne úgy vélekedett, „minthogy Asztria a legmagasztosabb és legigazságosabb ügyet, melyért nemzet sikra szállott valaha, csak idegen szuronyok és az árulás segélyével tudta elnyomni; inkább mint bármily győző köteles volna elnézést és szelidséget gyakorolni, daczára ennek azonban Ausztria az emberiség és a század szégyenére a legiszonyubb végrehajtásokkal és a leggyalázatosabb gyilkolásokkal terheli magát.“

Éjszakamerikában végre Taylor elnök a congressus megnyitásánál a szabad nagy néphez és vezetőjéhez méltó módon emlékezett meg az osztrák birodalomban a kormánytól elkövetett iszonyokról, és Cas tbn. a tettei által lealacsonyult Asztriával minden összeköttetések megszakítását hozta javaslatba.

Akkor már tehát pálczáat tört volt az összes mivelte világ Ausztria felett. — Mennyire vezéreltetik azonban azóta is kormánya igaz humanitástól, jogérzettől, arról elég hangosan beszél a közvélemény. Ezren szenvednek most is a börtönben, mivel Ferdinand király parancsára felesküdték a magyar alkotmányra, és esküjüket megtartották; százezren szükölködnek vagyonuktól, keresetüktől megfosztva, kenyér nélkül, szeretnének kibujdosni, de nem szabad. Napirenden vannak most is a kivégzések, az egyiket hadbiróságilag főbelövik, mert szivarozik, a másikat hadbiróságilag főbelövik, mert nem szivarozik.

És mind ezekután még avval vádolja a constantinápolyi tudósító az osztrák kormányt és képviselőjét, hogy „igazhumanitást gyakorol fogoly ellenségein!!“ ez égbekiáltó! Ilyen és hasonló vádak ellenében nekünk is a távol Kutayában tiltakoznunk kell.

Asbóth.

## II.

(Török kelet)

(A szultán pecsétje)

### Au Nom De Sa Majesté Le Sultan.

**Signalement:**

Age  
Taille  
Cheveux  
Front  
Soureils  
Yeux  
Nez  
Bouche  
Barbe  
Mentan  
Visage  
Teint  
Signes Parti-  
culiers

Nous Ministre Secrétaire d'Etats des Affaires  
Etrangères, Prions les Officiers Civils et Militaires,  
chargés de maintenir l'Ordre public dans tous les  
Pays amis ou alliés de la Sublime Porte, de laisser  
passer librement Mons. Alexandre d' Asbóth se ren-  
dant de Cutahia a l'étranger — — — — —  
et de lui donner aide et protection en cas de besoin.  
Delivré a Constantinople le 6 Zikade 1267 de  
l'Hegire. Le 4. septembre 1851.

Le Ministre des Affaires  
Etrangères.

Signature du Porteur

(H. S.)

Aali m. p.



(Magyar fordítás.)

Ö Felsége a sultán nevében.

Leírás :

Kor  
Termet  
Haj  
Homlok  
Szemöldök  
Szem  
Orr  
Száj  
Szakáll  
All  
Arcz  
Arcszin  
Különjelek

Mi, a külügyek államminisztere, kérjük a közrend fentartásával megbizott polgári és katonai tiszteket a fényes portával barátságos vagy szövetséget minden országban, hogy szabadon hagyják közlekedni Asbóth Sándor urat, a ki Kutayából külföldre utazik és szükség esetén neki segélyt és pártfogást nyujtsanak. Kiadva Constántinápolyban 6-ik zikádban a Hedsra 1267-ik évében. 1851 szept. 4.

A külügyek minisztere

A tulajdonos aláírása.

(H. P.)

Aali m. p.

V.

1852.

I.

KOSSUTH ASBÓTH SÁNDORHOZ.

(FEGYVEREK, TÖRÖK KÖLCSÖN ÉS A MAGYARORSZÁGEA VALÓ  
BETÖRÉS ÜGYÉBEN. II LEVÉL.)

II.

SZIRMAI PÁL LEVELE

AZ EUROPAI EMIGRATIO PÁRTOSKODÁSAIRÓL.

MÁJUS 25.

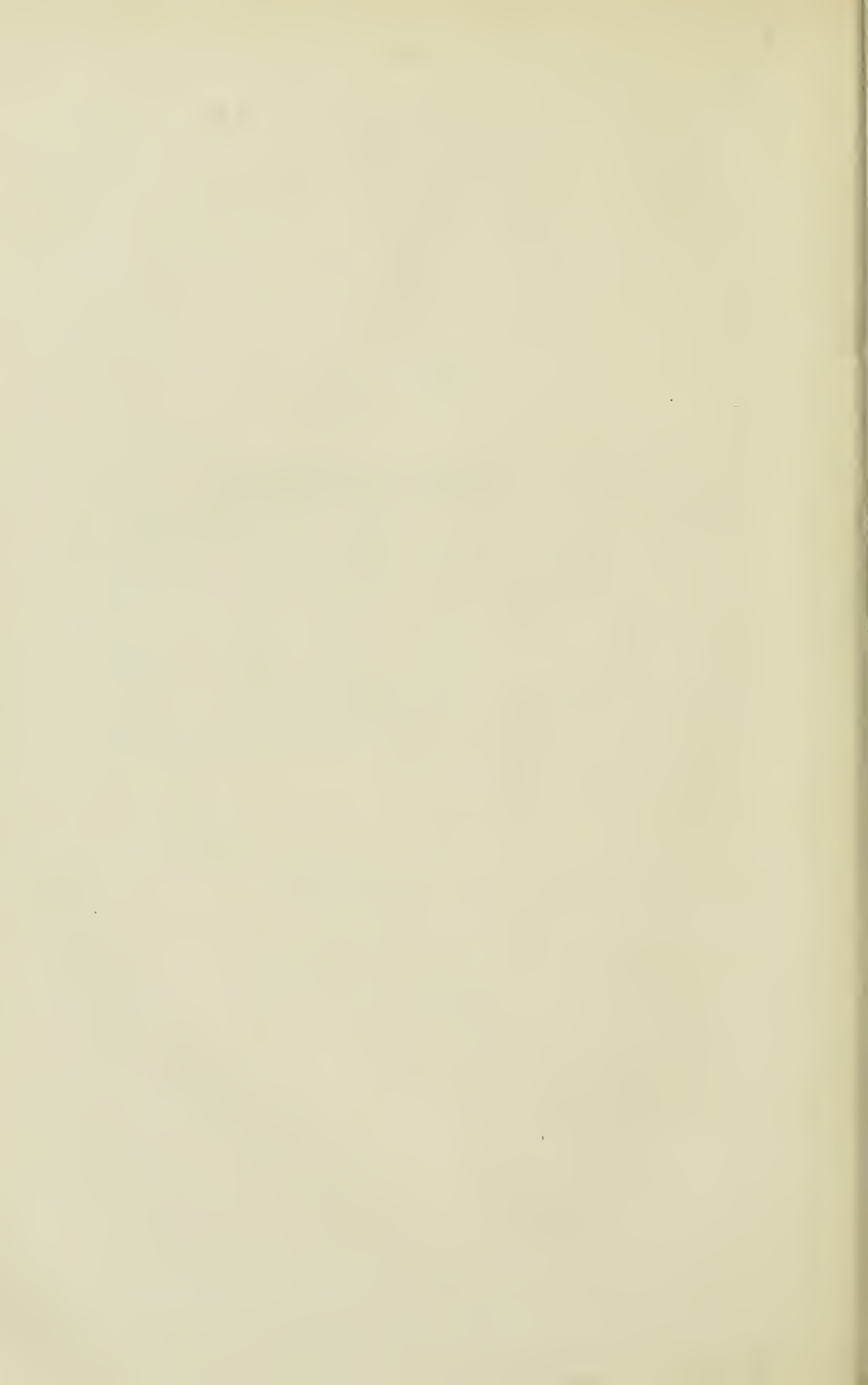
III.

HAJNIK LEVELE

ASBÓTH SÁNDORHOZ,

AZ EMIGRÁNSOK SZEMÉLYES VISZONYAIRÓL.

OKTOBER 12.



Washington, jan. 5. 1852.

Kedves alezredes ur!

A portativ typographiát minden betűikkel s egész  
készülettel azonnal expidiálja Constantinápolyba ily czim  
alatt:

Cesare Parrini.

Direzioni dei vapori Francesi.

Constantinapoli  
in Galata.

De az egész expeditiót úgy kell tenni, hogy senki még  
csak ne is gyanítsa, hogy tőlem megyen.

A collire ezen jegy menjen „S. B. 800“. Frankirozni  
kell — ha nincs reá pénz — kérjen Sacchitól addig, mig tud-  
ván mennyi az összeg, azonnal kifizetem.

Kérem, azonnal rendeljen egy másik typographiát  
ugyan azon áron nekem.

szíves barátsággal  
K o s s u t h.

L. Colonel Alex. Asbóth.

Irving House  
New-York city  
N. Y.

---

11. Kensington Park Terrace  
Nottinghill London, jnl. 28. 1852.

Kedves alezredes ur!

Felteszem hogy tudósítása már utban van arról, meg-  
kapta-e a pénzt s Sacchi egészen kifizettetett-e Nelson ur

által, s a 6000 fegyver átment-e a többihez? — ezt hát várva: addig, míg jelentését kapom, erről nem írok — ha nem történt — jelentését véve intézkedem azonnal.

Most csak két dologról:

Egy millió dollárnyi kölcsön bond-okra van sürgető szükségem — a bondok ügye egy philadelphiai committee kezébe lévén le téve: Hajnik mint illető manipuláns kap ma tőlem utasítást azt effectuáltatni. A levélre irtam, hogy Hajnik távollétében önnek adassék át. — Kérem tehát ez esetben a Hajniknak írott levelet magának írott gyanánt venni, s a benne foglalt utasítás szerint cselekedni. A dolog igen fontos, egy percz halasztást sem szenved.

Ha a fegyverek között pisztolyok volnának vagy azóta jöttek volna, kérem azokat Foresti urnak (olasz emigrans) átadni ha legalább 50 pár van, de mind a mi ezen felül volna is — ha kevesebb volna 50-nél, akkor nem méltó.

Hazuról igen jó hírek jöttek, úgy látszik hamarább lesz dolgunk mint gondoltam.

Írjon mindenről. Hugom állapotjáról különösen.

Russelnek ide zárom a kívánt levelet. Ön bizonyítványát a jövő hajóval — a paszomántokat két hét múlva Isten áldja önt!

A s b ó t h S á n d o r,  
alezredes urnak  
N.-York

szives barátja  
K o s s u t h.

25-én érkeztem Londonba.

Jó utunk volt, nem voltunk betegek. Gyermekeimet jól találtam.

Kérem, legyen szives valamely jó ügyvéd-től nekem pontos értesítést szerezni, szabad-e s minő formák és feltételek alatt ott-benn lakó idegennek az E. státusokban, különösen New-Yorkban földet tulajdonul birni.

Kensington Perk Terrace  
Nottinghill London jul. 29 1852.

Kedves alezredes ur!

Kmety tábornok ur, magával hozta Tóth István századost, kire tán emlékezni fog ön Viddinből, minthogy ott megházasodott, az egyik Léway leányt vévén nőül. Tóth derék katona, tiszta mint az arany, bátor és vitéz, de egyebet ezen kívül nem igen tud. A tábornok ígéretet tőn neki, hogy róla gondoskodni fog. s most maga is szükségben lévén, engem szólított fel, segiteném őt ideiglenesen valamely elélési módhoz Amerikában.

Pusztán ajánlólevelekkel az inségnek nem akarom neki küldeni, azért kérem alezredes urat, nézzen szét, s tudósítson, akadna-e valami munkahely számára, a mely nem bizonytalan.

Tudom, hogy bajos a dolog. Mert Tóth nem tud angolul, s nem semmi mesterséget. — Mindössze is jó lovász, s jó kocsis. „Drivex“-nek valami nagy lótartó fuvaros mellé alkalmas volna, — a mellett a mészáros mesterséghez is ért. A kézimunkától egyáltalában nem vonakodnék, csak állandó keresetet adna. — Beszél magyarul, németül.

Neje szintén magyarul, németül s egy kicsit angolul. Sütni, főzni, varrni s háztartani tud.

Nagyon lekötelezne, ha tudna rajta valahogy segíteni, mert ő maga is megérdemli a pártfogást s Kmetynek is szeretném kedvét teljesíteni.

A legőszintébb érzéssel

barátja  
K o s s u t h.

Ha raktárunkban nem volnának pisztolyok, kérem, iparkodjék mindenestre rögtön szerezni 200 párt. ha 3

hónapi hitelre megkaphatja 5 — 5 1/2 dollár-jával párját. — És adja át azon pisztolyokat rögtön Foresti urnak.

Az ide zárt leveleket kérem részint azonnal átadni, részint postára tenni.

---

London, aug. 6. 1852.

Asbóth Sándor alezredes urnak!

Nagyon sürgető dolgaim lévén, ma alig lelek időt jul. 24-kei levelére sietve következőket válaszolni.

Némely amerikai emberektől sok mindenféle dolgot tapasztaltam, de ilyet mint ez a Hitchcock-Galaratti história, csakugyan még ott Amerikában sem. Közlöm a dolgot, a mennyiben el akarom alezredes urat látni a szükséges tudomással, hogy belátása szerint nyilvánosságra is adhassa, s minden szükséges módon használhassa. Julius 1-ső napjaiban bejelenteti magát egy Galaratti nevű ember, kinek annakelőtte soha nevét sem hallottam, beeresztetvén elbeszéli: hogy neki Turinban 5000 fegyvere van maradék egy nagyobb mennyiségből, melyet egy St. Etiennei gyárból 1848-ban Carlo Albert számára liverirozott s felszólít, nem akarnám-e azt megvenni, Malta szigetén átadandót? Megköszöntem, mondván, hogy nincs pénzem e vételbe most ereszkedni, mire azt felelte, hogy azt ne tekintsem akadállynak, mert utasítása van nekem e részben minden könnyítést megadni. Ő a fegyvereket Maltába szállítja, letároztatja, s magát kötelezi két évig másnak el nem adni, nekem pedig szabadságot ad két év alatt ha tetszik átvenni 24 francjával darabját, s csak akkor és annyit fizetni, a mikor és mennyit átvétetek. Mire azt feleltem, hogy ha úgy érti, hogy én ne legyek kénytelen átvenni, de ha tetszeni fog s lesz módom á'vehessem, úgy én minthogy semmi positiv kötelezettség nem hárul reám, ajánlatát elfogadom. Ha tehát akarja, irjon nekem egy oly



levelet, minőt a kereskedelmi világban szerződés gyanánt használnak, s én irok neki választ, hogy elfogadom a szerződési ajánlatot.

Ezt megtette. Írván nekem az ./' alatti levelet (melyet eredetiben ide zárok. Mire én feleltem neki a ./' alatti visszarekesztett levéllel — az embert egyébaránt nem ismertem, s nem ismerem; az ellen, hogy engem bolonddái tehessen, biztosítva voltam az által, hogy semmit sem köteleztem fizetni, mint csupán azon esetre, ha a fegyvereket Maltából átveszem s átvennem tetszik.

Ezzel a dolognak vége volt.

Egy pár nap múlva ismét eljött s kérdé nem akarok-e ágyukat venni s puskatöltényeket? Kérdém: hol van az ágyu? mondá, hogy N.-Yorkban. Mire felelém, hogy a töltények iránt csak úgy alkudnék, ha azokat Maltában a puskákkal együtt s hasonló feltételek alatt adná át megbizandó emberemnek, az ágyukat azonban megnézetem László tüzértiszt ur által, árát is megtudakozván, mit ő fontjával 40 centre mondott. Mire Lászlót el is küldtem vele, nézze meg az ágyukat s tegyen jelentést minőségükről, mint szintén caliberjük furási arányáról is. László el is ment vele, hová? hová nem? nem tudom, a Hitchkok nevet életemben soha sem hallottam, s jelenté, hogy látott egy raktárban 6 ágyut; jók, ujak, s furásuk ilyen és ilyen (a mienktől különböző). Tovább a dolog nem ment, mert az árát nagynak, s furási diametert számunkra alkalmatlannak találván, nem tetszett a vételbe ereszkednem

Az utolsó napokban Bethlen jelenté, hogy valami ember kíván ágyuk iránt szólni; leizentem, hogy dolgom lévén annál inkább el nem fogadhatom, mert nem szándékozom ágyukat venni. — Ismét tudakozódott valjon Galanati az én megbizottam-e? mire leizentem, hogy nekem nem megbizottam, hanem vagyok vele egy áruszerződési érintkezésben 5000 fegyver iránt, miket nekem Maltában

el- és átadni ajánlkozott, s nekem e részben igen becsületes ajánlatot tett.

Ennyi a dolog. Már most úgy látszik, hogy Gallanati egy gaz „Schwindler“, ki nekem csak azért tett oly ajánlatot, miszerint arról elismerésemet bírván, magának másnál hitelt szerezzen, s úgy látszik a nekem kötelezett 5000 fegyver csak a levegőben van. Jó, engem meg nem esalt, mert én semmi kötelezést nem vállaltam; s én ilyen feltételi szerződést bizon mindig elfogadok, mert ha teljesítik, jó, ha nem, az sem baj.

De hogy Hitchkok ur mit akar velem? quo jure alkalmatlankodik énnekem, azt csakugyan nehéz megfogni. Gallanatit én nem bízom meg, sem Hitchkok urral, sem más akárkivel egyezkedésre, s az ön által Hitchkok urtól közlött contractusból még azt is látom, hogy Gallanati nem is kötött senki más nevében szerződést vele, mint a maga nevében. Hát mi közöm nekem az egész dologhoz? Ép oly joggal kívánhatnám én Hitchkok urtól, hogy teljesítse irányomban Gallanati helyett az 5000 fegyveres contractust, mint hogy én teljesítsem az ő ágyucontractusát; pereljen azzal a kivel kötött, nekem vele semmi dolgom; én bizonyossá tehetem, hogy miután törvény és bíró van Americában, ha ő vagy akárki az én vagyonomat meri illetni, fogok tudni magamnak igazságot keresni.

Nelsontól várom a jelentést eljárásáról, még nem kaptam; csak azt nem értem, miért nem vitték a 6000 fegyvert (ha a reá még hátra volt 6000 dollárt kifizette) a 7500 másikhöz a helyett, hogy ezt is más raktárba vitték s most fuvarbért s két raktárt fizettettek velem egy helyett.

Zsulavszkyék iránt eljövetelem előtt intézkedvén, nincs semmi tovább intézkedni való. Tegyenek a mint én javaslám, vagy lássák mit cselekszenek.

Többet a jövő hajóval.

szíves barátja  
K o s s u t h.

Idezárom a Hitchcock levelére való feleletemet, kérem rekeszsze hozzá copiáját a Gallanati eredetiben idezárt puskaszerződési levelének, s adja által Hitchcock urnak.

---

Édes barátom!

Tömerdek foglalatossággal elhalmozva csak igen röviden írhatok, s e levelet egyszersmind Hajniknak is írott gyanánt kérem vétetni, mert nem tudom, melyiköket találja New-Yorkban, s a dolog igen sürgős.

Nelson urat utasítottom, hogy a kezeinél felülmara-  
dandó pénzt nekem azonnal küldje el. Mert előre látom,  
hogy itt oly rohammal jövendnek reám a közügyi költsé-  
gek, hogy lehetetlen leend azokat hátramaradás nélkül  
fedeznem — Ő azonban e helyett a pénzt bankba tette  
— a mint írja — s még nemesak a maradékot, de azon  
600 dollárt is, melyet egy embernek kell vala ott fizetni,  
ki azonban azt nem várta be, hanem eljárt a reá bizot-  
takban s ide húzott reám váltót, melyet itt kellett várat-  
lan költségül kifizetnem. — Azért az ide rekesztett levelet  
írom Nelsonnak, sok egyéb fontos tárgya van, legsürgető-  
sebb a pénz elküldése: kérem hát legyen szives azt azon-  
nal biztosan kézbe adni — Ha New-Yorkban van, ugy  
nincs baj, de ha nincs? ugy alig tudok más módot, mint  
George Saunders urat felkeresni s őt megkérni, hogy, ha  
tudja hol van a pénz Nelson által letéve, annak azonnali  
ide küldését legyen szives eszközölni: — van pedig két  
összeg, egyik 2132 dollár, másik a ki nem fizetett 600 dol.,  
ebből ugy rendelkeztem a levélben, hogy a maradékból  
600 dollárt Nelson ur megtartván, a többit a másik 600  
dollárral együtt tegye le L. et W. Burchard háznál New-  
Yorkban, azon utasítással, hogy azt váltóban E. Sieve-  
king et Son itteni bankárházhoz küldje azonnal szá-

momra Londonba. Kérem ezt effectuálni, mert nagy zavarba jövök, ha első hajóval a pénz meg nem jó.

Ha azonban Philadelphiában a magyar bankjegyekérti fizetésből még hiányzó 400 dollár fizetése sürgős, a munka készen, s a committee cassájában még semmi pénz nem volna, ugy az ide küldetni rendelt 2132 dollárból ezen 400-at megtartani s Philadelphiába átküldeni Hajnik barátomat felhatalmazom.

Philadelphiai jelentését e perczen veszem, köszönöm. Igen jól van. Csak energice látnának azon urak a dologhoz, lehetne sikere. — A szerdai gőzössel elküldendem a pótló felhatalmazást a substitutióra, mint szintén házáfiai adreszére is a választ. Jól esett sebhedt szivemnek e magasztalás. — Csak egyesség, egyesség, s rés ne nyílják az erőbontó ármánynak, a többit meghozza még Isten.

Asbóth barátomat kérem, senki mással nem szólva proponáljon nekem az ottani derék s hűlelkű magyarokból — cadres eket — vagyis állítsa össze a jókat cadresekbe, ugy gyalogság, mint lovasság számára, hogy, ha a felszólítás percze eljő (pedig mondhatom nagyon is zúg a közelgő vihar,) ne kellessék kapkodni, hanem készen legyen összeállítva; különösen designáltassanak a zászlóaljparancsnokságra alkalmas századosok és a bataillon-adjutánsok, ugy a dandár generalstäblerségre alkalmas egyéniségek s a tűzéréség is. — Ez fontos és sürgetősb mint gondolnák.

A park iránti levél Kingslandhoz ide van zárva.

Hajnik utasítását vegye s tudósítsa Tiedemant is, hogy ha mi pénz jönne be a bizottmányi költségeken felül, az legyen sok legyen kevés, 14 napról 14 napra nekem destinationális kimutatás mellett, minden további kérdés nélkül küljék el — azon uton, melyet fentebb irtam.

Asbóthra kérem első levelében emlékeztessen, mit kell még megírnem — bizonyítványán kívül — fejem zúg mint a szélmalom, feledékenynyé kezdek lenni.

A két hazánkfíának, ki iránt czédula van ide rekesztve, ha alkalmazást szerezhetne nagyon lekötelezne. — Stillmann és társainak szállásukhoz nem igen messze, de nem tudom mi ezim alatt, egy igen nagy öntődéje s gép- és gyógyára van a folyó mentében. Stillmann jó emberem. Westert (derék fiu) nevemben annak kellene ajánlani.

Zsulavszkyék úgy látom erőnek erejével okosabbak akarnak lenni nálamnál, s még ez amerikai „business“ élet hiányait is jobban ismeri egy hét alatt, mint mi keserves tapasztalások után megismertük hónapok alatt. Lássák. vegyék fel ha tetszik a nekik hagyott pénzt mind Kingslandtól mind Spelletichtől, s Isten adja, ne bánják meg soha, hogy maguk tanácsán indultak.

Őszinte szives érzettel  
K o s s u t h.

Nagyon várom az egy millió kölcsönjegy iránt küldött levelem resultatumát, kapták-e?

L. Colonel Alexand. Asbóth,  
54 East 16. Street  
New-York.

Láttam aug. 26-án, Hajnik.

---

Kensington Park Terrace  
Nottinghill London, szept. 9. 1852.

Kedves alezredes ur!

Aug. 27-ki ma érkezett levelére, a posta indulván, csak igen röviden s sietve felelhetek.

Nem látom által, hogy a Hitchcock és Gallanati közti viszonyt illető leveletem miért kell bizni ügyvédi működésre? nekem a dologhoz semmi kigondolható közöm nem lévén, teljességgel nincs mit tartózkodni leveletem átadni; — sőt minthogy az egészben nincs más czél, mint a Heraldféle impostoroknak (kiket csodálom, hogy nem



akad ember, a ki egyszer ránczba szedje) rágalmakra módot nyújtani, én inkább azt látom érdekünkben lenni, hogy a dologból semmi titok ne csináltassék, sőt levelem a hirlapokban is kellő commentárral közöltessék.

Nelsontól a pénz nem érkezett meg, mi nekem valóban igen nagy zavart okoz, megakasztván nem lármás, de annál tevékenyebb activitásom számításában. — Kérem, lásson utána, megtörtént-e az elküldés?

A cadres-eket illetőleg a dolog éppen ellenkezőleg áll, mint alezredes ur felfogja. Semmi nem lévén bizonytalanabb, mint emberek szívét s kapacitását ismerni, és semmiben sem lévén könnyebb tévedni, és egy ember különben is mind nem ismerhetvén, czélom teljességgel nem az volt, hogy alezredes ur Biróékka! ebben a dologban egyetértve járjon el, hanem ellenkezőleg ép az, hogy egymás véleményéről semmit sem tudva külön járjanak el... mert különböző kutfőkből kívántam az előttem ismeretlenekről informatiót kapni s azoknak összevetéséből képezni magamnak véleményt. — A hol személyválasztásról van szó ismeretlenek körül, mindig így szoktam s fogok eljárni. Most a dolog egészen el van tévesztve. Az informatio csak unilaterális lehet. — Ezért irtam kegyednek is külön, Biróéknak is külön és egy harmadiknak is külön. — Tárgyról magam szoktam magamnak véleményt képezni, de ismeretlen személyekről az nem lehet, azért akarok több oldalról informatiót, mert ha ilyenek történetesen összevágna!k, garantiául szolgálna!k a választásban. Ezért irtam mindenkinek, hogy mással senkivel ne közölje, Biróék meghagyásomat megszegték, azért tessék nekik megmondani, hogy rájok többé confidentialis dolgot nem bizok. — Katonának nem szabad dispensálgatni a megbizással, hanem tenni ad literam, a mi meghagyatik s hallgatni. — Birót én a generalstabhoz szántam; ennek első tulajdona hallgatni tudni, ugy látszik a 3. magyar ehez nem ért, sajnálom.

Ugy látom, Sámonton utján a betegek nem kapják meg az 500 dollárt. — Tessék neki megmondani, hogy én az előbeszéd írására teljességgel, de teljességgel eddig reá nem érvén, megmondtam a themát s tartalmát Pulszkinak s őt szólitám fel, hogy irjon nevemben, napról napra halasztotta, nincs készen.

Azért minthogy Massachusettsben a könyvem kijött, ide rekesztve küldök egy levelet Dr. Howe urnak Bostonba, felkérvén őt, hogy azon könyv jövedelméből 600 tallért adjon át önnek, ha össze csinálhatja. Ha teszi, tessék 500-at azon célra fordítani 100-at magának tartva. — Ha nem teszi, úgy nem lesz más mód, mint innen küldeni, de ez időbe kerül, mert itt ugyan nagy financialis dolgokba fogtam; de belekerül 6 hét, míg realisálva lesz — mert ném dolláros koldulás körül forog a dolog.

Kérem az idezárt levelet Drapernek és Kingslandnak átadni.

Zsulavszkiné pénze iránt irtam Kingslandnak már hetek előtt, hogy — adja át — csináljanak, a mit akarnak, ahol az én tanácsomat nem csak nem követik, sőt segítségemet fitymálják, ott nekem semmi dolgom többé.

Azt írja Hajnik, hogy a jövai telepedést elismerés helyett siberiai száműzéshez hasonlítják. Bizony szép, hát Ujházy, Spelletich, Majthényi, Madarász, Varga stb. Sibiariaba exilálták magukat? vagy azon ezerek, kik naponta Dovenporthoz telepednek? Sibiaria az, hol a föld értéke 3 hónap alatt oly mértékben megduplázta a capitalist, a mint nyugoti New-Yorkban 5 év alatt nem duplázhatja! — Lássák. Ide rekesztve meggy Zsulavszkynének egy levele s benne a pénzfelvételi felhatalmazás.

Hajnik bolondot csinál a visszajövetelével — Ilyeknek az emberek.

Dunfontlnak a jövő hajóval elküldöm a 189 dollárt a nyomtatásért — ma már váltót van teremthetek



Kérem igen szívesen, Sedgewick urat kérdeje meg: vajjon ott nem lakó, s nem is intertionált polgár — idegen, léphet e ott lakó polgárral földvételi társaságba, biztosan. minthogy maga egyedül látom nem bírhat.

A Kingsland levele sürgős és fontos, kérem személyes átadását.

A jövő heti szombati hajóval fontosat gondolok írhatni, ha addig megérkeznek várt leveleim.

Ölelem meleg barátsággal

K o s s u t h

Szedlák hova ment? Angliába vagy haza?

---

London, octob. 15. 1852.

Kedves alezredes ur!

Bostonból azon rossz hírt kaptam, hogy ott sincs pénz — tehát a kórháznak s kegyednek is várni kell november közepéig — akkoron lesz innen pénzem, hamarább nem — a nincs szó hatalom, mely ellen minden okoskodás megszűnik s minden vágynak hallgatni kell.

Kérem, ha Henningson kívánandja, bocsássa neki dispositiójára mindazon bayonettes muskettjainkat, melyek még saját raktárunkban találtaknak — a két láda új stutzot (rifle) kivéve. — El kell Európába szállíttatniok.

Kozlay egy panaszt adott be ön ellen, melyet communicálok.

Hihető igen kis idő alatt szükségem lesz az amerikai hű magyarokra.

Az ide zárt levelet kérem magának Henningsonnak átadni.

Russelnek, Sedgewickéknek stb., kik a családom számáraai lecturöm türehető kimenetelére segítettek, morális joguk van tudni, hogy mivel anyám és két testvérem még nem mentek Amerikába, miként disponáltam fölsegélésük-

ről? azért kérem, adja tudokra, hogy Rutkayné hugom, férjétől a legelső szükségekre elláttatván, a pénz melyet részint lectüröm által összekerestem, részint nőm Massachusettsbe összekéretegetett, egy részben (1600 és egynehány dollár) első etablissementiköltségekre Zsulavskiéknak adtam — a többiből pedig anyámnak és Meszlényiné hugomnak havonként 125 frank segítséget küldök; Belgium olesó hely lévén, ezzel biztosítvák a legnélkülözhetlenebb szükség ellen, s nekem azon vigasztalásom van, hogy ha nem mehetnének Americába, bár én meghaljak, mégis 4—5 évig nem lesznek az éhenhalásnak, vagy alamizsnának kitéve — ha vissza megyük hazánkba Americának egy philanthropicus fundatioval visszapótoltatom szivességét — ha pedig anyámék bár egy fél vagy egész év múlva is átmenendnének Americába — a pénz nem lesz kiadva; hanem időközben éltek is, s még lesz vagy 1000 dollarjok kezdeni valamit — s ez volt a cél, mely végett, azt keresni számukra magamat elhatározám. — E részben legalább tehát ment vagyok az aggasztó gondtól.

De ha hamar nem verekszünk, magam házával nagyobb gondom lesz — gyermekeim nevelése sokba kerül itt — s nincs miből, bár szegényül élünk. Anyámék vettek azon kis maradékpénzzel, melyet utközben (emlékszik ön a boldogtalan utra) Radnáról Dusek által nőmnek küldöttem — vasutactiákat mult márciusba — de actia-kereskedés nem nekünk való; nem tudták, hogy áprilisben arrossirozni kell 25 percentet minden actiára, ezt nem fizetvén a nem arrossirozott actiáknak nincs cursusa, — kölesön kellett venni, hogy 250 frank minden áctiára reáfizetésével eladóvá tehessük, így eladtuk nagy bajjal s legalább a londoni nagy disconto mellet sem vesztenénk rajta, ha egy ezer fkos actiánk a küldözgetésben elnem vész, no de se baj, majd megkerül talán. Én nem gondolnék magammal, ha az nem állana előttem, hogy ve-

szélyeknek megyünk elébe, s ha igen korán talál egy jótékony golyó, gyermekeim koldusokká lesznek. — No de se baj! Nagyobb dolgunk van, mint gyermekeimmel gondolni.

Hát van-e már Virginiában 500 holdunk?

Kérem, irjon Ujháznak, hogy küldje el a texasi birtoklevelet.

Hát a szent házasság hányadán van. Ne késsék! mert bizon elkésik barátom!

Isten áldja. Szives barátja

Kossuth.

---

London, octob. 23. 1852.

Kedves alezredes ur!

E sorok előmutatója Casselman százados a szekereseti karból. Egy igen derék, solid, emberséges tiszt, oly solid characterű ember, hogy ohajtanám sokan lennének ilyenek emigrans társaink közt. De katona, lovasz, német correspondens; punctum. Ez minden tudománya. Megyen Ámericába mert itt éhen hal meg: hogyan él ott? azt nem tudom, de hogy megérdemli, hogy kegyedet interessálja s a németek közt összeköttetésbe s munkába hozza — azt tudom s azért ajánlom is.

Adtam neki levelet Fohnerhez, Sandonhoz (kinél Fohner volt) s Tiedemanhoz Philadelfiába — a két elsőnek nem tudom adressáját, kérem utasítsa.

Constantinápolyból oct. 8-án kaptam levelet, a typographia még addig kézhez nem jött, cz már még is csak különös, kérem járjon utánna s küldjön nekem valami documentumot, melylyel ott utánna járat-hassak.

Melyik hajón ment? mikor? visszaérkezett-e a hajó? kire szólott a Frachtbrief?

Még a Tiedeman által expediált bankókat sem kaptam meg, pedig a hajó, melyen jönni kellett „City of Glasgow“ rég megjött, sőt el is ment.

Szives barátsággal  
K o s s u t h.

---

London, dec. 3. 1851.

Édes barátom!

Toth kapitány, vitéz hazánkfiaink legvitézebbjeinek egyike. Mindent el kívánok érte követni, hogy boldoguljon, míg a harez órája elkövetkezik, hol ily karokra a hazának nagy szüksége lesz.

Kérem, adassa magának által a bizonyítványt, melyet neki adtam, s mutassa meg azt ismerőseinek, kivált a hölgyek, lehetetlen, hogy ne interessálják magukat mellette.

Ő maga, mint neje is, igen szerények kívánságaikban, dolgozni akarnak, hogy éljenek.

A katonásdit játszó urak Americában, kik között Önnek is vannak bizonyosan ismerősei, mint Sandford tábornok etc. talán szintugy hajlandók volnának magukat interessálni a derék vitéz fiu mellett.

Szives barátsággal  
K o s s u t h.

---

London, dec. 5. 1852

Édes barátom!

Bemutatom Boross Sándort, nőm unokaöccsét, a leg-solidusabb characterű hazafiak egyikét, rendithetlen mint a kőszál — becsületességben, hazafiságban — kit szeretek s becsülök, mint érdemi is.

Ő alamizsnát nem fogad el senkitől, még tőlem sem; bár minden nélkül van a világon, elvették szép jószágát, halálra ítélték, felakasztották in effigie (hiszen rokonom.) és kergették mint a vadat bujdosásában a jó magyar nép

között két éven át. Végre megszabadulhatott, megmentve a jövődő boszunak — puszta életét.

Ez nem szégyel dolgozni, akár mit a világon, lelke ép és erős, mint teste.

Kérem ne vonja meg tőle tanácsát.

Szives barátsággal

K o s s u t h.

---

Kedves alezredes ur!

Nelson idejött definitiv arrangementokért — míg én azokat N.-Yorkba küldém. — Ez 3 hét késedelmet okoz. De ha már itt van, annyi hasznót kell huzni ittlétéből a mint lehet, s ez: hogy ő meggyőződjék, s aztán győzzön meg Amerikában, miként a háboru nem tréfa, hogy a mi chance-unk bizonyos, és viszont, hogy ő győzze meg itt a törököket, hogy mi nem vagyunk „humbugok“, hogy vannak barátaink, készen minket támogatni.

E végett viszonyba hoztam az itteni török követtel, s azzali találkozása igen kielégítőn ütven ki — kértem, ránduljon át Párisba az ottani követtel, s a kölesöncsinálás végett épen megérkezett Namih pasa, török finansminiszterrel szólni.

Szerdán indul haza, s szerzett impressiói decidálni fogják barátainkat ott az immediat cselekvésre.

Utasításom az: semmi esetre ne jusson eszökbe egyenkint átszivárogni Európába — ez nem érne semmit — erre akár mikor maradna idő; a dolog fontossága abban van, hogy a mi hajónkon együtt jöjjenek; Constantinápolyba megérkezésünk módjának impressióra kell számítva lenni. Ehhez tessék magukat tartani. Ha akadály találna lenni egyképpen, majd gondolkodom másképpen, inkább késni egynehány hetet, de így jönni.

Alkalmasint úgy rendezem ügyeimet, hogy ugyan-  
azon hajón érkezzem én is a Bosporusba, melyen önöket  
jönni reméllem. Utban találkozunk.

Szerencsét a viszontlátásig

A s b ó t h S á n d o r

alezredesnek,

New-York.

Szives barátsággal

K o s s u t h.

A z o n n a l á t a d a n d ó.



## II.

### Lieber Freund!

Sehr gerne entledige ich mich meines Versprechens, dir von mir Nachricht zu geben, obwohl es mir leid ist, das ich was mich persönlich anbelangt, dir nur eine Jeremiade anstimmen kann, denn mich verfolgt ein ganz eigenes Malheur und anstatt dass es besser ginge, verschlimmern sich meine Verhältnisse nur alle Tage. — Die einzige Ursache, wesshalb ich die kostspielige Reise hither machte, war um mit meiner Frau zusammen zu kommen, die endlich nach langen Bitten für 3 Monate einen Pass ins Ausland und um in Ostende die Bäder zu gebrauchen erhielt: sie reiste Ende April nach Pest und erfuhr dort, dass man nächster Tagen die am 17. April gefällten Urtheile kundmachen wird; diess hielt sie zurück gleich weiter zu reisen, endlich publicirte man die Urtheile. Das Erstaunen meiner armen Frau kannst du dir wohl vorstellen, als sie unter den Abgeurtheilten auch meinen Namen fand, nebst mir sind gegen 40 abgeurtheilt, Pulszky, Berzenczey, Teleky, Rónay und noch einige andere nebst meiner Wenigkeit zum Galgen und Strang, und Confiscation des gesammten Vermögens; und da wir alle abwesend, so wurden unsere Namen auf den Galgen aufgehängt. — Nachdem meine arme Frau sich von dem Schrecken erholt, den dies Urtheil jedenfalls auf sie machen musste, wollte sie weiter reisen, doch wie war sie erstaunt, als man ihr die Visa auf ihren Pass versagte und sie endlich nach vielen Herumfragen erfuhr, das um die Visa zu erhalten nothwendig sei, dass sie eine neue Eingabe mache, denn es sei höhern Orts der Befehl gekommen, sie nicht ins Ausland reisen zu lassen. — Die Verzweiflung der armen Frau kann ich mir vorstellen, und auch mich ergreift ein peinliches banges Gefühl, wenn ich mir denken muss, das ich wohl nun für immer die Hoffnung aufgeben muss sie zu sehen, ja auch

auswandern kann die Aermste nicht, denn sonst risquirt sie auch noch das Wenige, was ihr geblieben zu verlieren, und um dass eine Frau wie die Meinige mit 6 Kindern mittellos nach Amerika komme, und dort allen Zufällen preisgestellt bleibe, dass kann auch ich nicht verlangen. — Was ich unter diesen Umständen thun werde, weiss ich selbst nicht, nur so viel ist mir klar, das ich wie ein Hund bedauere die kostspielige Reise hieher gemacht zu haben, denn um meine Verlegenheit voll zu machen, so fand ich meinen alten Freund L. Liechfield auch nicht hier, und so kann ich wirklich sagen, dass ich hier in zimlichen Pech bin!

Indess einige Zeit muss ich wohl schon hier bleiben, bis ich weitere Nachrichten von meiner Gattin erhalte, und dass sie mir zum mindesten so viel Geld sende, um weitere Pläne fassen zu können. — Du wirst mir einen Freundschaftsdienst erweisen, wenn du zu Hr. Haight gehst, dass du Mss. Lydia Jones mein Schicksal mittheilst, und mich nicht nur bestens empfiehlest, sondern auch meinen Dank aussprichst, für alle Güte die sie für mich hatten.

Der erste Mensch den ich hier sah, war Bangya: ich bin früher mit ihm gut gewesen, und so freut es mich ihn wiederzusehen, obwohl mir einige andere abriethen mit ihm viel umzugehen, da sein Ruf nicht der beste sei; ich erhielt mich Gottlob noch immer selbstständig, hielt mich an keine Parthei und so soll es auch in Zukunft bleiben, alle Partheilichkeit hasse ich und sie wird um so verächtlicher, wenn sie in Persönlichkeit ansartet, denn man schadet der guten Sache, ein schmutziger Vogel der in das eigene Nest sch...! auch Kossuth kann Schwächen haben, doch bleibt er immer noch der einzige, an den sich die Emigration halten muss. Szemere scheint sein grösster Feind zu sein, und eine neue Schrift soll aus seiner Feder dieser Tagen wieder Kossuth erscheinen — auch Vukovich ist wieder Kossuth, ebenso Thaly, P. Eszterházy, Fülöp, Vay Latzi, Rónay, Halász Jósi, Orosz Klavierspieler, Bakacs, Nagy Imre, Lórand Rózsafy, Dr. Glück. — Heute kam Mor. Perczel sammt Familie und diese Parthei macht sich grosse Hoffnungen auf ihn. — Das Schiff Patrik, welches hier am 14-ten May absegelte und wo nebst 14 Ungarn 500 Passagiere waren, ist gescheitert und mit Mann und Maus zu Grunde gegangen; meines Wissens waren Ungarn Oroszkövy mit seiner Frau, die er erst einige Tage hier geheurathet, dann Mandula, Md. Haderman, Herczegh, Xantus, Hevessy darunter, der andern Namen weiss ich nicht. — Kossuth seine Familie erwartet man alle Tage hier, doch ist sie noch nicht da. —

Batthanyi war bei dem letzten Fest, das Napoleon in Paris gab, in seiner unmittelbaren Umgebung; ich gestehe, dass wenn Napoleon Oesterreich gegenüber feindselige Pläne schmieden könnte, ich mich ihm selbst anschliessen möchte, denn wenn uns auch der Teufel hilft bin ich zufrieden, wenn wir nur den Zweck erreichen. Erstaunt war ich hier von A bis Z alle einstimmig gegen meinen Freund Feri Pulszky schimpfen zu hören, ja man trug mir eine Wette an, das Pulszky sich nicht trauen wird nach England zurück zu kommen, und in America bleiben wird. Mészáros, Beöthy, Teleky und Katona leben auf der Insel Jersey, Kmety ist hier President des Comitees, da indess keine Mittel da sind, um die Hungrigen zu speisen, und die Durstigen etc., so ist er unsichtbar, und man weiss nicht einmal seine Wohnung. Aus Ungarn kommen die Nachrichten alle Tage sparsamer an, und zuletzt wird es dahin kommen, dass man sich gar nicht trauen wird zu schreiben; wie man sagt, so hofft man den Kaiser diesen Sommer in Pest zu empfangen, ebenso dass er sich zum Kaiser wird krönen lassen, womit man verbindet, dass vielleicht eine allgemeine Amnestie mit wenigen Ausnahmen gegeben wird. Eszterházy Mich. ist auf 6 Jahre verurtheilt, Csáky Laczi trotz den Versicherungen, dass wenn er zurückkehrt, ihm nichts geschehe, ward auf 3 Jahre auf die Festung gesendet, soll aber schon begnadigt sein. — Vergebe lieber Freund dies flüchtige Schreiben, doch ich bin sehr in Anspruch genommen — so wie früher, wo ich mich keiner Parthei anschloss, denn ich wünsche, dass die ganze Emigration nur einer Fahne folgen sollte, so will ich mich auch hier erhalten, und da man diese Gesinnungen kennt, so besuchen mich alle, welcher Parthei sie auch angehören. — Findest du Zeit, lass mich etwas von dir hören, vielleicht kann ich dir mit nächstem auch mehr schreiben.

Sage Kossuth meine Empfehlung, grüsse unsere gemeinschaftlichen Freunde, und bleibe gut deinem

aufrichtigen Freund

Paul Szirmai.

London den 25 May 1852.

Meine Briefe adressire: Pa. Szir. care of Mr. L. Leisler Glasgow, Scotland.

Dan. Kászonyi bittet mich eigens dir recht viel Grüsse von ihm zu sagen.

Kedves barátom!

Örömet felelek meg ígéretemnek neked hirt adni magamról, noha sajnálom, hogy, a mi engem személyesen illet, csak jeremiádát hangoztathatok, mert engem egészen különös balsors üldöz, és a helyett, hogy minden nap jobban menne, napról napra rosszabbak viszonyaim. Egyetlen oka költséges ide utazásomnak az volt, hogy nőmmel találkozhasam, a ki végre hosszas kéregetés után 3 havi utlevelet kapott külföldre, hogy Ostendében a fürdőt használhassa. April végén utazott Pestre és ott tudta meg, hogy következő napon fognak az april 17-én hozott ítéletek kihirdettetni; ez tartotta vissza a tovább utazástól. — Végre kihirdették az ítéleteket. Nyilván képzelheted szegény nőm bámulását, midőn az én nevemet is az elítéltek közt találta; kivülem vagy 40-en vannak még elítélve, Pulszky, Berzenczey, Teleky, Rónay és még egynehányan csekélységgel együtt akasztófára és kötélre és összes vagyonuk elkobzására, és minthogy valamennyien távol voltunk, nevünk az akasztófára függesztetett. — Miután szegény feleségem magához tért az ijedség után, melyet ez ítéletnek neki mindenesetre okozni kellett, tovább akart utazni; de mennyire csodálkozott, midőn megtagadták tőle utlevelének láttamozását és sok kérdezősködésre végre megtudta, hogy láttamozás megnyerésére új folyamodvány szükséges, miután magasabb helyről az a parancs érkezett, hogy külföldre nem szabad



öt bocsátani. — Képzélhetem a szegény asszony kétségbeesését, és engem is kinos, nyomasztó érzelem fog el, ha gondolnom kell, hogy most már tán mindenkorra fel kell adnom a reményt, őt láthatni, hisz a boldogtalan még ki sem költözködhetik, mert akkor azt a keveset is kockáztatja, a mie még megmaradt, és hogy oly nő, mint az enyim 6 gyermekkel vagyontalanul Amerikába jöjjön és ott ki legyen téve minden esélynek, azt én sem követelhetem. — Hogy mit fogok tenni ily körülmények közt, azt magam sem tudom, csak annyi világos előttem, hogy mint egy kutya sajnálom a költséges ide utazást, mert hogy zavarom teljes legyen, L. Lichfield régi barátomat sem leltem itt, és így csakugyan mondhatom, hogy itten kinos bajban vagyok.

Azonban darab ideig már itt kell maradnom, míg további híreket kapok nőmtől, és hogy nekem legalább annyi pénzt küldjön, hogy további terveket csinálhassak, — bárati szolgálatot teszesz nekem, ha Mr. Haight-hez mégy, hogy Mss. Lydia Jones-szal sorsomat közöljed és engem ne csak a legjobban ajánlj, hanem köszönetemet is mondjad mindazon szivességért, melylyel irántam viseltetett.

Az első ember, akit itt láttam Bangya volt; jól álltam vele ezelőtt, és így örültem viszontláthatni, ámbár némelyek azt tanácsolták, hogy ne érintkezzem vele sokat, mivel hire nem a legjobb. Hála isten, eddig mindig megőrzém önállóságomat, nem álltam párthoz, és hadd maradjon úgy jövőre is; gyűlölök minden pártoskodást és annál megvetendőbb lesz, ha személyeskedésekbe megy át. Saját ügyének árt az ember, piszkos madár, a ki saját fészkébe csunyt. Kossuthnak is lehetnek gyengéi, de még mindig ő marad az egyetlen, a kihez az emigrációnak ragaszkodnia kell. Szemere úgy látszik legnagyobb ellensége, és azt mondják tollából a napokban egy irat jelenik meg Kossuth ellen. Vukovics is Kos-

suth ellen van, ép úgy Thaly. Eszterházy P., Fülöp, Vay Laczi, Rónay, Halász Jósi, Orosz zongorás, Bakacs, Nagy Imre, Lóránd, Rózsafy, Dr. Glück; ma érkezett Perczel Mór családjával és e párt nagy reményt vet belé. „Patrik“ hajó, mely innen 14-én vitorlázott el és melyen 14 magyar mellett 500 vendég volt, hajótörést szenvedett, és mindenestől tönkre ment. Tudtomra magyarok Oroszkövy nejével, kit csak néhány napja vett el itt, aztán Mandula, Md. Hadermann, Herczegh, Xantus, Hevessy voltak köztük — a többi nevét nem tudom. — Kossuth családját minden nap várják itt, de még nem érkezett meg. Batthyányi az utolsó ünnepélynél, mit Napoleon adott, közvetlen környezetében volt; — megvallom, ha Napoleon Ausztria ellen ellenséges terveket kovácsolhatna, még magam is csatlakozhatnám hozzá, mert ha maga az ördög is segít nekünk, meg vagyok elégedve, ha csak elérjük célunkat. Csodáltam, hogy itt valamennyien egyhangulag ócsárolják Pulszky Feri barátomat, sőt fogadást ajánltak nekem, hogy Pulszky nem mer Angliába visszajőni és Amerikában marad. — Mészáros, Teleky és Katona Jersey szigetén élnek, Kmety itt a bizottmány elnöke, mivel azonban hiányzanak az eszközök az éhesek etetésére és a szomjuhozók stb., láthatatlan és azt sem tudni, hol lakik. Magyarországból naponként gyérebben érkeznek a hírek, és végre amnyira fog jutni, hogy nem is fognak irni merni. A mint mondják, jövő nyárra remélik, hogy a császár Pestre megy, és hogy császárrá koronáztatja magát, a mivel azt kötik össze, hogy tán általános amnestia adatnék, kevés kivétellel. Eszterházy Mih. 6 évre van elítélve, Csáky Laczi daczára a biztosításnak, hogy visszatérése esetén mi baja sem lesz, 3 évre várva küldve, azonban már meg is kegyelmeztetett volna. Bocsásd meg kedves barátom a futólagos írást. de nagyon igénybe vagyok véve. Ugy



mint ezelőtt nem csatlakoztam párthoz, mivel azt óhajtom, hogy az egész emigráció egy zászlót kövessen, most is így akarok maradni, és mintán e nézetemet ismerik, meglátogatnak mindnyájan bármely párthoz tartozzanak is.

Ha akad időd, hadd halljak valamit rólad. Közelebb tán én is többet irhatok neked.

Mond Kossuthnak ajánlásomat, üdvözzöld közös barátinkat, és maradj jó indulattal

igaz barátodhoz  
(aláírás)

London, 1852 máj. 25.

Leveleimet intézd: Pa. Szir. care of Ms. L. Leisler  
Glasgow Scotland.

Kászonyi Dán. különösen kér, hogy üdvözleteit mondjam.

### III.

London, Oktober 12. 1852.

4 Albert Terrace Nottinghill.

#### Kedves Barátom!

Tizenkét napi kellemes tengeri utazás után szerencsésen megérkeztem a világ e nagyszerű metropolisába, s egészen újjászületve érzem magamat, hogy ismét Európában vagyok. Leveledet átadtam azonnal kormányzó urnak, kérdezte, hogy mit csinálsz, mikor házasodol? mire azt felelém hogy ez utóbbi eszed ágában sincs. De ők azután felvilágosítanak, hogy ez részedről csak titoktartás. Megvallom, hogy egy kicsit neheztelek reád, hogy engemet oly kevésbé méltattál bizalmadra, biz azt megmondhattad volna, kivált elválásunkkor, valamint abból Nagy Péter előtt sem téttel titkot. Majd megboszulom magamat rajtad, s ha férjhez megyek én sem adom tudtodra.

Én Zsulavszkynénak 539 Houston St. address alatt egy hosszú kimerítő levelet irtam, mely kivált political tekintetben reád s ottani pár barátainkra is némi érdekléssel fog birni, ugyanegy tárgyat időkimélés tekintetéből is nem lehetvén mindannyinak megírni, Zsulavszky asszonyságot megkértem, hogy levelem tartalmát közölje veled (ezt különben is megtette volna), nem különben Áccsal, Spaczekkel s a 3 magyarral, reményelem, hogy mindaz, mit neki irtam, kielégít benneteket is. Bizony ebtől állnak itt a dolgok, azonban bonyolódik a világ, s ez azután mé-

gis szülhet valamit. Majd meglássuk. A jövő tavasznál tovább semmi esetre sem maradok in suspensio. A dolgok legközelebb jobbra vagy balra fognak fordulni.

Én itt Szontághéknál egészen á mon aise érzem magamat, s nem adom Londont ezer New-Yorkért. Reménylem, hogy <sup>én</sup>nőm pár hétre meglátogatand, no majd lesz akkor hadd el hadd. Én még bent nem voltam a városban, nincs ott semmi dolgom. Pulszkyékat, Gáléket, Kmethyt s Nagy Pétert látogattam meg eddig, kik mind közel laknak hozzám. Péter visszament az ő régi helyére, ad suam antiquam, eléggé csinos s még fiatal asszony, nem él férjével s úgy látszik igen értik egymást Péterrel, vagy verstockter Sünder az a Péter is. Ő is hogy tagadja, hogy van valami a dologban. Kérdezősködött irántad ő is, Pulszkiék is. Bethlen a vén bűdös huszár három napra ment ismét Párisba s még mindig ott van, szállását pedig tartja azóta mindig, alkalmasint sok pénzének kell lennie. Az alatt mig Kiss Miklós Párisból távol volt, őt bizta meg commissionárusnak a levelekre nézve, no ugyan kutyára bizta a szalonnát; nőm írja, hogy Julius s Augustusban 3 levelet irt, ezek mind Kiss Miklóshoz voltak adressálva, s távollétében Bethlen által lettek volna részemre elküldendőek, de mig N.-Yorkban valék, nem kaptam sem a leveleket sem kis fiam daguerrotypját, mely szintén reá volt bízva elküldés végett. Meg is szidtam érette kegyetlenül a lusta obestert. Kérlek pajtás, légy oly jó, nézess utána vagy Deyéknél vagy a postán, hogy nincsenek-e ott a levelek s a daguerrotyp? s ha reájuk akadsz, kérlek küld azután ide.

Gróf Teleky László Haynaut provocálta, mint az ide mellékelt nyomtatott czikkből láthatod, Haynau nem fogadván el, sőt nem is válaszolván reá, Teleki a levelet közölte. Ugyanaz le van fordítva németre is, ide rekesztem azt is, Stáhl mind a németet mind az angolt leir-

hatná még egyszer, az angolt szeretném ha a Tribuneben s a Daily Timesben (ez a két lap mindig ügyünk mellett volt) megjelenék, a németet pedig a legjobb new-yorki német lapban kellene közleni, sőt egy példányban Philadelphiába is küldeni a Committee-nak, melynek egyik tagja Schmid ujságkiadó, hadd közöljék ők is, das ist so etwas für den amerikanischen Gaumen. Közöld e kihívásokat Zsulavszkynével s a többi magyarokkal is, a kikkel t. i. közölni akarod.

Azt hallom, hogy valami Asboth fiu (exhonvéd tiszt) elveszi otthon Gorove Pista testvérhugát, rokonod-e? Denique az Asbóthok csak házasodnak.

Szabó Imre ezredes legközelebb Ausztraliába ment, Párisból jött ide in valde deplorabili statu, mondják hogy mindenét elvesztette kártyán, Austráliában tán visszanyeri, hiszen a kártyában nagy mester. Téli kabátját eladás végett kínálta Jháznak.

Hallom, hogy 26-án indul az utolsó transport Americába, köztük Boross Sándor (derék fiu) Kossuthné unokatestvérje, Tóth kapitány vagy őrnagy, nem tudom, mondják hogy szép fiatal felesége van, Kmethy adjutánsa volt és több mások, kik alkamasint majd jelentendik magukat Asbóth alezredes urnál New-Yorkban.

Lórodyról az a meggyőződés, hogy őt az öreg ur csakugyan Törökországba küldi, ámbár kormányzó ur azt mondja, hogy mit sem tud róla. Jháznak nem kellett volna azt N.-Yorkba megírni, hogy Lórody itt van, akkor azután a dolog szóba sem jött volna.

A 3 magyarnak s Spaczeknek irok a jövő postával octob. 15-én, ma már nem győzők többet írni, kormányzó ur is megbízott valamivel. Addig is köszöntse valamennyit, kik arra méltók, t. i. minden jóravaló magyart. Bost is.

Asbóth alezredes urnak pedig azt izenem hogy edzze jól előre\*) . . . . .  
hogy valahogy a menyasszonyi éjszakán fia skót ne csináljon, szinte tartok, hogy úgy jár.

Isten veled

hived

Hajnik Pál

Mátkádat, vagy tán már nődöt szívesen tisztetem.

---

\*) Ot szó, mely az írónak érdes humoráról tanuskodik, de elmondható csak férfitársaságban volna, elmarad.

---

— 1853. —

I.

K O S S U T H

ASBÓTH SÁNDORHOZ ÉS VISZONT. ASBÓTH BOYLEHEZ.

(A TÖRÖKKEL VALÓ ALKUDOZÁSOK, A KÖLCSÖN  
ÉS A BETÖRÉS IRÁNT, 5 DB.)

II.

KOSSUTH BIZONYITVÁNYA ASBÓTH S. SZÁMÁRA.

III.

VUKOVICS SEBŐ ASBÓTH SÁNDORHOZ.





## I.

London, Május 20. 1853.

### Édes Barátom!

A bizonyítványt küldöm s kívánom, fogadja abbani nyilatkozataimat mint szives barátságomnak, s őszinte érzelmeimnek kifejezését. Adja Isten, legyen valaha azon helyzetben, hogy Ön iránti hálámat tetteleg bizonyithassam, akkor tapasztalandja, hogy oly embert tisztelt meg barátságával, ki azt teljes becse szerint méltányolni s viszonozni képes.

April 14-kei, s Május 4-kei levelei folytán ezeket kell megjegyeznem:

1. Irja alezredes ur, hogy october óta rendes hivatalos jelentéseire nem feleltem, válaszom az, hogy négy hónapon át Öntől egy betű irást sem kaptam, elannyira, hogy hosszas hallgatása miatt aggódván nem hivatalos dolgok tekintetében (mert illyes dolgaink ott fájdalom nem voltak, mik iránt öntől jelentést várhattam volna) ha nem aggódván személyes mibenléte iránt, Ihász által több ízben irattam Biróékhoz, azon kérdést, mi történt önnel, hogy hónaponkon semmit sem hallat magáról.

Végre úgytetszik mártiusban kaptam egy levelet, melyben annyi volt, „küldjek vagy assignáljak vagy 1000 dollárt.“ Erre Pulszkynak irtam, magyarázza meg önnek, mi állásban vagyok én, hogy nállam nem járják ám ez ezeres, de még a tizes assignatiók sem, hacsak az vén Istenre

nem assignálok, s annak nem igen szokása honorálni a váltókat, magyarázza meg, hogy nálamnál nincs kevesbé assignálható ember a világon, nincs nagyobb koldus, mert a haza ügye havonként most is 20,000 forint költséget igényel, s míg magam és családom a szó szoros értelmében csaknem koplalunk, ezer inséges ember jár nyakamra, s hogy ezen nyomorult gondteljes állapot így tart 10 hónap óta egy garas jövedelem nélkül. — Egy szersmind kérdeztem, hogy ugyan minek az az ezer dollár? — oly summa, mennyit én egész éven át nem költ-hetek családomra összesen — mire? miután én nem tudom, hogy a raktáron kívül valamiért fizetnem kellene, a nyomtatványokérti fizetés (600 doll.) is ide utasítván Philadelphiából?

Pulszky nem találkozott Önnel e levelem vétele után; — hanem ápril 14-ikei levelében látom e neveket Sacchi, Haubold, puska műves, Lambeer.

Sacchi! mi dolgom nekem Sacchival? én kifizettem utólsó fillérig, kezemben is van a quittirozott alkulevele — nem tudnám hogyan tartozhatnám én Sacchinak valamivel?

Haubold! ezt detto nem értem, mi dolgom lehet vele. Puskaműves! ez nekem tökéletes assigna, ha csak nem valami puskáról van szó, melyet valaki hozzám hozott. aján-dékba-e vagy próbára? nem tudom, s mely Picket ezredesnél lévén, Henningson által akármikor visszakérhető és vissza adható. Végre Lambeer, ez talán a raktártulaj-donos? — Januártól, igaz, kell fizetni, nem tudom mennyit, de az iránt régen irtam Henningsonnak, hogy miután már alig van valami a raktárban, szállíttassa át azt a csekély holmit Law urnak valamely raktárába s amazzt fizesse ki.

Ez az egész. — Többet nem tudok. -- A kórházra nem feltétlenül ígertem az 500 dollárt, hanem ígertem

könyvemnek árát, melyet kiadni ígértek, nem adták ki, tehát megszűnt. Probáltam bostoni comitémat, hogy adjon e célra — nem adott — s így vége van, nekem senki sem ad egy garast is, magamnak nincs s így természetesen én nem segíeyezhetek másokat, bármennyire óhajtanám is.

Hanem tegnap kapok Waiglitól egy levelet, melyben írja, hogy Önnek valami nagy körü alkalmazás ajánltatott Virginiában, s ön ezt az én megbízásaim miatt nem akarja elvállalni. — Bocsásson meg édes barátom, ha azt mondom, reménylen Waigli rosszúl értette Önt, mert azt csakugyan restelném, ha minden ok nélkül az én nyakamba hárittatnék ily szerencse magától elutasításának morális sulya.

Mik azok az én megbízásaim? a raktár mely jobbadán már üres — és egy pár mázsa letárolt puskatöltés. — Ez csakugyan nem olyan, mely egy oly lépést igazolhatna; mikor eljöttem Amerikából, még nem tudtam, hogy ily szegény leszek s reméltem adhatni Önnek megbízásokat; még is emlékezik, Báldwin urnál mindent elkövettünk, Önnek távol N.-Yorktól subsistentiát keresni, s ép ezen ki-látásban akként végeztünk, hogy ha elhagyja N.-Yorkot adja át Vaiglinak a kulcsokat; emyire nem volt Önnek tudtával s akaratával szándékom Önt N.-Yorkban tartóztatni — nem is volt volna semmi ok rá, mert az Amerikában minden teendők diplomatiai körbe tartoztak s tartoznak — a mi természetesen Ön összeköttéseinek körén kívül van.

Azon imputatióra tehát valóban nincs semmi ok s alap, természetesen tetszésétől függ alkalmazást el vagy nem fogadni, de az el nem fogadásnak sulya én réám nem há-rítható.

Mi az én dolgaimmel a teendő? a töltéseket Kings-land leltároztatni ígérte, megtörtént-e? nem tudom . . . . Akármiként legyen, ha conserválhatók romlás és költség

nélkül conserválandók, — hadd feküdjenek, — nem kérnek enni ha nem conserválhatók, irtam Henningsonnak, ajánlja Law urnak idejébeni visszatérítés mellet — ha el nem fogadja, el kell adni a mint lehet; mert én innen Amerikába semmiszin alatt egy garas pénzt sem küldhetek conservatiójukra. Ha szükségünk lesz reá, veszünk annak idején.

Ez az egész. Kérem, tehát ezen dolgok miatt ugyan ne engedje magát influenceiroztatni — akárhol lesz alezredes ur, meg lelem én, mikor kell, s meg a haza

ölelem meleg barátsággal

Kossuth

Kérem Henningsonnak megmondani azon bizonyos török documentumot Raymond által küldöm — féltem postára bizni.

---

London Nov. 18. 1853.

Kedves Alezredes ur!

Mult postávali levelem óta semmi sem jött közbe, ami kilátásainkban s a dispositioban változtatást okozna.

Az utolsó hírek nagyon ellenkeznek. Egyik azt mondja, hogy az Olteniczánál positiót vett török jobb szárny (9000 ember) három orosz megtámadást visszavervén, végre Gortsakoff 45.000 embert vezetett Oltenicza ellen; — mely nagy erő előtt amaz esata nélkül visszavonúlt a Duna jobb partjára; másik ellenben azt mondja, hogy a török nyomúlt előre, Bukaresztnál az orosz főerejét tönkre verte, s jobb szárnyával (mely Olteniczától az Angisz balpartján nyomúlt fel) a moldvai retraite vonalt elvágván, Gortsakoff vert hadával kénytelen volt Brassó felé Erdélybe menekülni.

Ha ez utóbbi hír igaz, ugy annyi, mint ha már esatáznánk, mert az osztrák csak ugy tarthatja fel neutralitását,

ha az Erdélybe menekült orosz hadat lefegyverezte; mit bizonyosan nem tett; s ha nem tette, megszegte neutralitását, s ezen megtörés az, mely a porta által elvben már elhatározott velünk szövetségés nyilvános végrehajtását feltételezi.

De ha az első igaz is, az nem oly körülmény, mely az orosz fegyvereken az első csatában ejtett csorbát letörülné, s a czárnak lehetségessé tenné „prestige“-jének csonkulása nélkül kiegyenlítésre nyújtani kezét.

Reám tehát a körülmények csak azon határozással vannak, hogy kétszeresen megkettőztessem igyekezetemet magamat indulható állapotba tenni, s mihelyt csak 25000 dollárt szerezhetek, indulok.

Ezért utóbbi levelembeni dispositiok nem szenvednek változást; — mondja meg ezt Henningsonnak is — kinek ez uttal nem irok; mert nincs időm ma még egyszerű leírni ez ujságcombinatiót, mit ön vele úgy is közölhet.

Tessék is vele folytonos rapportban lenni; mert corporationális indulhatások főképen az ő hatályos erélyétől függ, mire őt ezennel újra fel is kérem.

Ha indulnak, szükség, hogy minden a mink még ott van, elhozassék — értem a munitiót is.

Az elhozandók közé számítom a pénzjegyeket is — és bankóvésményeket (Platten) Tiedemantól Philadelphában. Kérem, írjon neki iránta azon hozzátétellel, hogy most van ideje az ottani Comittenak a munkásságra, mire a múlt postával Henningsonhoz küldött hirlapfelszólításom a néphez megadandja a kellő lökést; azt minden esetre kérem, hogy ha a nyomdásznak a jegyekért még valami fizetni való volna — eszközöljék, hogy az elküldésben az ne tegyen akadályt — mert hiában, mi csak akkor rendelkezhetendünk finaciális erővel, ha az osztrák a törökkel már engageirozva lesz.

Mindenesetre Constantinápoly most legjobb piac jó



fegyverek, . ágyuk, munitió s hadi készletek bár mi nemére, s első kereskedelmi szabály lévén, hogy ha valaki eladni kíván, vigye portékáját a vásárra, igen kevés vállalkozási szellemnek kell lenni az amerikaiakban, ha ezt most nem teszik. Hasson erre ismeretségei körében. Ne künk igen érdekünkben áll, hogy minden, a mit háború esetében használhatunk, vitessék Constantinápolyba. Definitiv megvételi kötelezettséget ugyan magamra előre nem vállalok, de a ki elég belátással bír a körülményeket jól felfogni, nem kételkedhetik rajta, hogy oda érkeztemkor vagy magam oly karban leszek, hogy átvehetem, vagy legalább elég befolyással birandok, hogy a mi használható, s árban méltányos, a török átvegye.

Próbálja, a mit tehet e részben.

Isten áldja mindnyájokat

barátja  
K o s s u t h.

## II.

Look upon me as Your friend — come what may — Kossuth's friend is my friend — I adhere to principle — and that principle is: — „**Every man depend on himself.**“

If I live and succeed the principles Kossuth advocated shall always be sustained, with my exertions, my fortune, and my faith — this is for life. —

---

*(Magyar fordítás.)*

Tekintsen ön engem barátjának — történjék bármi — Kossuth barátja az én barátom. Én elvhez ragaszkodom és ez az elv az: „minden ember önmagától függ.“

Ha élek és életemnek sikere leend, a Kossuth által védett elveket fogom támogatni tetteimmal, vagyonommal és hűségemmel — a mig csak élek.

(Az itt közlött kis levél aláírás, czim és kelezés nélkül, szaggatott yankee-stylben van írva, 16 rét négyoldalu papir első lapjára, szálkás de könnyen olvasható betűkkel; valószínű hogy egyik vagy másik amerikai lelkes ügybarát intézte A—hoz.)

---

Mr. Boyle states that he could negotiate a loan of 100 millions of dollars for Turkey at 15 per cent discount; the loan bearing 6 per cent per annum interest, payable halfyearly in London, or New-York.

---

(Magyar fordítás.)

„Boyle ur azt állítja, hogy ő képes lenne Törökország számára — évenként 15 százalékos kamatra — 100 millió dollárnyi kölcsönt eszközölni; a kamatok félévenként fizetve Londonban vagy N.-Yorkban.“

(Ez után — csak ugyaníróval magyar nyelven jegyezve — ez áll:)

Ő proponálta egy amerikai hadihajónak Konstantinápolyba küldését. — Portatív nyomda.

(Az itt közlött rövid jegyzék íróval van jegyezve egy közönséges, nyomtatott életbiztosítási program hátlapjára és A. S. írása.)

---

(Asbóth Sándor Kossuth Lajoshoz)

Mélyen tisztelt kormányzó ur! Falusi magányból berándulván, most tudám meg Ruttkayné ő nagyságától, miszerint kormányzó urnak két hozzám czimzett levele visszaküldetett Londonba. — Hogy jelentő soraim kormányzó urhoz nem jutnak, ez nem újság előttem, de hogy kormányzó urnak engem illető s általam várt levelei New-Yorkból visszaküldetnek, ez a legaljasabb intrigának egy új neme.

Én még Pulszky ittlétekor kértem föl levéltileg kormányzó urat, miszerint netán hozzám küldendő kegyes soraitkövetkező czim alatt utnak indítani méltóztatnék:

A. A. Cor. of Arthur Patts Esqu. 27 Fifth Avenue New-York.  
mely kérésemet ezennel tisztelettel ismételvén, egyben arra is kérem föl különösen kormányzó urat, miszerint vélem tudatni legyen kegyes, mikép valának czimezve a visszaküldött levelek.

Az itteni magyarok egyrésze szokás szerint pártokra osztva, czélnéküli gyűléseket tart és ellenkező fölhívásokat bocsájt közre, én kormányzó urtól utasítást nem nyervén, minden avatkozást időelőt-

tínek véltem; minthogy azonban a muszka-török viszonyok ügyünkre nézve naponta kedvezőbbre fejlődnek, hazafiúi kötelességemnek ismerém kormányzó urat ezennel újra tisztelettel fölkérni: miszerint nemcsak magam miheztartásául, de levélileg hozzám járult több lelkes honfitársaimnak szolgálандó irányúl, engem mielőbb rendelő utasítással megszerencséltetni kegyesen méltóztatnék.

Mint minapi soraimban jelentém a portatív másod nyomdát Crosky ur ezime alatt utnak indítottam, a szállítási költséget itt lefizetvén.

Mitevő legyenek a még kezeim alatt levő fegyver-és egyéb holmival? erre nézve is Fráter kapitány által küldött levelem kapesában utasítást kérek.

E. R. Boyle ur, kinek, 7000 holdnyi vagyonát Long Islandban kezelem, határozottan oda nyilatkozott előttem, hogy ha a török kormány a muszkávali megszakadását a magyar ügy és átaljában az európai elnyomott népek szabadságévével összeköteni, ezen, de csak ezen esetben 40 milliónyi amerikai magántársulati kölcsönre kedvező föltételek alatt számot tarthat. Mely nyilatkozatot neveztem Boyle ur általam kormányzó urral azon czélból tudatni kívánta: miszerint kormányzó ur e részben a török kormánynál az iniativát megtévén, erről őt is értesíteni méltóztatnék.

Boyle ur vagyonos ember, nagy összeköttetéssel bir, ügyünkre és kormányzó urnak meleg barátja de mindazonáltal én tanácsosnak tartanám, miszerint, kormányzó ur mindenekelőtt őt szólitaná írásilag föl ajánlatának írásban fölmutatására.

Kegyes utasításért újra esedezvén, hódoló tisztelettel maradok kormányzó-ur kész kötelességü szolgája

New-York, nov. 16. 1853.

Asbóth.

Ehhez egy melléklet.

U. i. Boyle ur most jelenti előttem, hogy a főnebbi föltét alatt a török kormány által kölcsönkép felvehető mindjárt 500,000, és az egyezés után előteremthető egy hét alatt 1 millió, egy hó alatt 10 millió, és 6 hó alatt, ha kívántatik, 100 millió. Kormányzó ur kívánatára Boyle ur Londonba személyesen ~~ur~~ sietend.

(Kossuth Lajos Asbóth Sándorhoz.)

London, deczember 27. 1853,

Kedves alezredes ur! Ki nem mondhatom, minő zavarnak tesznek ki az által, hogy november hónap folytatában tett dispozióimra senki sem felel, — mennem kell s nem merek indulni, és nem merek anélkül, hogy tudjam, történik-e ott valami vagy nem, mihez magamat alkalmaznom szükség. Meg nem foghatom ezen mulasztást.

Önnek november 16-ai levelét, melyben Boyle ur kölcsön-ajánlata iránt tudósít, vettem deczember 24-én.

Ruttkaynének egy decz. 4-ikén írott levelébe volt zárva, tehát hevert nála 19 napig. Az ő levele pedig volt expedálva nem a decz. 14-ikei hajóval, nem is a 7-kei, hanem a dec. 11-kei hajóval, ismét hevert 6 napig, összesen 25 napig hevert New-Yorkban ily fontos levél! — ha minden tekeótia nélkül postára tette volna november 16-án, vagy biztosság végett George Sanders konzulhoz intézve, e levél (ha nem humbug) hazánk sorsára elhatározó befolyással lehetett volna ekkorig.

Most is nagy befolyással lehet még, de 6 hét csakugyan vesze van,

Kérem, mondja meg Boyle urnak, hogy ha nékem írásban adja ajánlatát, úgy hogy azt megmutathassam s a föltételekről is értesít (ratifikációját fentartva) a világ megszabadítójának dicsőségét vivhatja ki magának, egy



egyszersmind igen nyereséges speculációval — s én magamra vállalom, hogy kiviszem a törököknél a föltételt (mely olyan, hogy azért csak mélyen kötelezve érzem magam — úgy is kell, más föltét alatt ne is adjon pénzt,) de a kivitelről csak úgy biztosíthatom, ha előbb nekem ad 60,000 dollárt kölcsön, magyar kölcsönjegyekre (adok 100,000 dollár értékű jegyet) és e mellett privát váltókötelezvényt, hogy három hónapról három hónapra 5000 dollárjával a kölcsönt visszafizetem. E 60,000 dollár a végett van szükségem, hogy a nagy kölcsönnek, melyet ajánl, a török kormánynál föltételestől elfogadását eszközölhessem. — Ha ennyivel mozoghatok, eszközölöm, de ha egy kis pénzzel nem mozoghatok, nem.

A dolog nagyon fontos, kérje föl Boyle urat, hogy írjon nekem ez iránt; levelét külső borítékkal adresszálja:

G. Sanders Esqu. U. S Consul General 45 Wegmonth Street  
Pontham Place London.

Akár leszek itt, akár az Oriensen, megkapom levelét s szerinte cselekedendek. Mi induló félben vagyunk, csak Amerikából várunk levelet, jót vagy roszt, csak — levelet.

Szives baráti üdvözlettel

K. L.

---

To. Ed. R. Boyle Esqu . .

My dear Friend!

I envelope you confidential a translation of Kossuth's last letter in regard to the perposed loan. I beg you only in answering it, to be quite sincere with Kossuth, — not permissing any thing more than you can perform. — You must remember that the matter are not concern his private affairs, but that upon it may depend the fate of a whole nation, and it would be the greatest embarrassment and injury, of after having entered into any engagement, in consequent of your permisses, Kossuth should find himself unable to act according his engagement.

Your

As both.



(*Magyar fordítás.*)

To. Ed. Boyle Esqu . ,

Kedves barátom!

Ezennel küldöm Önnek bizalmasan Kossuth utóbbi levelének fordítását tekintettel a szándékolt kölesönre. Csak arra kérem, hogy válaszában legyen Ön Kossuth iránt egészen őszinte, mit sem igérvén, mit nem teljesíthet. Vegye tekintetbe, hogy ezen ügy nem magánügyeire vonatkozik, hanem ettől egy egész nemzet sorsa függhet, s a legnagyobb baj és méltatlanság lenne, ha Ön ígéretei következtében Kossuth bármely kötelezettséget elvállalna s később úgy találná, hogy képtelen kötelezettségeivel öszhangzólag működni. Az öné

A s b ó t h.

### III.

#### Certificate,

Wherewith I, the undersigned fulfill as well the duty of sincere appreciation of patriotic merits as also that of personal gratitude by stating the following facts in reference to Alexander Asbóth Esq. L. Colonel in the national Hungarian Army and my first Aid de Camp.

She said L. Colonel is a Hungarian gentleman of high merits, equally distinguished by his honorable character, rare abilities and scientific accomplishments, as also by the valuable services he rendered to his country both in peace and war, in civil arts as on the battle field. — Originally a practical civil Ingenier conspicuous by his distinguished abilities in topographical as well as hydraulic and architectonic Ingeneering, previous to our memorable straggels for national independence he merited to fill the high and important station of one of the directing civil ingeneers of Hungary and in this capacity he planed and executed some of such hydraulic works in river regulation and canalisation, which similar to those magnificent industrial works of which Amerika is justly proud, insure a lasting benefit to the country and a lasting glory to their constructors. — Circumstances having called our nation to arms in vindication of our countrys indepedence, freedom and rights Mr. As both at once ready with patriotic resolution to throw life and blood and fortunes in to the scale, exchanged the compass with the sword and fought bravely, boldey and faithfully from the vay beginning to the very end. Gradually rising by his own personal merits to the rank of Captain, Major and L. Colonel in the staff, he has himself particularly signalised in the battles of Somasovác, Kápolna, Kövesd, Nagy-Sarló and Komárom, and merited by his bravery to be decorated with the order for military merit, third

class — his rare abilities of a military engineer had been made conspicuous by several important achievements, it was he amongst all the concomitant dangers of such an enterprise, prepared a perfect plan of the fortress of Temesvár and its vicinity, then in the hands of the enemy; which plan served for basis in the subsequent siege; — it was he, who during the assault of the Serbians retrenched camp at Tomasovác under the hot and incessant artillery and musketry fire from the enemy has built a bridge in two hours, across the river Temes for the passage of our brave army — it was again he who near Léva without any previous preparations has succeeded in one night to build a bridge across the river Garam, which led our army of 40,000 men to the glorious battle field of Nagy-Sarló, which humbled Austria to the dust, and drove it from despair into the arms of the Russian Czar — it was equally he who before the battle of Kápolna fortified the straights of Babda et Szarvaskő and planned the fortification of Tisza-Füred. In consequence of these signal achievements he was appointed to the important station of the directing Engineer of the fortress of Komárom, then he accompanied in the quality of aid de camp General Klapka, when he filled the post of the Minister of war at interim and at last I nominated him to be my own adjutant general and first aid de camp, having the rank of a state councillor, with the additional duty to act as reporting Secretary for military affairs in the ministerial councils, when I myself choose to preside. In that high important and confidential position L. Colonel Asboth remained to the very last moment of our struggle, performing his duties with constant zeal and assiduity to my entire satisfaction, always well deserving the particular confidence which I placed in him.

This was his patriotic career, worthy of the fullest appreciation on the part of the Governor of the Commonwealth: then followed a period of personal devotion of the friend, entitling him to my lasting gratitude and affection. When the time of trying misfortune come over my and his country, which cast me to foreign lands a poor — homeless — wandering exile, it was he, who with touching devotion, offered himself to share my vicissitudes, he followed me to exile, stood faithfully at my side during all the trials of my detention in Turkey, watched over the security of my person and comforted my mind by his devoted sollicitude, allways faithfull and true a friend and a brother never wavering for a moment in his attachment in the gloomiest days of my life. May God reward him

for it, if I could not, still poor and still an exile as I am — but we will yet see better days I hope and so may I see them, as I shall prove faithful to gratitude towards him as he has proved faithful in devotion and friendship to me. - At last the generous interposition of the U. S. having set us free, he continued in Amerika to devote to all those services which according to time and circumstances I required from him either to the benefit of our country or to the alleviation of the hard lot of our fellow companions in exile.

And I confidently trust, that ere long, I may call him again to assist me in that great and only aim of my life, the liberation of our common fatherland. In the mean time I earnestly desire to recommend him in the warmest manner possible to the kind consideration and generous attention of the people and Government of the U. S. with the greater confidence as he is a man, who in those gigantic surveys and industrial enterprises for the purpose of easy communication between all the parts of the broad Union, which make one of the chief glories, as they have been the chief means of the prosperity, to the U. S., is able to do such services and execute such works, as who ever else can do and execute. I desire this certificate to be taken as an evidence of L. Colonel Asboth's distinguished patriotic merits and rare accomplishments and as of my high esteem and of the friendship, affection and gratitude which I bear him. — London May 1. 1853.

L. Kossuth,  
late Governor of Hungary.

— L. S. —

---

(Magyar fordítás.)

## Bizonyítvány.

Melylyel én alóírt, míg egyrészt hazafias érdemek  
összinte elismerésének kötelességét teljesíteném, másrészt  
személyes hálámnak adok kifejezést, elismervén a követ-  
kező tényeket Asbóth Sándor alezredes és első had-  
segédemnek a magyar nemzeti hadseregben személyére  
vonatkozólag:

Nevezett alezredes nagyérdemü magyar férfiú, ki egy-  
aránt nemes jelleme, mint ritka tehetségei és tudományos  
képzettsége által kitünő, nemkülönben azon értékes szol-  
gálatok által is, melyekkel békében, háborúban egyaránt  
tudományos művekben, úgy mint a harcmezőn hazájának  
hasznára volt. Eredetileg gyakorlati polgári mérnök, kitünő  
tehetségeinél fogva úgy a helyszínelési, mint vízépitészeti és  
középitészeti szakmában otthonos, később nemzeti függet-  
lenségünkért folytatott emlékezetes harcunkban szerepelt.  
Érdemes volt rá, hogy Magyarország igazgató polgári mér-  
nökei közt magas és fontos állását foglaljon el és ezen  
minőségben egynémely oly vízműveket tervezett és létesít-  
tett, szabályozásokban úgy mint csatornázásban, melyek ha-  
sonlíthatók azon nagyszerű iparművekhez, melyekre Ame-  
rika oly jogosan büszke, mint a hogy állandó jótétemények  
a hazára s állandó dicsőség alkotójukra. A körülmények a  
haza függetlenségének, szabadságának és jogának védel-  
mében nemzetünket fegyverre szólítván, Asbóth ur haza-  
fias elhatározással azonnal kész volt éltét, vérért és vagyó-



nát a mérlegre vetni, a delejtűt felesérelte a karddal, és harezolt bátran, rendületlenül és hiven kezdetől mindvégig, fokokként saját személyes érdemeinél fogva emelkedvén a századosi, őrnagyi és alezredesi rangra, különösen a tomasováci, kápolnai, kövesdi, n.-sarlói és a Komáromnál vívott csatákban tűnt ki, és hősiessége által kiérdemelte feldiszipítését a III. oszt. katonai érdemrenddel. Ritka hadmérnöki ügyessége több rendbeli fontos alkalommal lón feltűnővé; ott volt ő ilynemű minden összetoluló veszélynél és részes minden vállalatban, ő készíté el Temesvár erődjének és szomszédságának — akkor az ellen kezében — tökéletes tervét, mely a bekövetkezett ostrom alapjául szolgált, ő volt az, ki a tomasováci elszáncolt szerb tábor ellen a heves és folytonos ágyu- és puskatüzelés közepette az ellen szemeláttára hét óra alatt hidat vert a Temesén, derék hadseregünk átszállítására. Ismét ő volt, ki Léva mellett minden különös előkészületek nélkül egy éjen át sikeresen hidat ütött a Garamon, mely 40,000 főnyi hadseregünket a nagy-sarlói dicső csata mezejére vezette, mely Ausztriát porig aláza és kétségbeesésében az orosz czár karjaiba hajtotta. Egyaránt ő volt az, ki a kápolnai csata előtt a babdai és szarvaskői utakat megerősítette és a tiszafüredi erődítéseket tervezte. Szakképzettségének ezen feltűnő tökélye következtében Komárom várának igazgató-mérnöki fontos állomására szemeltetett ki, hova Klapka tbkot hadsegéd minőségében kísérte, midőn az ideiglenes hadügyminiszter volt. Végül tulajdon első vezérsegédemmé neveztem őt ki, államtanácsosi rangban, azon mellékfoglalkozással, hogy a ministeri tanácsokban katonai ügyekre nézve az előadó teendőit vigye, midőn magam tartám jónak elnökölni. Ezen magas, fontos és bizalmas állásban Asbóth alezredes harezaink végső perezeig megmaradt, kötelességeit mindig állandó buzgalom- és ügyszetettel teljes megelégedésemre töltvén be, valamint kiér-



demelvén azon különös bizalmat, melyet beléje helyeztem. Ez volt hazafias pályája. Teljesen kiérdemelő méltánylasát a köztársaság kormányzójának.

Ezután következett a személyes odaadás és barátság időszaka, mely neki örök hálámra, és hajlandóságomra adott igényeket. Midőn az én és az ő hazája fölé a megpróbáltatás szerencsétlen napjai bekövetkeztek, melyek engem, mint szegény és hontalan száműzöttet külföldre menekülni kényszerítettek, ő volt az, a ki megindító odaadással megosztá viszontagságimat; elkísért számkivetésemben s hiven állott oldalomon. Törökországban történt letartóztatásom minden próbáltatásai között örködött személyem biztonságán, és megnyugtatta lelkemet önmegtagadó gondoskodásával, mindenkor hiven és igazán barát és testvér, pillanatig sem ingadozván ragaszkodásában, éltem legszomorúabb napjaiban sem. Hogy az isten jutalmazza meg érte, ha én nem tehetném, még mindig szegény és száműzött a milyen vagyok. Azonban látni fogunk még — úgy remélem — szebb napokat, és úgy lássam azokat, a hogyan bebizonyítandom hálámat hűsége iránt, miként ő tanusítottta hűségét, odaadását és barátságát irántam. Végül az Egyesült-Államok nagylelkű közvetítésére szabad lábra helyezettvén, Asbóth Amerikában folytatta mindazon tevékenységet, melyet idő és körülményekhez mérve tőle követeltem, majd hazánk ügyeinek előmozdítására, majd pedig száműzött társaink nehéz sorsának könnyítésére. És benső meggyőződése, hogy nemsokára hívhatom őt ismét segélyül élttem nagy, és egyetlen célja, közös hazánk felszabadítása. Aközben komolyan a lehető legmélyebben ajánlom őt az Egyesült-Államok népe és kormánya szives figyelme- és nagylelkű pártfogásába, s ezt annyival nagyobb bizalommal, minthogy ő oly férfiú, ki a széles unio minden részei közt ezéltzott könnyü közlekedés tekintetéből megindított óriás tervek és iparvállalatoknál, melyek

ez államnak egyik fő dicsőségét képezik, mint a hogy felvirágzásának főeszközei, képes oly szolgálatokra és művek alkotására, mint bárki más. Jelen bizonyítványomat, mint Asbóth alezredes hazafi érdemeinek s ritka tehetségeinek tanuságát, nemkülönben nagyrabecsülésem, barátságom, hajlamom és hálám jelét kívánom tekintetni.

London, 1853 május 1.

Kossuth Lajos,  
Magyarország volt kormányzója.

---

#### IV.

London, sep. 29, 1853.

67. starhoestreet

Hampstead Road

Kedves barátom Sándor!

Mi még, mióta a sors hazánkból kivetett, nem váltottunk egymással levelet. De én azért nem mulaszték el semmi alkalmat, tudakozódni rólad, s tavaly hallottam, hogy Amerikában szerencsésen haladnak dolgaid; az idén kevésbé kedvező híreket vettem állapotodról. Adja Isten, hogy sorsod kielégítő legyen, mennyire száműzötté lehet.

E soraim tárgya egy kérés hozzád és ajánlás. Glück orvos hazánkfia N.-Yorkban van, előmenetelét ott kísértendő meg. Nem lévén neki sok ismerőse, az ottani Emigrációban, én baráti kötelességnek ismertem, őt e levél által neked ajánlani, s téged megkérni, hogy ha, már nagyobb ismeretségednél fogva, valamiben segítségére lehetsz, ne sajnáld ezt megtenni. Jó ember, hazafias érzelmű, s mint orvos, számos száműzöttel jót tett, jutalom nélküli gyógyítás által.

Ne neheztelj alkalmatlankodásomért, s légy meggyőződve, hogy ha akár mikor valamiben szolgálatodra lehetek, örömszükséggel teljesíteném baráti kötelességemet — maradván állandón

igaz barátod

Vukovics Sebő.

Alexandre Asboth Esq. late lieut Colonel of the Hungarian Army.  
New-York.

— 1854. —

I.

KOSSUTH L. IZGATÓ LEVELE

AZ AMERIKAI REPUBLIKÁNUSOKHOZ A SENÁTUS ELLEN.

KÉT DARAB.

II.

A KOSSUTH-DOLLÁROKRA VONATKOZÓ JEGYZÉKEK.

III.

A. S. LOVELL ASBÓTH SÁNDORHOZ.



I.

Barátom!

Még mindig semmi levél Öntől novemberi leveleimre. Sanders consult a senatus visszahíván, rajtunk nagy csapást okozott.

Ezen segíteni kell, olvassa el az ide zárt levelet s érteni fogja.

Segíteni kell rajta úgy a mint irom.

Egyik mód: a németeket mozgásba tenni — hirlapokat s meetingeket.

E végett leveleimnek jó német kezekbe kell jutni, de nem tudom az adresseket.

Hemmingsonnak küldtem 6 darabot, expeditió után még készen lett 5; azt Önhöz küldöm, sietve — consultáljon Henningsonnal, hogy kikhez kell küldeni s kérem, expedíálják.

Akármit csinálnak a osztrák javára, mi verekszünk, annyi bizonyos — biztos sikerrel, ha az amerikaiak tesznek mellettünk valamit — kevesebb kilátással, ha nem segítenek — de verekszünk.

Asbóth alezredesnek  
rögtön átadandó

Ölelem barátsággal  
K. Lajos.

London, Mart. 3. 1854.



21. Alpha Road, Regents Park.  
London, England, 2. März 1854

Geehrter Herr!

Das letzt von N.-York angekommene Dampfschiff brachte uns die bedauerliche Nachricht, dass der Senat der Vereinigten Staaten die Ernennung des Herrn George N. Sanders zum Consul der Vereinigten Staaten für London nicht bestätigt hat.

Da mir der einflussreiche Antheil bekannt ist, den H. Sanders bei der letzten Präsidentenwahl an dem eclatanten Siege der demokratischen Parthei gehabt, da wir hier zugleich tägliche Gelegenheit hatten den Eifer und die Energie zu sehen, womit Herr Consul Sanders die Wahrung und Förderung der kommerziellen Interessen der V. St. sich angelegen sein lässt, zugleich aber auch sehr oft Zeugen gewesen sind, sowohl der Zufriedenheit und des Vertrauens, die er bei seinen hier handelnden Landsleuten gefunden, als auch des Ansehens, das ihm sich in Allgemeinen hier zu erwerben bereits gelungen ist — hatte uns der erwähnte Beschluss des Senats durch seine augenscheinliche Inconsequenz und Grundlosigkeit jedenfalls höchst überraschen müssen, — doch ich bin zu sehr gewöhnt das Prinzip der Nichteinmischung in die innern Angelegenheiten eines fremden Landes zu respektiren, als dass ich auf der Basis dessen, das in dieser bedauerlichen Angelegenheit nur der innern Politik der V. St. angehört, mir eine Bemerkung erlauben hätte.

Die Sache hat aber eine weitere Tragweite, — sie schlägt in ihrer Wirkung hinüber in das Gebieth unserer eigenen heiligsten Interessen, ich meine die Freiheit der unterdrückten Nationen Europas und die Zukunft der republikanischen Principien auf diesem Continent.

Herr Consul Sanders hat sich in dieser Hinsicht hier als echter Republikaner, als Mann von Prinzipien bewährt, er hat uns das leider seltenere Schauspiel eines amerikanischen Staatsmannes gegeben, der die republikanischen Prinzipien, die er als Bürger seines Vaterlandes bekennt, auch als Beamter seiner Regierung in seine officiële Laufbahn und in seine ämtlichen Beziehungen politischer, diplomatischer und sozialer Natur überträgt; er als Consul der V. St. hat sich als eine Stütze der politischen Exilirten, als ein warmer Freund der Sache der europäischen Freiheit be-

währt, und hat uns Allen, die wir am Triumphe des republikanischen Prinzips arbeiten, stets mit der grössten Bereitwilligkeit jeden Dienst geleistet, der mit den Rücksichten auf die Pflichten seiner Stellung vereinbar war.

Mit einem Worte, als wahrer und würdiger Repräsentant des republikanischen Amerika hatte er durch sein öffentliches und Privatbenahmen hier sich als Stütze des republikanischen Prinzips bewährt.

Und diess ist uns ein desto grösserer Dienst gewesen, je mehr es augenscheinlich ist, dass die politische Lage Europas zu einer Crisis gelangt, die eine Erneuerung des Kampfes der Freiheit gegen die Unterdrückung nahe, und unveränderlich macht.

Und ich würde dem Volke der V. St. Unrecht thun, wenn ich nicht behauptete, dass in solchen Augenblicken sich so gegen die Republikaner Europas zu benehmen, wie sich Herr Sanders benommen hat, und benimmt, so viel heisst, als sich neben unserem Danke auch noch das Vertrauen, und die Zufriedenheit des souverainen Volkes der V. St. von Amerika zu verdienen, und sich um die Ehre, Consequenz und Interessen seiner Nation wohl verdient zu machen.

Es ist unter solchen Verhältnissen, mein Herr, dass der Senat der V. St. seine Bestätigung dem Herrn Consul Sanders versagt.

Der Senat hat durch diesen seinen unerwarteten Beschluss einen harten Schlag der Sache der europäischen Freiheit versetzt.

Denn nicht nur sehen wir uns dadurch, die warme Theilnahme und thätige Unterstützung entzogen, die Herr Sanders im Kreise seiner legitimen Befugnisse uns allen so bereitwillig geleistet hat, sondern — was noch mehr ist — der Senat hat durch seinen Beschluss zu der Deutung Anlass gegeben, dass er die Sympathie für die Sache der europäischen Freiheit desavouirt, und es nicht haben will, dass seine diplomatischen Beamten in Europa den Triumph der republikanischen Prinzipien unterstützen.

Ich bin weit entfernt zu glauben, das so eine Absicht der Freiheit Europas vorsätzlich zu schaden, auch nur ein einziges Mitglied des Senates in seiner Abstimmung geleitet hat, wäre das der Fall, so müsste man an der Vitalität des republikanischen Prinzips verzweifeln — aber gewiss ist es, dass dieser Beschluss obschon unabsichtlich, solch einen Erfolg hervorgebracht hat.

Die despotischen Cabinetes Europas frohlocken darüber.

Sie halten es für eine praktische Retractation und eclanten Wiederruf der in der Inaugurations-Adresse des Präsidenten, und in dem Koszta-Brief verkündeten Prinzipien. Sie halten dafür, dass der Senat gerade darum Herrn Sanders entsetzt, weil er am offensten seine republikanische Consistenz in den sociellen Beziehungen zu den Republikanern Europas bethätigt hat.

Sie nehmen es als Beweis, dass die Despoten Europas von der Regierung Amerikas nichts zu fürchten, wir hingegen von ihr nichts zu hoffen haben.

Und während diess einen hohnlächelnden Triumph in den Augen der Despoten verursacht, wirkt es andererseits niederdrückend auf den öffentlichen Geist der unterdrückten Nationen, und das gerade im gegenwärtigen kritischen Augenblicke, wo der Glaube an die republikanischen Sympathien Amerikas so wichtig, so ermuthigend und so wohlthätig wäre. Das ist der harte moralische Schlag, den der Senat der Freiheitsache Europas beigebracht. Hat der Senat es (wie ich zuversichtlich glaube) nicht absichtlich gethan, so ist es traurig, dass dieser hochgestellte Körper in der Nebelluft kleinlicher Partei-Rücksichten befangen, die Tragweite und die Wirkung seines Beschlusses nicht ins Auge gefasst.

Die Erinnerung der Geschichte der V. Staaten, und die logische Folgerichtigkeit fundamentalen Prinzipien ihres Staattenbaues geben uns vielleicht ein Recht zu erwarten, dass Amerika der Sache der Freiheit in Europa hilft, wenigsten hatte selbst Sr. Exellenz der jetzige Präsident öffentlich anerkannt, dass Amerika für seine Freiheit noch immer Europas Schuldnerin sei.

Doch, wenn sie uns auch nicht nützen wollte — so viel wenigstens können wir verlangen, dass sie uns nicht schade — dass, wenn sie nicht für uns sein will, sie wenigstens nicht gegen uns sei — zu so viel haben wir ein Recht vor Gott, der Welt und der Geschichte. Und doch hat uns Amerika geschadet, der Senat hat durch seinen Beschluss uns einen harten Schlag versezt.

Was ich in Amerika erfahren, gibt mir den zuversichtlichen Glauben, das die öffentliche Meinung des souveränen Volkes der Vereinigten Staaten diesen uns verfügtten Schlag nicht gutheissen kann.

Auch habe ich zu oft in Amerika gehört, dass die Erwählten des Volkes sich's zur Pflicht und höchsten Ehre rechnen, der Ausdruck des Volkswillens zu sein, als dass ich zweifeln könnte, dass, wenn die öffentliche Meinung des Volkes auf konstitutionel-

lem Wege sich mit nachhaltiger Kraft äussert, der Präsident der Vereinigten Staaten mit Vergnügen das Vorrecht seines hohen Amtes benützen, und Herrn George N. Sanders zum Consular-Posten von London noch einmal dem Senate verschlagen wird, der Senat aber die politischen Folgen seiner Verwerfung reiflich erwägend den Vorschlag einstimmig sanktionirt, — und so persönliche Gefühle dem hohen Ziele, der Treue für republikanische Prinzipien unterordnet, beide hohen Zweige des republikanischen Staates sich beeilen werden in diesem kritischen Momente der Welt kundzutun, dass die unterdrückten Völker Europas nicht Ursache haben, an der Sympathie der V. Staaten zu verzweifeln; die Despoten Europas aber belehren, dass republikanische Sympathien eines amerikanischen Staatsbeamten einen sichern Anspruch auf das Vertrauen der amerikanischen Regierung geben.

Als ich Amerika verliess, habe ich die Saat der thätigen Sympathie für die Freiheit Europas, die ich dort gesäert, vorzüglich der Pflege der deutschen Bürger Amerikas vermacht, denn sie sind es, die die republikanischen Gesinnungen ihrer neuen Heimath mit der Liebe zum alten Vaterlande verbinden.

Und die freie Zukunft des lieben alten Vaterlandes ist mit der Zukunft der andern Nationalitäten in Europa solidär.

Und wir sind an dem von mir vorhergesagten kritischen Zeitpunkt angelangt, wo diese Zukunft sich für Jahrhunderte zu entscheiden hat.

Ein Gewichtskorn in der Waagschale mehr, kann entscheidend sein.

Darum wende ich mich an sie, mein Herr, mit der dringenden Bitte mit Ihrem eigenen, und mit dem Einflusse Ihrer Freunde dahin zu wirken, dass im Wege der Presse sowohl, als auch durch Meetings von entschiedener Farbe sich der Wille des Volkes in dieser Angelegenheit in der Richtung äussere, die nöthig ist, damit der harte Schlag, den der Senat unabsichtlich der europäischen Freiheit beigebracht, wieder gut gemacht, und das schadenfrohe Hohnlächeln der Despoten in einen Triumph der Republikaner Europas verwandelt werde.

Ich habe die Ehre mit besonderer Hochachtung mich zu zeichnen Ihren

ergebenen  
L. Kossuth.

---

(Magyar fordítás.)

21. Alpha Road, Regents Park.  
London. Anglia 1854. márt. 7.

Tisztelt ur!

A N.-Yorkból legutóbb érkezett hajó azon sajnós hírt hozta nekünk, hogy az Egyesült Államok senatusa Sanders N. George ur kinevezését az Egyesült Államok londoni consuljává meg nem erősítette.

Miután ismerem Sanders ur befolyásteljes részét a democrata párt utóbbi csattanós győzelmében az elnök-választásnál, miután továbbá itten naponként alkalmunk volt látni az erélyt és buzgalmat, melyekkel Sanders consul ur az Egyesült Államok kereskedelmi érdekeit előmozdítani törekszik, de tanui voltunk gyakran ép úgy a megelégedésnek és bizalomnak, melyekkel itten kereskedő földieinél találkozott, mint a tekintélynek, melyre itten általában szert tennie már sikerült — a senátusnak említett határozata bennünket mindenesetre meg kellett hogy lépjen következetlensége és indoktalansága által; de sokkal inkább megszoktam respectálni az idegen országok belügyeibe be nem avatkozás elvét, hogy annak alapján, a mi e sajnós ügyben kizárólag az Egyesült Államok belpolitikájára tartozik, megjegyzést engedtem volna meg magamnak.

A dolognak azonban további hordereje is van, határában átüt saját legszentebb érdekeink körébe, értem Európa elnyomott népeinek szabadságát és a köztársasági elv jövőjét e continensen.

Sanders consul ur e tekintetben itt mint igaz köztársasági, mint elvek embere tűnt ki; oly amerikai államférfiúnak, fájdalom ritka, látványát adta nekünk, a ki a köztársasági elveket, miket mint hazájának polgára vall, mint kormányának tisztviselője átviszi hivatalos pályájára, politikai, diplomaticai és társadalmi természetű hivatalos vi-



szonyaiba is; ő, mint az Egyesült Államok consulja a politikai szánkiüzöttek támaszául, a magyar szabadság ügyének barátjául tünt ki, és valamennyiünknek, a kik a köztársasági elv diadalán dolgozunk, mindenkor a legnagyobb készséggel tett meg minden szolgálatot, mely a tekintettel állásának kötelességeire összeegyeztethető volt.

Szóval, mint igaz és méltó képviselője a köztársasági Amerikának, nyilvános, úgy mint magán-viselete által a köztársasági elv támaszának tünt ki.

És ez nekünk annál nagyobb szolgálat volt, minél szembetűnőbb, hogy Európa politikai helyzete válsághoz érkezett, mely közelivé és elkerülhetlenné teszi a szabadság harezának kiujulását az elnyomás ellen.

És igazságtalanságot követnék el az Egyesült Államok népén, ha nem állitanám, hogy ilyen pillanatokban úgy viseltetni Európa köztársaságai iránt, a hogy Sanders ur viseltetett és viseltetik, annyit tesz mint köszönetünk mellett kiérdemelni az Egyesült Államok souverain népének bizalmát és megelégedését is, és valójában érdemeiket szerezni nemzetének becsülete, következetessége és érdekei körül.

Ily körülmények közt történt uram, hogy az E. Á. senátusa a megerősítést Sanders consultól megtagadja.

A senátus e váratlan határozata által kemény csapást mért az európai szabadság ügyére.

Mert ez által nemcsak azon meleg részvét s támogatás van tőlünk elvonva, melyet Sanders ur legitim illetékességének körében valamennyiünk iránt készséggel tanúsított, hanem — a mi több még — a senatus határozatával alkalmat adott oly magyarázatra, mintha Amerika megezáfolná az európai szabadság iránti rokonszenvet és nem akarná, hogy diplomatai tisztviselői Európában a közsársasági elvek diadalát támogassák.

Távol vagyok hinni, hogy ily szándék, Európa sza-



badságának szántsándékosan ártani, a senatusnak akár csak egy tagját is vezérelhetette volna szavazásakor; ha ez az eset forogna fenn, akkor kétségbe kellene esni a köztársasági elv életképességén; — de bizonyos, hogy e határozat, habár szándéktalanul, ezt eredményezte.

Európa despota-cabinetjei ujjongnak felette.

Az elnöki inaugurationális feliratban és a Kosztáféle levélben hirdetett elveknek gyakorlati retractiójának és csattanos megtagadásának tekintik. Azt tartják, hogy a senatus ép azért teszi el Sanders urat, mivel a legnyíltabban tanuskodott köztársasági lényéről, társadalmi viszonyaiban Európa köztársaságaihoz.

Tanuságaul vették annak, hogy Európa despotáinak Amerika kormányától nincs mit tartani, nekünk ellenben nincs attól mit remélni.

És míg ez gúnymosolygó diadalt okoz Európa despotáinak szemében, másfelől leverőleg hat az elnyomott nemzetek közszellemére, és ezt épen most, e válságos pillanatban, midőn a hit Amerika köztársasági rokonszenvében annyira fontos, annyira bátorító, és annyira jótékony volna. Ez a kemény csapás, melyet a senatus Európa szabadságának ügyére mért; ha a senatus (a mint bizony hiszem) nem tette szándékosan, akkor szomorú, hogy a magasan álló testület bizonyos párttekintetek ködös levegőjében elfogúlva, határozatának horderejét és hatását tekintetbe nem veszi.

Az E. Államok történetének emlékezte, és államépülete alapelveinek logikai következetessége jogot adnak tán azt várniunk, hogy Amerika a szabadság ügyét Európában segíti, legalább exc. a mostani elnök, nyilvánosan beismerte, hogy Amerika szabadságaért még mindig Európa adósa.

Hanem, ha már használni nem is akarna nekünk, megkövetelhetjük legalább is azt, hogy ártalmunkra ne legyen, hogy, ha mellettünk lenni nem akar, legalább elle-

nünk ne legyen, — ennyire jogunk vagy on isten, világ és történelem előtt. És mégis Amerika ártott nekünk, a senatus határozatával súlyos csapást rótt reánk.

A mit Amerikában tapasztaltam, azon bizalomteljes hitet adja nekem, hogy az Egyesült Államok souverain népének közvéleménye e reánk mért csapást helyeselni nem fogja.

Sokkal gyakrabban hallottam azt is, hogy Amerikában a nép választottai kötelességüknek és legfőbb becsületüknek tekintik, a népakarat kifejezésének lenni, mintsem kételkedhetném, hogy, ha a népnek közvéleménye alkotmányos uton tartós erővel nyilatkozik, az Egyesült Államok elnöke örömmel ne venné igénybe hivatalának kiváltságát, és még egyszer javaslatba ne hozná a senatus előtt Sanders N. George urat a londoni consulságra, a senatus pedig éretten megfontolva elvetésének politikai következményeit, az előterjesztést egyhangulag ne szentesitené — és így személyes érzelmeket alájarendelve a magas ezélnak, a hűségnek a köztársasági elvekhez, a köztársasági államkormány mindkét magas ágazata sietni fogna e válságos perezben nyilvánítani a világ előtt, hogy Európa elnyomott népeinek nincs okuk kétségbe esni az E. Államok rokonszenvéen; megtanítani Európa despotáit pedig, hogy amerikai államhivatalnok köztársasági rokonszenvei biztos igényt adnak az amerikai kormány bizalmára.

Amerikát elhagyva az Európa szabadsága iránti tetterős rokonszenvnek vetését, melyet ott vetettem, kivált Amerika német polgáraitra hagytam, mert ők azok, a kik új honuk amerikai gondolkodásmódját összekötik a régi haza szeretetével.

És a drága régi honnak szabad jövője solidáris Európa többi nemzetiségeinek jövőjével.

És elérkeztünk az általam előre mondott válságos időponthoz, melyben e jövőnek évszázadokra el kell dőlni,

Egy szemernyivel több a mérlegben határozó lehet.

Ezért fordulok Önhöz uram, azon sürgető kéréssel, hogy az Ön és barátai befolyásával oda hasson, hogy a sajtó útján úgy mint határozott színezetű meetingekben a nép akarata ez ügyben azon irányban nyilatkozzék, mely szükséges, hogy a kemény csapás, melyet a senatus akaratlanul az európai szabadságra mért, ismét jóvátétessék, és a despoták kárörvendező gúnykaczaja Európa köztársaságiainak diadalává változzék.

Van szerencsém kiváló tisztelettel maradni stb.

(Aláírás).

---

## II.

List of Articles delivered by H. Illdemann M. D. and C. Goepp, of the Kossuth National Hungarian Loan Commission, to Alex. Asboth Esq. agent of Governor Kossuth.

Philadelphia, April 6-th 1854.

1. A box containing about ft. st. 10,000 of bonds, sent by I. Townsend Esq. formerly of Detroit, — accounted for in C. Goepps account.

2-nd. Package in brown paper containing the report and the books of the treasurer, the power of attorney and different other papers.

3-rd. Package in brown paper containing the report accounts books, and papers of C. Goepp, English Correspondent.

4-th. Package, 1779 Impressions Hungaria Funds plate Nr. 1.

5-th. Package, 1400 Impressions Hungaria Fund plate Nr. 1.—2.

6-ch. Package, 722 Impressions Hungaria Fund plate Nr. 3 included in { Power of attorney and papers, correspondence Package Nr. 2. { received from Mr. Hajnik.

8-th. Books for the management of the commission not used.

9-ch 17 inclusive — nine boxes marked respectly with the numbers 3—11 inclusive, never opened.

18. One black trunk containing bonds.

The items above numbered as Nr. 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., all packed in to the black trunk No. 18. Also the balance of Cash in the treasurers hands . . . . . fl. st. 55.73

After deducting the amount of John Weiks bill April	.
6. 1854. Bill annexed . . . . .	fl. st. 44.73
Balance . . .	<u>fl. st. 11.—</u>

(Az itt közlött irat kékes vékony papírra van írva négy oldalú negyedréttben, külalakja, egészen megfelel a szokásos szállítólevelek alakjának, *magyar fordítása:*)

Jegyzéke azon czikkeknél, melyeket H. Ildeman M. D. és C. Goepp urak, a Kossuth-féle magyar nemzeti bizottságtól Asbóth Sándor urnak, mint a kormányzó Kossuth ügynökének átadtak.

Philadelphia, 1854. ápril 6-án.

1-ör. Egy szelencze (box), melyben 10,000 ft sterling értékű papír van — küldi T. Townsend esq. — korábban Detroit — részletezve van a C. Goepp számlájában.

2-or Barna papírba göngyölt csomag, ebben van a pénztárnok jelentése és könyvei, az ügyvédi felhatalmazás s több külön féle iratok.

3-or. Barna papírba göngyölt csomag, ebben vannak C. Goepp jelentése, számlái, könyvei és más papírai.

4-er. Egy csomagban 1779 darab magyar papír, az 1-ső számú lemezzel nyomva,

5-ör. Csomag 1400 drb. magyar papír, az 1-ső és 2-ik számú lemezzel.

6-or. Csomag 722 drb magyar papír a 3-ik számú lemezzel.

7-er. Ügyvédi felhatalmazás, papírok, levelezések Hajnik urtól (czek a 2. sz. alatt említett csomaghoz vannak csatolva.)

8-or. A bizottság által fel nem használt jegyzőkönyvek.

9-er egész a 17-ig bezárólag: kilencz szelencze Három tizenegyig bezárólag számokkal jegyezve, soha sem voltak felnyitva.

18-or. Egy nagy fekete láda értékpapirokkal, bele rakva az 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, és 8, számok alatt említett csomagok.

Tehát az egyenliték a pénztárban, a pénztárnok kezei közt. . . . .	55 ft ts. 73
s Weik John, 1851 apr. 6-án kelt s ide zárt	<u>44 ft st. 73</u>
számlájának levonása után	11 ft st. —



Philadelphia, 6. April 1854.

*Kossuth National-Hungarian-Loan*

BOUGHT OF JOHN WEIK,

PUBLISHER, IMPORTER & BOOKSELLER,

No. 195 Chestnut Street, below Sixth.

---

Carriage et Storage to the 15-ten October 1853 . . .	doll. 20.75
Carriage et Storage from the 15-te October 1853 hie	
6. April 1854 for 10 Boxes with Banknotes . . .	„ 10.75
	doll. 31.50
Inserates . . . . .	„ 12.50
	doll. 44.—

---

Recd Payment

John Weik.

(E s z á m l a egy része szokás szerint nyomtatva van, a más-rész írva; *magyar fordítása:*)

Philadelphia, 1854 april 6-án.

*Kossuth magyar nemzeti kölcsön számára* (írva)

VÁSÁROLTATOTT JOHN WEIK,

KÖNYVÁROSTÓL

Gesztenye utca 195 sz. Chestnutstreet.

---

Fuvar- és lakásbér 1853 oktober 18-ig . . .	20 ft st. 75 c.
Fuvar- és lakásbér 1853 oktob. 15-től 1854	
apr. 6-ig és 10 szelencze bankjegyekhez 10 „	75 c.
	31 ft st. 50 c.
Hirdetésekért . . . . .	12 „ 50 „
	44 ft st.

---

Kifizetést kér *napot*

Weik János, s. k.

## II.

Col. A. Asbóth.

*No. 41 East 13-th st. corner of University Place New-York.*

Rosburg, Dec. 22-d 1851.

My dear Sir!

Although your letter does not, strictly speaking, require an answer, yet I cannot refrain from telling you how much I was touched and gratified by your expressions of approbation and regard. To be honoured by an honoured man is always highly acceptable. — The only alloy to my pleasure is to feel that I have done too little to merit your thanks but you have taken the will for the deed — and it is certainly true that I was most sincerely intrusted in your success and that it would give me the most heartfull pleasure to hear that you were the triumphant Candidate for the Monument. Your Plan was so beautiful both in Idea and execution that for this reason alone I should rejoice that our Country should be enriched by such a work of Art — and then I should be doubly glad for your own sake, and for the honor of your Fatherland which is also very dear to me. — Your answers to the Questions of the Committee of which you send me a Copy are very satisfactory and your remarks are true and beautiful setting forth your Idea of what such a Monument should represent. You do not tell me whether you wish me to return this copy to you nor if it would be of any service to you to have it circulated. I should be most happy to do anything to promote your interest, if it were in my power.

I am thankful to hear that Mme Ruttkay is better. I did receive a letter from her, acknowledging the receipt of that which I sent by you. I have also received from her a box of laces and embroideries which she sent at my request. She sent a great many more

than those I mentioned so that her box contains articles to a laist amount most of which I shall to my regret, be compelled to return upon her hands as I cannot dispose of them among my friends in these disastrous times. I shall take for myself and my sister as many as I can. I have juste written to Mme R. to request her to inform me how I can safely return the box and send the money for the Articles I have taken. Will you be so good as to repeat this request to her in case my letter may not reach her and will you ask her write in English or French, as though I speak very bad German, I cannot read the hand writing easily.

You give me too much credit for my poor endeavors to assist your Countrymen — because you do not take into account the great pleasure and benefit I have derived from intercourse with them which repay a thousand times anything I can do. What I have seen and heard of Kossuth alone I count among the glorious privileges of my life and not only from him, but from others receive great happiness. Permit me to count you among my honoured friends of yur noble race and belive<sup>et</sup> me.

Yours truly

A. C. Lowell.

May I hope to see you whenwer you come to Boston.

---

(Az itt közlött levél 16-rét, s a finom levélpapír — melyen koronás nemesi ezimer, arany mezőben ezüst kereszt áll — mind a négy oldala sűrűn be van írva, apró, nehezen olvasható, hanyag betűkkel; *maggar fordítása* :)

### Asbóth Sándor ezredesnek.

*New-York Egyetemter 41. szám, keleti oldal 7-ik szöglet.*

Rosburg, 1854 december 22-én.

#### Drága Uram!

Habár szigorún véve az Ön levele választ nem igényel, nem mulasztthatom el, hogy ki ne mondjam mennyire meg voltam hatva az ön szives és hálás nyilatkozatai által. Elöttem mindig felette becses leendő, hogy egy tiszteletre méltó férfi által tiszteltettem meg. Örömmnek csak azon egy árnyoldala van, hogy érzem, mily keveset tettem, miáltal az Ön köszönetét megérdemeljem, de Ön a jó akaratot is tettnek veszi. Csak annyi bizonyos, hogy én őszintén bizom az Ön sikerében s nekem a legnagyobb örömet okozná, ha az emlékszobor felállítását illetőleg Ön lenne győztes a pályázók között.

Az Ön terve az eszmét és kivitelt illetőleg egyaránt oly szép, hogy csak ezért is ohajtanom kell, hogy meggyénk ily művészi remekkel gazdaguljon, de még inkább ohajtom ezt az Ön és hazája érdekében, mely valóban előttem is drága.

Az Ön feleletei a bizottság kérdéseire, melyeket másolatban megküldött s megjegyzései, melyek által eszmjét kifejti s elmondja, hogy egy ily emlék-szobornak mit kell ábrázolni — igazak és szépek.

Ön nem írja, hogy e másolatot visszaküldjem, — valjon nem teme-e jó szolgálatot ha közzétennők. Boldog lennék, ha az Ön érdekében valamit tehetnék, a mi hatalmamban áll.

Örvendő hallottam, hogy Ruttkayné asszony jobban van. Levelet kaptam tőle, melyben írja, hogy vette a mit Ön által küldöttem. Egyszersmind vettem tőle egy láda csipkét és himzéseket, melyeket az én felszólításomra küldött ide, de sokkal többet küldött, mint a mennyit kértem, úgy hogy nagy sajnálatomra egy részét vissza kell küldenem hozzá, mert ily nehéz időkben barátim közt sem vagyok képes szétosztani; magam és hugom számára megtartok a mennyit lehet.

— Épen most irtam R . . . . asszonynak, hogy írná meg, mily uton lesz legbiztosabb a láda visszaküldése. A megtartottakért elküldöttem a pénzt, legyen szives Ön s mondja el neki így a dolgot, hogy azon esetre is, ha levelem nem kapná, értesítve legyen.

Kérem, mondja meg neki, hogy írjon angol vagy francia nyelven, mert beszélek ugyan valahogy németül, de a német írást csak nagy nehezen olvashatom.

Ön igen nagy becsét tulajdonít annak, mit én az Ön honfitársaiért teszek, mert semmibe se számítja azon nagy örömet és szerencsét, a mit a velök való együttlétből meritek s a mi ezerszeresen visszafizeti, a mit én tehetek. Csak hogy láttam Kossuthot, s a miket tőle hallottam, életem dicsősége leendő örökké, s nem csak ő, hanem a többi is sok gyöngyörűséget szerzett nekem. — Engedje meg, hogy Önt nemes fajából való tisztelt barátim közé számíthassam s legyen meggyőződve, hogy vagyok

igaz barátja  
A. C. Lowell

(Oldaljegyzet az utolsó lapon:)

Remélhetem-e, hogy Önt látni fogom mikor Bostonba fog jőni?

— 1855. —

SOMSSICH ASBÓTH SÁNDORHOZ.

— 1859. —

I.

KOSSUTH TÁRGYALÁSAI III. NAPOLEONNAL,  
NAPOLEON HGGEL, AZ OLASZ KORMÁNYNYAL; A FELKELÉS TERVEZETE

(KOSSUTH KÖZLÉSE ASBÓTH SÁNDORHOZ.)

II.

JELENTÉS AZ ÜGY ÁLLÁSÁRÓL  
MAGYARORSZÁGON ÉS OLASZORSZÁGBAN.

(TÖREDÉK ÉS MÁSOLAT.)

III.

A NEMZETI IGAZGATÓSÁG KIÁLTVÁNYA.

(TÖREDÉK ÉS MÁSOLAT.)

— 1860. —

ASBÓTH SÁNDOR KOSSUTHHOZ  
AZ INVÁZIÓ ÉS AZ EMIGRÁTIÓ ÜGYÉBEN.





Savannah, nov. 5-ik 1855.

Kedves barátom!

Holnap lesz két hete, hogy elhagytam benneteket, s nékem úgy látszik, hogy már egy század. Magányosság soha sem kellemetes, de csak akkor érzendő a magánylét kellemetlenségei egész súlya, ha az ember beteges vagy inkább beteg. Utazásom az eső és sok kocsiváltás által kellemetlenné tétetvén, még a természetes következéseit sem hagyta ki, az az, hogy nagyon kifárasztott s elgyöngített; de hála Istennek egy héti itt létem alatt annyira a mennyire ismét helyre vergődtem. Nem akarom a jó szerencsét elkiáltani, de úgy látszik, hogy életerőm még nincs annyira betegségem által elhasználva, hogy reá a klímaváltozás ne hasson. Adja Isten, hogy érzésem ne csaljon. De úgy gondolom, hogy köhögésem kevesebb s könnyebb, lélegzetem javul, mély fájdalmaim szűnnek, s erőm növekszik. Természetesen mindez csak lassan megy, de csak az értheti azon érzést, a ki maga is ily beteg volt, hogy mit tesz az: az első, ha még oly kis javulást érezni, mikor az ember évek óta mindig csak rosszabbul lett s végét napról napra közeledni látta. Csak ne csaljanak mindezen jelek. — Az idő itt szép. Ha reggel borul is, még nem volt egy nap sem, hogy ne tölthettem volna 5—6 órát szabad ég alatt, de az estékre nagyon kell vigyáznom. A mi a földet illeti, bizon nagyon hasonlít Long-Islandhoz. Termeszteni lehet

végtére, de csak mégis jobb földre szeretnék én szert tenni. Floridáról sok jót hallok s innen nagyon sok ember megy oda. A gyorskocsi jár már az Orang-lakehoz s egész Tampaig s így az Atlanticumot s mexicói golfot összeköti. Floridai lapok már vasutról is írnak.

Mi a kilátásod? Henningson még megmaradt tervei mellett? Jössz-e s mikor?

Csak minél előbb. Kérlek, ird meg véleményedet, vajon hiszed-e, hogy Henningson ide fog-e jönni s tervei igazán szándéka-e vagy nem. Vezényleni fog tetteimben.

Hát különben mit csináltok, de szeretnék véletek lenni s egyet jó izület beszélgetni. Itt alig nyitom ki számat s mint egy medve haragosan járkálok. Timest (N. Y. Daily times) itt nem talállok; kérlek, légy oly szives, ha Kossuthnak van levele, aztat kivenni s elküldeni.

Tisztelem Henningsont s nejét, köszöntöm barátainkat. Ruttkayné ő nagyságának csókolom kezeit. Ölelve téged vagyok őszinte barátod

S o m s s i c h.

Szives válaszodat csak egyszerűen Savannah Georgia adressáld, mert a postáról kell elhozni.

---

— 1859. —

I.

London, 31. Upper Gower Street  
Juni 14. 1859.

Kedves barátom! Keserves évek vonultak el űszűlő  
fejem fölűt, miűta űntűl levelet kaptam.

Műg csak szállását sem tudám.

Ha Pongrácz kissű elhamarkodott bűkűtlensűggel ide  
nem vetűdik, most sem tudám s nem írhatnűk.

Pedig fontos kűzleni válűim vannak, mikűnt azt — el-  
foglaltsűgom miatt titoknokom által — egy szintűgy a  
mai napon Ujházynak írott levelemnek a tulsű lapon s  
folytatűlagosan tett másolatjából látandja.

Bármű őrdekes is, a mit kűzłűk, az nem nyilvános-  
ságra válű. Azoknak azonban hazánkfiái kűzűl, a kik-  
ben bizik, hallgatás ígűrete alatt, elolvashatja, sűt kell hogy  
elolvassa.

Átalában megjűgyzem, hogy ha valűsűggal tette ke-  
rűl is a dolog, őr csak azoknak fogok munkatűrt nyitni,  
kikben bizhatunk, a kiknek ellensűgeimnek tetszett lenni,  
azokra nem fogom bizalmamat vesztegetni — a pletyka-  
fűszkeket, az intrigánsokat, a haszontalan szűlkakas ter-  
műszetű jellemeket távol kell tartani. -- A népben van az  
őrű honn, nem mi bennűnk; a szám, jog s hatalom a nem-  
zetnél van, — mi csak cseppek vagyunk, s kűzűlűnk nem  
mindenkire, hanem csak a szűvben, lűlekben, cűlűban s

eszközökben egyetértőkre van szükség — az apró ambi-  
tíócskákat, intrigákat, fontoskodásokat tűrni nem fogom,  
mert veszélyei volnának a honnak, mint voltak a mult-  
ban; — de a tisztakeblű hazafiaknak tért nyitok — ha  
magamnak tér nyílik szolgálni a hazának.

S most ad medias res.

Nagy dolgok előestéjén élünk, a mi után tiz nehéz éven  
át lelkünk sovárgott, mint csak a hazáját mindenek fölött  
imádó magyar lelke sovárghat — kilátás! alkalom! kitűz-  
ni hazánk függetlenségének zászlaját, kitűzni oly kilátás-  
sal, hogy a siker nemzetünk elhatározásának értelmében  
legyen; a kilátás, az alkalom újra keresztülküzdeni a har-  
czot, melybeni bukásunk nemcsak nem vetett homályt fa-  
junkra, sőt nevét magasbra emelte, mint Mátyás kora óta  
állott, s fiatal életrevalóságának kihirdetésével jövődjét  
a historia postulatumai közé iktatta, — ez alkalom, e ki-  
látás előttünk áll!

Nem mondom, hogy bizonyos — csak kilátásról szó-  
lok; mert habár nagy akadályok vannak legyőzve, még  
igen nagyok állanak utunkban — s roppant óvatosságra  
van szükségünk; — de a kilátás megvan; több mint ki-  
látás, mert váratlan eseményeknek kell történni, hogy a  
pohár, mely után kezünk már kinyújtva van, tőlünk elra-  
gadtassék.

Mielőtt azonban elmondanám a tényt, egy-két észrevé-  
telt bocsatok előre.

Én republikánus vagyok — a királyok megtanítot-  
tak gyűlölni e szót: király. — De hazámat inkább szere-  
tem mint elméletimet, s hivebben ragaszkodom az irántai  
kötelességhez, mint gyűlöletemhez.

Soroztam az irántai kötelességeket.

Legfelül áll nemzetünk élete, függetlensége, — a  
kormányforma csak másod-tekintet.

Azért így gondolkozám: ha királyt elfogadva a füg-

getlenséget kivivhatjuk; ha királyt elfogadva a függetlenségi harez megújítását a siker okszerű kilátásával lehetségessé, a győzelmet biztosabbá, az áldozatot, a szenvedést kisebbé tehetjük, — én, a republikánus, elfogadok királyt, s tanácsolni fogom a nemzetnek, fogadja el alkotmányos alapon.

Igy vallottam mindig — mindig.

Továbbá megtanultam a históriából, hogy gyakran a legellenkezőbb érdekek találkoznak egy közös pontban (a despotiánus Franeziaország az amerikai angol koloniákat függetlenségre és republ. szabadságra segítette.)

Azért mindig mondtam, vallottam nyíltan, hogy a ki érdektalálkozásnál fogva hazám függetlenségének kivívására alkalmat s módot nyújt, legyen az király, esászáur, despota, keresztény vagy török; legyen az az ördög maga — elfogadom szövetségesnek — föltéve, hogy biztosíthatom hazámat a megesalatás ellen.

Már most az alkalmazásra jövök.

Mióta láttam, hogy a francziák esaszára a piemonti királylyal magát az osztrák elleni olasz háborura elhatározta, mondtam magamnak, hogy a ki hazánk elnyomójának árt, nekünk használhat, — s kérdém magamtól, van-e pont, melyben érdekeink találkozhatnak?

Ezekben találtam az érdekek találkozását:

1. Nem lesz könnyű az osztrákot olasz földről egészen kilökni, ha egyszer a roppant erősségű, Minció s Addige közötti híres strategikai négyszögbe beveszi magát, ha csak más oldalról is nem támadtatik meg, még pedig oly oldalról, hol hadi ressource-aitól megfosztathatik. — Ezt (mint I. Napoleon tévé), egy kombinált rheinai campagne-nyal most nem eszközölhetni, mert a németeket zúditaná föl. Triest megtámadásával szintűgy nem, hasonló oknál fogva. Velence bevétele nagy erőfeszítést kíván, s bá zisúl hadműködésre nem szolgálhatna; azt ell kell venni



az osztráktól, de győzelmek következtében, nem győzelem könnyítése végett, — s különben is mindezen kombinációk, ha elvonnának erőt az osztráktól Olaszthonban, hasonló vagy több erőt vonnának el a szövetségesektől, s nem volna benne nyereség. Nem marad tehát más kombinált operáció, mint a háborúnak Magyarországra kiterjesztése. Ez joggal nem provokálhatja a német szövetséget; nem ütközik az 1815-iki kötésekbe, — a mellett roppant stratégikai előnnyel bír, mert nem csak megfosztja az osztrákot fő hadi ressource-ától, hanem 15 millió alattvalóból ugyanannyi ellenséget ad neki — s ide 40—50 ezer embernyi haderő vetve, néhány hét alatt 150 ezer emberrel ueveli a szövetséges haderőt s azon kívül dissolutiót hozhat az osztrák hadseregébe.

2. Ha ki lehetne is az osztrákot nélkülünk Olaszthonból verni, nem lehet az olasz kérdést nélkülünk megoldani; mert nem elég e célra őt kivenni, úgy kell kivenni, hogy többé vissza ne meghessen. Pedig ha Magyarország birtoka által az osztrák elsőrendű hatalom marad, első lehető alkalommal visszamegy. Egy második kiadása a leoben, campo-formioi kötéseknek volna csak lehetséges, nem végmegoldása a kérdésnek.

Ugy látom tehát, hogy van köztünk s a francia császár s piemonti király között érdekközösség, mely kiindulási pontúl szolgálhat alkura.

Első feladat volt tehát ez érdekközösségről meggyőzni e hatalmakat.

Megtörtént. Klapka személyes összeköttetései útján Párisban és Turinban, Teleky Párisban, én innen ügynökeim által ebben sikerrel jártunk el.

Ezután az a tekintet fordúlt elő, hogy, ha Magyarország kooperációjára szükségök van a hatalmaknak, ne hagyjuk magunkat eszközül fölhasználtatni idegen célokra

hanem azt eszközöljük, hogy hazánk függetlensége bár nem superordinált, de koordinált czélul vétessék.

Erre biztosítások kellettnek.

A biztosítást abban kerestem, hogy az alku egyenesen velem történjék. Mert miután tény (mint arról a hatalmak saját utjokon magoknak meggyőződést szereztek, a mit minden tudósítás a honból annyira erősít, hogy mélyen megilletve érzem magamat, népünknek határtalan s a históriában jóformán példa nélküli bizalma által), miután, mondom, tény, hogy a nép bizalma bennem összpontosúl s csak oly mozgalmat kész tömegestől követni, melynek engem lát élén, akarjam, ne akarjam: én vagyok felelős arról, hogy se meg ne csalassék, se kétséges mozgalmakba ne sodortassék.

Azért velem kell az alkunak történni oly alapokon, melyekben biztosítást láthatok. Mert ha még egy forradalomban megüknék a magyar, nemcsak hogy hosszú időre, de hihető örökre meg volna rontva jövője, mivel erejéből kimerülván a legközelebbi forradalom alkalmásint olyan volna, mely a magyart saját hazájában csak lakosnak, nem nemzetnek hagyná meg.

E pontot is keresztülvittük. Klapka és Teleki május elején átjöttek Londonba Napoleon herczegnek a császár megegyezéséveli megbizásából, engem Párisba a végett meghíni, hogy a hatalommal értekezsem.

Átmentem.

De mielőtt átmentem volna, megállapodtam a föltételekben, melyek alatt a harezban résztvenni és nemzetünket fegyverbe szólítani ajánlkozhatom. Föltételeimben Klapka és Teleki egyetértettek.

Nézetem az volt, hogy oly föltételeket kell szabnom, melyek a hatalmakat hazánk függetlenségével nyíltan identifikálják, a visszalépést lehetetlenné tegyék részükről, nekünk pedig módot szolgáltatassanak nemzeti erőnket oly

módon s oly terjedelemben kifejthetni s organizálhatni, hogy az megtörténvén, a biztosítást önmagunkban találhassuk.

Főbb föltételem, a „conditio sine qua non“ az: hogy francia hadsereg küldessék Magyarhonba, hogy a francia zászló valósággal angageiroztassék magyar földön, hogy annak éléről proklamáció bocsáttassék ki a császár nevében (az 1809-ki proklamáció példájára) oly értelemben, hogy miután a magyar nemzet 1849-ben helyes okoknál fogva az osztrák házat trónvesztettnek s magát függetlennek nyilatkoztatta, a francziák császára mint szövetséges oly célból küldi hadseregét Magyarhonba, hogy a nemzetet ünnepélyesen kijelentett függetlenségének helyreállításában segítse. Én a sereggel megyek be, s csak mikor ez mind megtörtént, s nem hamarább, szólitom fegyverbe a nemzetet.

Eszerint ez alap, melyre a dolgot fektetni magamat elhatározám, az: hogy én ígérek fejében nem hagyom a nemzetet vérfürdőbe sodortatni, — nekem tény kell biztosítékól, tény! — ha nem, nem. — Ígérek fejében kompromittálhatom magamat s megnyugvást keresendek a gondolatban, hogy tartoztam hazámnak megkisérteni, tudok-e számára alkalmat s módot teremteni, mely újjászületését csak saját elhatározásától tegye függővé.

De hazámat kompromittálni nem engedem

A francia haderőnek pedig, melynek Magyarországra küldését „conditio sine qua non“-nak állítám föl, olyannak kell lenni, mely elég erős legyen, nekünk időt nyújtani nemzeti erőnk kifejtésére és szervezésére. Mert most nem vagyunk oly helyzetben, mint 1848-ban, midőn kormány lévén, az ország hadi forrási kezünkben voltak, s az elző tíz zászlóaljat s a nemzetőrséget törvényes uton állíthattuk sikra. Most nem orgánizálhatnánk, támasz nél-

kül minden nem organisált népies mozgalom pedig eltiporlatnék.

Ezen határozatokkal mentem Párisba.

Szóltam előbb a herezeggel Teleki és Klapka jelenlétében. Aztán a herezeg megbízatása szerint nyomban jelentést tett a császárnak, s még azon éjjel eljött értem, hogy vele a császárhoz menjek, kivel, egyedül a herezeg jelenlétében, az éjbe messze beluzódott hosszú értekezésem volt.

Nem mehetek apró részletekbe írásban; ha látjuk egymást, majd elmondom. Elég legyen ennyi: a császár nem avatkozik belügyeinkbe; adunk mogunknak oly konstitutiót, aminőt akarunk, csak azt kívánja, hogy nem republikánus, hanem monarchiális kormányformát válasszunk oly alkotmánynyal, a mint jónak látjuk. Hogy ki legyen a király, az is a nemzet szabad választására hagyatik, — ő nem proponál senkit, — választásunkat az európai konjunkturák fogják irányozni. Biztosítottunk, hogy az orosz nem fog interveniálni ellenünk.

Fegyverekben, hadi szerekben s a legelső szükségletű pénzben segély adatik, s azoknak kellő helyre elszállítása már munkába vétetett, (detailokat nem írhatok).

Eddig minden jól ment, azonban a „*conditio sine qua non*“-ra, a sereg küldésére nézve a császár detailirozta nehézségeit: minő színben fog megjelenni a kormányok előtt, ha azt vethetik szemére, hogy ő küld sereget s annak éléről ő szólit föl revolúcióra egy nemzetet. Említi, hogy az angolkormánytól oka van tartani, hogy Ausztria mellé állana ez esetben, s őt egész Németország követné, — s ezen s hasonló okok alapján mindent elkövetett, hogy engem rábirjon, miszerint a kezünkre szolgáltatandó eszközök segítségével insurrekciót provokáljunk, pl. a székelýföldön, szentül ígérván, hogy sereget küldend

segítségre. De én kötelességemnek tartottam föltétel mellett maradni „először sereget magyar földre — azután fölkelés“; okúl adám, hogy a fölkelés organisálatlan állapotban nem volna addig tartható, míg segély érkeznek, — az osztrák azt első csirájában agyon sujtaná, s a következés az volna, hogy ekként leveretvén a fölkelés, majd akkor sem kelne föl a nemzet fölhívásomra, ha az események folytában a császár csakugyan seregküldésre határozna el magát.

Végre hát ebben lön a megállapodás: Jöjjenek mindennek előtt vissza Angliába, s agitáció útján használjam föl befolyásomat a közvéleményre, hogy Anglia részéről a non interventio biztosittassék.

Ezt bevégezve menjek Genuába, ott Klapka- és Telekivel „Magyar nemzeti igazgatóság“, „Comitee National Hongrois“ czim alatt (én mint elnök) vezessük az ügyeket addig, míg a hon földére lépünk, hol a nemzet által kiszabott módon (vide függetlenségi nyilatkozat) viendem a kormányt, még a nemzet mást határozhatand.

Oda érkezvén iparkodandunk a magyar seregekre hatni. Felütjük a magyar zászlót Genuában (szegény magyar zászló hadd lobogjon megint szabadon s hivatalosan szövetséges földön!) — orgánizáljuk a mi magyar erőt kapunk hadifoglyokból és átjövőkől légió név alatt, de azon kilátással, hogy haza vezérelendjük — s azért magyar zászló alatt, magyar egyenruhával magyar kommandó alatt.

Mig ezek történnek, a császár egyrészt folytatja hadjáratát, másrészt készülleteket teszen a magyar expedícióra; a részletekről nem tanácsos írnom, és ha legyőzhetlen akadályok nem jövendnek közbe, még az idén fogamatba vesszük az általam „conditio sine qua non“ gyanánt fölállított operációt.

Ezeknek következtében visszajöttem Angliába; négy nagy meetinget tartottam: Londonban (a lord Mayor el-



nöklete alatt), Manchesterben, Brañdfordban, és Glasgowban, agitációm visszhangra talált — végig rezgette Angliát; Skóciát és oly sikerrel, hogy a mennyiben az angol külpolitikára a közvéleménynek hatása lehet, (pedig parlament útján elvégre is döntő hatással bír) a nem interventió biztosítva lön.

S ez nem elég; a parlament június 7-én nyitvatván meg, a közvélemény befolyással volt arra, hogy az oppositio főnökei mindjárt az adresse-debatte-nál eldöntő harczot vívni magokat elhatározzák, mert fegyvert szolgáltatott kezökbe azon közönségesen elterjedt meggyőződés, mit én czálfolhatlan alapokon agitációm által meggyökereztettem, hogy a Derby-miniszterium osztrák hajlamú. A bizalmatlansági indítvány azonnali behozatala el lévén határozva, minthogy a pártok meglehetősen egyensúlyozva voltak, s néhány vokstól függendett az eredmény — a parlamenti tagok között néhány meghittebb barátimat sikerült arra bírnom, hogy, mivel a nem intervencziót kívánják, voksaikat az e részben adandó biztosítékokhoz kössék. S azért mielőtt magukat a Derby-ministerium ellen szavazni kötelezték, az oppositio vezéreit s némely designált ministereket felszólították, kötelezik-e magokat a szoros neutrálitást megtartatni azon esetben is, ha a háboru Olaszországon túl, nevezetesen Magyarországra kiterjesztetnék — s így kiterjesztetvén, a franczia császár a magyar nemzetet függetlenségének vele szövetségben kivására felszólítaná, s a magyar nemzet e felszólításnak megfelelne? Így történt, hogy parlamenti barátaink lord Palmerstontól, lord John Russeltől, Sidney Herberttől, sir Charles Woodtól, sir Benjamin Hultól (mind designált miniszterek) a legpositivabb biztosítékokat nyerték, hogy a kérdett esetben sem fogják Ausztriát gyámolítani. Mely ígéretnek becse növekszik az által 1-ször, hogy ágítációm következtében a hazánk ügye iránti szympathia újból oly határozottan nyi-



latkozott, miszerint többen a designált miniszterek közül elismerték, hogy nincs oly miniszterium, mely Magyarország ellen az osztrákot támogatni merhetné, mert a ki ezt merné tenni, a közvélemény 48 óra alatt összezúzná, 2-szor az által, hogy a miniszteriumban lesz két-három oly ügybarátunk, ki elég hatalommal birand a hareznak hazánkra kiterjedését megakadályozni czélozhatandott diplomáciai manoeuvreket lehetetlenné tenni.

A tory-miniszterium megbukott, s azok kik ama biztosítékokat adák, most miniszteriumot alakítanak.

Ezen fordulattal a legnagyobb akadály, mely utunkban állott, el van hárítva. Hiszem, hogy a siker, melylyel abban, mit magamra vállalék, eljártam, kilátásainkat az expedícióra nagyon növelte.

Most már mehetek Olaszhonba. Szándékom 16-án indúlni. Nyíltan megyek, nyíltan érkezem (ezt föltételül tevéim,) nyílt érkezésem alapot készítend a proclamáció sikerének, melyet már most a magyar hadsereghez kibocsátandunk.

Időközben — minthogy esaták vivatván a hadifoglyok között magyarok is lehetendettek, s ezekkel az organizáció megkezdendhetett, Klapka és Teleki már mintegy három hét óta Genuában vannak, néhány főtisztekkel, kiket oda rendelénk; közöttük Ihász, ki az első magyar gyalog dandárt parancsnokolja. Folyó hó 9-én már egy erős zászlóalj számu legénysége volt. Két hét alatt a dandárt kompletnek reméljük.

E közgondjaink között nem feledkezhettünk el amerikai honfitársaink érdekeiről. Már hetek előtt kérdést tévénk a piemonti kormánynál, hogy mik azon biztosítékok, miket az Amerikából átjövendő katonai egyéneknek ajánlhatok? mert lelkiismeretben járó dolog őket situációikból kiráznunk a nélkül, hogy őket biztosítanók, hogy ha várakozásaink megghiusúlnának, nem fognak állás nél-

kül hagyatni, vagy legalább a kik akarnák, Amerikába visszaszállíttatnak. Mint szintén arról is biztosítást kívántunk, vajjon az átjövendők mindjárt díjaztatni fognak-e?

A felelet az volt, hogy ne küljünk még földszólitást Amerikába — várjunk még néhány hetet.

E dolgokat — mihelyt Piemontba érkezem, azonnal elintézzük, s ahoz képest fogok Genuából irni Newyorkba.

Adjuk még ehhez hozzá, hogy a horvát, szerb és oláh nemzetiségekkel egyetértés már részint biztosítva, részint biztosítás alatt s a nemzet a kilátásokról értesítve van, s hogy a nemzet szelleme a lehető legjobb: s föltéve, hogy miink erős francia sereggel megyünk haza, teljes okom van bizni, hogy a nemzet tömegben fölkél s megérkezésünk után kevés hét alatt 100—150 ezer emberünk lesz fegyverben, s kilátásainkról mondtam annyit, mennyit a köteles óvatosság megengedett, — de mondtam eleget, hogy örömet s reményt gerjeszsek.

Fő megnyugvásomat e gondolatban találom: hogy ámbár ki nem kerülhető, hogy személyileg némi kompromissióba ne jöjjünk, ha semmi sem talál lenni a dologból, mert hazánk érdeke hozta magával, hogy az Anglia politikájára való hatást s az elementáris genuai organizációt meg ne tagadjuk; azt mégis kezünkben tartottam, hogy hazánk kompromittálva ne legyen.

Mert ha a nagyhatalmaktól eredő nehézségek folytán francia hadsereg nem küldetik honunkba, én nem fogom a nemzetet fölkelésre fölszólitani, sőt meg fogom inteni, hogy ne mozduljon s jövődjét sértetlen épségben tartsa fönn. Azt pedig tudom, nem mint véleményt, hanem mint pozitív ténylet, hogy a nép éntőlem várja a fölszólitást, s a nélkül nem mozdul.

Igy hát ha (mit isten ne adjon) minden törekvéseink mellett sem volnánk képesek hazánknak fölszabadulására módot nyújtani, legalább a haszontalan vérontás s egy

sikertelen fölkeléssel járó végetlen nyomor szerencsétlenségétől megóvjuk.

Személyeink kompromissióját pedig a mi illeti, hiszem, elismerendi a részrehajlatlan história, hogy csak kötelességemet teljesítettem, midőn személyes kompromissióval nem gondolva, megkísértém, nem lehet-e a jelen bonyodalmakat hazánk javára fordítani.

Otthon a népszellem igen jó — a gyűlölség az osztrák ellen leirhatatlan. Még a magyar katonaság is, a mint Olaszthonba szállittatik, ezt danolja: „Visznek minket vasuttal, visszajöväünk Kossuthtal“, — s a tisztek nem merik . . . hallani. Ez pozitiv tény; sokat mondhatnék illet s hasonlót — de hagyjuk ezt.

Már mostan röviden hosszú levelem zárlatára térek.

Most még nincs ideje, hogy Önök Amerikából mozdúljanak. Most még legfőlebb csak ott vagyunk, hogy „Magyar Légio“ név alatt orgánizáció történik a magyar hadi foglyokból Genuában, de ha csak az nem lesz biztosítva, hogy az ekként orgánizált erőt francia sereggel együtt haza vezetjük, a legio csak Olaszthonbani szolgálatot jelenthetne, s ekkor nem csak hogy Önöknek nem volna méltó elhagyni Amerikát, de az is még, a mi már Genuában van, szétbomlana, mert holmi vimeai „lengyel-legio“-forma szerep nem a mienk.

Aztán még addig sem vagyunk, hogy az emigráció több tisztjének, mint a mennyi már ott van, szolgálatba elfogadása bizonyos.

Mindezt először tisztába kell hoznom személyesen Genuában, majd irok onnan.

Időközben ez volna a teendő:

Egy-két jó emberrel (Fornet őrnagy egyik lehetne) egyetértésben össze kellene írni az Amerikában levő, bizalmat érdemlő honfitársak, különösen a katonai egyének állam-kimutatását (Standes-Ausweis) s nekem átküldeni.

Egy amerikai (nem magyar) comitét kellene összehozni (szóljon Sanderssel iránta) oly végre, hogy pénzalapot gyűjtsön azon czélra, hogy ha én felszólítandom honfitársaimat, hogy a kik a hazát a harcztéren szolgálni akarják, jöjjenek: — elszállittatásuk költségei fedeztetessenek. — A módot, melyen az eszközölhető jól fontólják meg.

Ez jó volna azért, mert meglehet a kormányok azt mondják, van elég ember, s a ki jó, elfogadtathatik, de azt nem teszik, hogy költséges elszállítást vállaljanak magokra.

Szeretném ha George Lou raktárából a 20 vadászfegyvert (rifle) s a nyeregszerszámokat Ön átvenné, ha ugyan még megvannak; golyóöntő is van ott, úgy tetszik.

Az pedig már épen jó volna, ha oly comitét lehetne állítani, mely a legujabb javításoknak a hadszerelésben mintáit, vagy épen egyes, kisebb gépszereit is számunkra megszerezné, például kapszli-gép, Shrapnel táv-regulátor stb., a hajdan tervezett főzőkonyhaszekér mintáját is oda értve stb., — de megjegyzem, hogy semmi pénzvisszatérítési kötelezettségekbe nem ereszkedhetem.

Irjon kérem ezen adresse-ra:

Jules Tanárki K. Aqua Sola. Salita dei Capucini Nr. 31.

Génes, Etats Sardes, Europa.

S most isten áldja, édes barátom, maradok

hű barátja, Kossuth.

## II.

— — — — —  
— — — — —  
A 4000-et meghaladó legiónk felosztatván — mintegy 100 egyént kivéve, — annak tagjai a zürichi konferencián eszközölt tökéletes, teljes amnestiával haza mentek. A nemzeti igazgatóság, mely előbb Genuában, a végnapokban pedig Turinban székel, július 16-án feloszlott — Klapka tábornok még hátramaradt, a légió tökéletes elosztásaig a szükséges kormányintézkedéseket rendezni. — Szeptember 14-től 22-ig embereink mind utnak indítottak és így szétmentek a főnökök is; — a legiónak volt két gyalog dandárja, az elsőt vezényelte Ihász ezredes, a másikat Kiss Miklós ezredes — a Vercelliben szervezendett lovasság-dandárnak parancsnoksága Bethlen ezredesre lett volna bízva.

Kossuth Londonban van, gr. Teleky László Párisban — Klapka tábornok Genfben — Ihász ezredes Klapka tábornok előterjesztésére a sardiniai rendes seregbe lépett át mint ezredes. Gr. Bethlen ezredes meghívott, s a meghívást el is fogadta Parmába az ugynevezett piacentai huszárezred szervezésére, mely igen szépen halad, vele van már 11 magyar tiszt a légióból — Kravachy tüzérezredes Középolaszthonban elfogadta a tüzérség szervezést, Türr ezredes Garibaldival működén, legott bal karján megsebesült s jelenleg piemonti évpénzben részesült Milanóban.



Hazánkban a mozgalom nagyszerű, a Vojvodina és Horvátország az anyaországhoz visszacsatoltatni kívánják magukat, — az erdélyi szászok nyíltan gyűlésben kijelentették, hogy érdekük a magyarral egy és együtt akarnak haladni — az érzelem általános egy — nincs liberális, nincs pecsovic, nincs pap, nincs nemes, nincs paraszt, nincs német, tót, oláh, szerb, rác, szász, minden pártok megszűntek — csak magyar van.

Zsedényi, a késmárki protestáns lutherán gyűlés elnöke — 48-ban a pecsovic párt vezére és 48 után az osztrák zsarnoknak főtámasza, most szintén fogva van 129 más hittársával.

Pesten a calvin gyülekezet alkalmával egy vasas német ezred bevágott a népbe és a vezérek alig tarthatták vissza a népet, a pesti egyetemi ifjuság december 16-án nagy demonstratiót tett, egy fogságba vetett tanulótársukat tömegesen követelték rögtön kibocsáttatni a rendőr igazgató [előtt, s támogatta őket fenyegetőzve a piacon, mintegy 15,000-nyi néptömeg. A rendőrigazgató megijedve azonnal telegrafirozott Bécsbe, honnan telegraph által azon parancsot kapta, hogy ilyenén hatalmaskodás irányában azonnal bocsássa szabadon az elfogott tanuló ifjut. — Belátta az osztrák kormány, hogy a hadsereg nem képes a mozgalmat elfojtani, hol az az egész országban általános. — Maximilián, a császár öccse, sürgetvén concessiókat, összeveszett véle és Braziliába utazott, miután mondta, hogy a korona a családé, nem egyes tagé és azt megóvni a család minden egyes tagjának joga és kötelessége. — Most elfogatások, házkutatások napirenden vannak, de ez se baj, ehhez hozzá van már szokva népünk, mely érzi, hogy most már csordultig telve a pohár, s a törésnek meg kell történnie. — Hire van, hogy a császár le akar köszönni fia javára.

A legiónáriusaink szeplőtlen magaviselete, nemes ma-



gatartása, mind a francia, mind az olasz sereg s egyáltalán a piemonti nép becsülését, tiszteletét vivta ki magának.

Soha nemzetnek nem volt a külföldön oly mértékben tisztelete, becsülete mint a mi szegény elárult nemzetünknek, melynek igazságos felkiáltására eddigelé süket maradt Európa.

Az osztrák szavát szegte (congress) és visszatért embereinket strof-compagniakba sorozta — Kossuth e részben panaszt emelt Párisban. Hihető, hogy a törés közel van, és hogy rövid idő múlva kedves hazánk veendi szolgálatunkat igénybe ismét, az osztrák 50,000-nyi hadtestet rendelt be hazánkba és a soldatesca zaklatások ismét megkezdődtek. A nép jelszava „ne fizessünk adót a németnek“, ha a magyarok Istene úgy akarja, mint magunk, a tavaszkor megkezdjük ügyünk harcát ott, hol 1849-ben elhagytuk.

### III.

## A magyar nemzeti igazgatóság bucsúszavaiból egy töredék.

Befejeztük azt (a magyar nemzeti igazgatóságot) sebzett kebellemel, de nem reménytelenül, meghajólva a hiusult kilátások miatt, de nem megtörve. — Tűrni, szenvedni, készek ha kell; tenni eltökéltek, ha s mikor lehet. — Hazánk iránti kötelességérzetünket semmi viszontagság sem fogja soha megingatni: s e kötelességérzethez azon meggyőződés csatlakozik, melyet a jelen viszonyok minden balvégzet mellett is erősítenek, hogy magyar hazánk függetlensége Európa rendes állapotba juttatásának oly mellőzhetlen feltétele, mely nélkül sem az olasz, sem akár-mely európai nagy kérdés meg nem oldható. Ezért vallásos hitünkhöz tartozik, hogy édes hazánknak szabad s független jövődjé van, csak nemzetünk összesen és egyenkint magához hű maradjon.

Visszatérünk a számkivetésbe azon öntudattal, minek alapja nem maradand ismeretlen nemzetünk s a historia előtt, hogy vétkeztünk volna a jó polgár kötelesség ellen, ha részvétre hivatva fel, — midőn hazánk elnyomója ellen egy óriási harc volt készülőben — elmulasztottuk volna megkísérteni, ha nem fordíthatjuk e hazánk felszabadításának alkalmára az ajánlott kilátásokat.

A végzet máskép akart, de vigasztal azon öntudat, melyet igazolni is képesek vagyunk, hogy oly alapra fek-

tettük működésünket s oly biztosítékokat szereztünk meg, melyek, ha a háboru ily kora váratlan véget nem ér — hazánk függetlenségének helyreállítását nemzetünk férfias eltökélésének érzelmébe helyezendették — most pedig, hogy béke kötöttett, szenvedő hazánkat legalább nagy szerencsétlenségtől óvták meg.

Ez is vigasztalás, mert sértetlen maradt hazánk jövődjé, mely óvatosságunk nélkül veszélyeztetve lehetett volna.

S most nincs egyéb hátra, mint mély megilletődéssel bucsút venni bajtársainktól.

Köszönjük hí közremunkálását mindazoknak, kik nehéz pályánkon hazánk iránti szent kötelességünk teljesítésében nekünk segédkezet nyújtottak.

Köszönjük vitéz bajtársainknak az ösztönszerű készséget, melylyel honszerető szívük szent sugallatából sorainkba siettek.

E készség a nemzet ép szellemének nyilatkozványa, melynek csak alkalom kell, hogy széttörje az idegen jármat, mit idegen erőszak nyakunkba vetett.

Az alkalom késhetik, de eljövend s vele a honszabadulás örömnépe.

Köszönjük a férfias méltóságot s szent becsületet, mely nemcsak a magyar nevet szeplőtlenül őrizte meg idegen földön, de a népek között úgy mint a hatalmak ítéletében hitet, bizalmat, tiszteletet s rokonszenvet növelt a magyar iránt.

A kik haza mennek szülőföldünkre, táplálják keblükben a honszeretet szent tüzét híven és ernyedetlenül, s a mint magokkal viszik becsülésünket és testvéries szeretetünket, úgy mi viszont azon hitben bucsúzunk tőlük, hogy ha majd megelégtelve nemzetünk szenvedéseit a gondviselés felhossa hazánk bús egére a szabadulás haj-

nalát, az Olaszthonban alakúlt magyar sereg elszórt tagjai helyt állanak magokért, hazáért és szabadságért.

Vigyenek üdvözlétet a honnak; áldás legyen utaikon.

Jobb jövőndőt a szenvedő hazának.

Kelt Turinban, július 16-ikán 1859.

A magyar nemzeti  
igazgatóság.

Kossuth Lajos m. k.

Teleki László.

Klapka, tábornok.

---

— 1860. —

42 E. 14 St. New-York.

Juni 19. 1860.

Mélyen tisztelt kormányzó ur!

Mult évi augustusban Genfből nyert nagybecsű levele következtében az ide mellékelt sorokban közöltem az itteni magyarokkal a közlendőket.

Azóta folyton éber figyelemmel kísértem kormányzó urnak szent ügyünkbeni fáradozásait, és tekintvén az olaszhonbani új mozgalmat és az ezzel járó általános európai complicációkat, látván pedig a magyar hírlapokból is, minő szellem s minő egyetértés uralkodik a hazában, hinni akarom, hogy nem tespedendünk el hontalanságban, de 10 évi szenvedésünk fordulatan és boldogabb idők küszöbén állunk. —

Ily körülmények közt bizalomteljes mély tisztelettel kérem ismét kormányzó ur kegyes parancsát. Kormányzó ur bölcs vezérlete alatt végerőmmel kitelhetőleg szolgálhatni egyedüli vágyam lévén és maradván.

Én, kormányzó ur, minden perczen indulni kész vagyok és mindazon honfitársaimmal, kiket mult évi augusztus elején Tanárki K. czim alatt Genuába átküldött államkimutatásban megneveztem, csak kormányzó ur jelszavát és parancsát várom.

Felkérem azonban kormányzó ur kegyes figyelmét egyben azon körülményre is, hogy neveztem honfitársaim

közül csak igen kevesen lesznek képesek az uti költségeket fedezhetni, és hogy itteni segélyre most nem igen számíthatunk, ha csak kormányzó ur néhány hatalmas sorokkal nem éleszti fel a szunyadozó amerikai magyar sympathiát. Véleményem szerint Ch. W. Landford generális, kormányzó ur által felkérve, örömteljes készséggel nyújtana segéd kezét.

Úgy szintén Col. Colt, ki által vitéz Garibaldi tábornok oly szép fegyver-ajándékkal tiszteltetett meg, biztonnyal kormányzó ur becses sorait kellőkép méltányolná, és George Law millionáriusunk fegyver raktára zárait is kormányzó ur figyelme sikeresen megnyithatná.

George Law raktárában lévő holmik elküldési ideje iránt kormányzó ur még nem méltóztatott rendelkezni — mikép utolsó érintett levelemben feljelentém, összesen 25 láda és 3 bőrös láda lenne átküldendő a kölcsönjegyekkel, fegyverekkel, szíjjártó munkával, könyvekkel és irásokkal telve.

Kérem ezek iránt kegyes parancsait.

Igénytelen véleményem szerint legjobb volna egy olasz privát vitorlás hajót az itteni olasz bizottmány kész segélyével felhasználni.

Az itteni magyarok közül már ismét többen járultak hozzám átmeneteli segély szorgalmazása iránt; — válaszom az vala, hogy mindaddig, mig kormányzó urtól ez ügyben utasítás nem érkezend, én nem léphetek fel a dologban.

Hallom azonban, hogy holnap hárman indulnak, név szerint Koelbl Károly volt osztrák gyalogsági főhadnagy és magyar honvédszázados vagy őrnagy, komáromi Capituláns, hol is a térparancsnokságnál vala alkalmazva. Indul Vetter tábornoktól kapott levél következtében. — Radnics János tüzérkapitány és a 2-ik honvéd 12 fontos üteg parancsnoka, lelkes hazafi és jó katona, és Gyra Ferencz, ki csak nem rég érkezett és előadása szerint



szabadság-harcunkban a 39. honvéd zászlóaljbeli allhadnagy és tavál Magenta és Solferino alatt az osztrák hadseregben Gyulai 33-ik ezredbeli hadnagy vala. Itt használt kártyáját ma olvasom: Le Chevalier Francois de Gyra Imple. Royle. Lieutenant — itt sokat járt az osztrák konzulhoz, és tőlem ajánló bizonyítványt kért a sardiniai consul segélyét szorgalmazandót, de nem ismervén sem magam sem más magyar — bizonyítványt nem adtam, a sardiniai konzullal azonban a dolog mibenlétét közöltem.

Ruttkayné Ő nagysága rég nem vett és várva vár hírt kormányzó urtól, sok a baja, de egészsége jobb mint volt utolsó években. Lajos és Béla derék fiai felnőttek és készek a hon szabadítására, ugy Zsulavszkiné Ő nagyságának három idősb fiai is: Emil, Laczi és Kazmér. Laczi különösen szép tehetségekkel és elszánt szilárd jellemmel bir. Szegény annyjok rég szenved súlyos betegségben és alig van remény felgyógyulására.

Meszlényi kisasszonyok lelkes magyar hölgyek, kik diszére válnának a hazának. Engedje a magyarok Istene, hogy mielőbb utat nyithassunk számokra.

Hódoló mélységes tisztelettel kormányzó ur

készkötelességü szolgálja

A s b ó t h.

Mayerhofer János kapitány haldoklik a városi kórházban, tegnap látogattam, küldi végüdvözetét és tiszteletét kormányzó urnak.

Várva várandó kegyes levelét méltóztassék kérem ezen adresse alatt küldeni:

A. Asbóth can of. G. A. Sacchi Esqu. 45. William Str. New-York.

---

1861.

A 61-IKI ESEMÉNYEKHEZ

(ASBÓTH LAJOS LEVELÉBŐL.)



Az 1859-ki hadjárat oly váratlan rögtöni befejezését — mely az emigráció és a magyarországi dynastia-ellenes pártnak már-már teljesedésbe menő reményeit meghiúsítá, — úgy ez, mint amaz nagyon zokon vette; nem tudá feledni, és annál inkább törekedett az áramlat fentartása által a szakadást a nemzet és a dynastia között fentartani és tágitni, mennél tűrhetlenebb lett úgy az emigráció mint a nemzet helyzete, és mint az előkészített eszközök, mint az elégületlenség annyira fejlesztve voltak, hogy igen kedvező sikert tett kilátásba egy új megkísértés által a haza teljes felszabadítását kivívni és azon bilincset, melly alatt Magyarország az absolut kormány által tartatott, elvégre lerázni.

Az emigráció 1860-ban tehát mindenfelé künt és bent még élénkebben mozgott mint azelőtt, Szécsenyi vészsejtelmes halála az izgatást a legfelsőbb fokra emelte, megkezdődtek a nyilvános demonstrációk, mindenfelé klubbok keletkeztek, a pártok itthon csoportosultak, az egész ország komoly szint öltött.

Ezen mozgás tudata, a szerencsétlen háború, a hadsereg rossz szelleme és egy új crizis legközelebbi kitöréstől félelem az osztrák kormányt végre oda terelte, hogy elhatározta magát tágitni, engedni.

A kormány tanácskozásba lépett a magyarországi conservatív párttal, mely évek óta szintén visszavonúlt volt, hogy azon kérdés iránt értekezzék, mely lépések tés-

senek, a nemzetet kielégíteni, és a közelgő veszélynek elébe állni.

Egész sora következett az engedményeknek.

Megjelent egy cs. kir. manifestum, összehivatott az ugynevezett „Verstärkter Reichsrath“, Magyarorszában új kormány állított, Vay Miklós — a nemzetnél kedvelt egyén — cancellárnak, jó hírű férfiak főispányoknak lettek kinevezve és a megyékben 1861 elején az alkotmányos új szervezés megengedtetett.

Ezen tények ellenében az emigráció előkelő tagjai által élénkebben folyt a közlekedés a cselekvő párttal benn, ügynökeik bejárták az országot, buzdították a nemzetet, és ellenszegülésre hívták fel azt a kormány kiegyezkedési szándokai iránt.

A honvédegyletek általuk léptek életbe, segélyező név alatt ugyan, de valódi czéljuk az volt, hogy a még harczképes honvédek összeirassanak és csoportokba szerveztessenek.

Teleky László közel Ausztria határához, Drezdában elfogatott és a jósefstadti várba vitetett.

Ezen mozgalmak közt Lugosra mentem Január elején, résztvettem a megyei magyar párt tanácskozásaiban és a krassómegyei honvédegylet életbe léptetését előkészítém.

Midőn az újonnan kinevezett főispán Gozsdu Manó főispáni székét február elején elfoglalta volt, az ezen alkalmából történt tisztelgésnél az összesereglett honvédek élén, meleg szavakkal ecseteltem érdemeiket a haza iránt a múltban, úgy jövő hivatásukat, a netalán újra szükséggé vált védelemben őket a szabadság őreinek állítám és végre a főispán pártfogásába ajánlottam, mely beszédet a főispán melegen szintén viszonzta, kijelentvén, hogy ő is mint Magyarország minden polgára honvéd és első lesz kiállani

ha a szükség azt úgy kívánná. Ezen alkalommal magam a magyar érdemrendekkel valék feldíszítve.

E tény feladatott; de feladatott nemcsak egyszerűen magában mint tisztelgés, de feladott azon hamis hozzátétellel, hogy én 1860-ban már többrendű kormányellenes demonstrációkat tettem, hogy az emigrációval folytonos összeköttetésben állok, hogy honvédszászlóaljakat szervezek az országban és tiszti kinevezéseket is eszközölök.

Legfelsőbb helyen és különösen Albrecht és Rainer főherczegek, úgy szintén a hadügyér gróf Degenfeld ennek folytán azon hiedelemben voltak, hogy én egyike a legveszélyesebb egyéneknek vagyok az országban és azért szükséges lesz engem magyar földről eltávolítani.

Ez meg is történt; Bécsből egyenesen egy rendőri kapitány, báró Gotte küldetett le Lugosra és február 14-ike éjjelén házamból kiemeltettem és a legszigorubb felvigyázás alatt a cseh-országi józsefvárosi várba vittem.

Az ország csaknem valamennyi megyei és városi törvényhatósága egyenesen a királyhoz feliratok által elfogatásom ellen remonstrált, számos egyének szintén mint magánzok kezességet ajánlottak személyem iránt, Teleky László, a ki közben a behívott országgyűlésre képviselőnek választatott, ott szintén elfogatásom ellen óvást tett, — úgy hogy elvégre május 25-kén szabad lábra bocsáttattam különösen Vay cancellár közbenjárása folytán, a ki más oldalról támasztott nagy nehézségek daczára azt is kieszközölte, hogy akkor Pozsonyban tanuló 15 éves fiam Jani, ő Felsége által elfogadtassék; e fogadtatás oly kedvező és kegyes volt, hogy ügyem már ezzel félig el volt döntve.





1863 — 1866.

AZ ALMÁSSY-ÉS NEDECZKY-FÉLE ÖSSZEESKÜVÉSEKHEZ

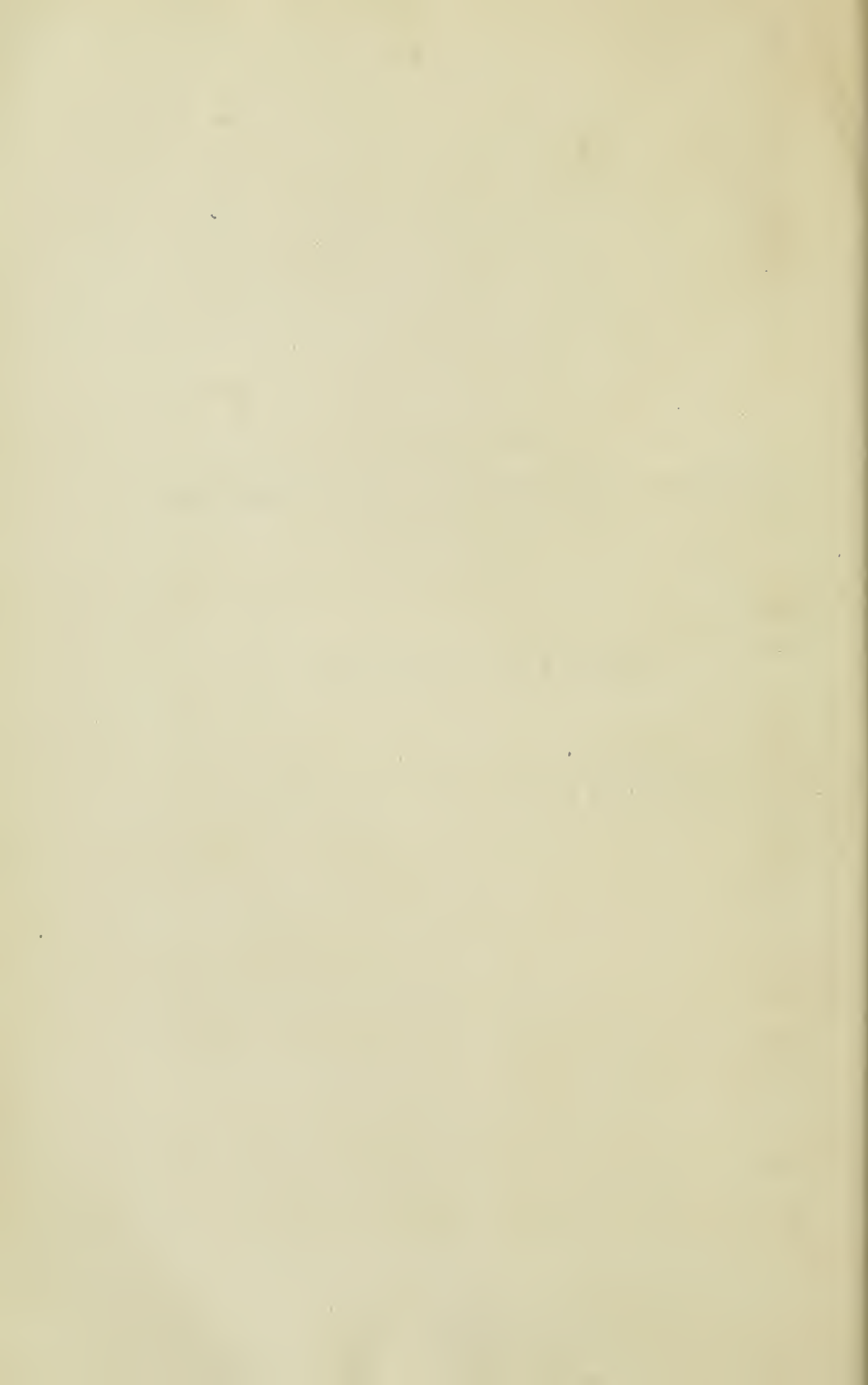
ÉS A 66-IKI ESEMÉNYEKHEZ.

I.

(ASBÓTH LAJOS FELJEGYZÉSE.)

II.

(ASBÓTH JÁNOS FELJEGYZÉSE.)



## I.

(Asbóth Lajos tbk. feljegyzése.)

Az 1861-ik évben megkísérlett kiegyezési igyekezet meghiusulása után nem csak az emigráció künn — mely mozogni soha meg nem szűnt — de itt benn is a dynastiaellenes párt csendben sorakozni és magát szervezni készült; lassan haladt, míg végre 1863-ik év végen határozott alakot nyert e szervezés.

Ezen pártnak feje itthon Almássy Pál volt, künn Klapka; hozzá tartoztak részint szorosabban, részint lazultan az arisztokrátiának számos fiatalabb tagjai — nevezetesen a Károlyiak, úgy a Batthyáni, Keglevics, Orczy, Csáky, Andrássy, Zichy, Bethlen, Kendeffy családok némely tagjai, Podmaniczkyék mind; a nemesség az egész országban szétszórva részese volt.

Ezen párt Kossuthról mit sem akart tudni.

Kossuth igyekezett magának szintén erős pártot benn szerezni, de a honvédek nagy részén kívül nem igen sikerült az neki, és csak a nemességből nyert itt-ott csekély tagokat, kikhez egynehány ügyvéd és desperát szállangó — Pflastertreter — csatlakozott.

Ezek közül a legtevékenyebb Nedeczky István volt.

Mind a két párt az ország önállóságot és a dynastia teljes mellőzését vette végcélba.

A honvédek fejei itt bent igen ohajtották ezen két párt összeolvadását és végre sikerült az Almássy-pár-

tot odahozni, hogy beleegyezett Kossuth nevét felhasználni, de a dolgok további folyama erre nézve függőben tartatott.

Victor Emanuel olasz király személyesen beavatva volt, és Visconti Venosta 1 millió francot és számos fegyvereket bocsátott az Almássy-párt rendelkezésére.

A szervezési terv az volt, hogy az ország több pontjai, különösen Somogyban, a Bakony mentében, Szegeden és felső Magyarország hegyes részeiben kiküldött biztosok által csapatok gyűlhelyei jelöltessenek ki — ezek körébe annak idején sorrakozzanak az összeirt vállalkozók és nyomuljanak a központhoz Pestre, le és felfelé!

Beninczky Lajos volt a részletezésekkel megbizva — személyem az alsó magyarországi csapatok; Mariássy János ezredes a felsőmagyarországi már összegyűlt csapatok vezényletével lett felhatalmazva; a honvéd törzstisztek közül többen a vidéken külön-külön megbízást nyertek volna.

Az ügy csak a tervezetben és némi szervezetben volt, midőn az 1863-ik év december 17-kén a Kossuthféle proclamációk az ország számos helyein kifüggesztettek és az által a kormány, a mely eddig a forrongásnak legcsekélyebb nyomára se jutott, felriasztatott.

Ezen proclamációk Almássy tudta nélkül Nedeczky által küldettek szét, és most természetesen a kormánynak mindenfelé titkos és nyílt szemei keletkezvén — a pesti összejövetelek sem maradtak titkon, és így ott, és némely vidéki helyeken, különösen a Szepességben és Somogyban, Vasban, Székesfehérvárott, Hevesben a forrongásnak nyomára jöttek, még mártius derekán — a tömeges befogatást mellőzve — a főbbeket börtönre vitték, és az egészet így keletkeztében elfojtották.

## II.

### (Asbóth János feljegyzése.)

1864 február havában atyám Pestre jött; ha megengedték dolgaim — másodéves technikus voltam Budán — vele töltöttem időmet, néha nála maradtam éjjelre is a „vadászkürtben;“ így ott lelt még az ágyban heverve egyik reggel egy látogatója is, a ki mindaddig ismeretlen volt előttem; magas, izmos férfi, korának virágában, erős szenvedélyek kinyomatával, kissé hanyag tartással, de biztos fellépéssel; atyám jól ismerhette; bizalmasan fogtak kezét és minden bevezetés nélkül jelenlétemet mentegette atyám, mondván, hogy előttem mindenről lehet beszélni.

Beszélgettek is, és mindazon érzelmek, melyek bennem velem együtt növekedtek, a sóvár vágy, a keserű fájdalom és gyűlölet, ábrándos, forró remény, felkavarodtak bennem beszédükön. Az idegen Nedeczky István volt és beszélt Kossuth megbízásából és a miről beszéltek, az az ország dolga volt, a kényuralom megtörése, magyar zászló, magyar háború, háborúja a fegyvert fogó népnek, háború az ország szabadságáért.

Nedeczky künn járt Kossuthnál és az ő megbízottja az országban; múlt év ősze óta készül titokban az ország háborúja egyenesen Kossuth vezetése alatt, a ki Nedeczky által intézi a dolgokat. Visconti-Venosta a leghatározottabb ígéreteket adta tavasszal megtámadni uj-



ból Ausztriát, és a hadüzenet lesz a jelszó a felkelésre, mely a felső megyékben és Dunántul, a Kunságban és a Jászságban már annyira szervezett, hogy nem csak pénz és fegyver van, hanem össze vannak írva az emberek és alakuló félben vannak a keretek is. Atyám azért van Pesten hogy a szervezőkkel érintkezve, a felkelés megindítására katonai szempontból készítsen tervezetet, mely elébe lett terjesztendő Kossuthnak, a ki a felkelés katonai vezényletére őt szemelte ki. De van bajis. Az „aristocraták“ semmit sem akarnak tudni Kossuthról. Külön működni, szervezni, és a kapcsolat nélküli külön két mozgalom veszélyezteti az ügyet, megzavarja a hazafiakat, akadályozza az erők összefogását, kifejtését. Egyesülni nem akarnak, mert nem akarják Kossuthot, pedig ha lehet, csak Kossuth lehet a zászló. Ez aristocraták feje Almássy Pál.

Ez annak, a mit Nedeczky beszédéből megtudtam, tényleges része.

Néhány nap múlva kimentem atyámmal Káposztás-Megyerre Beniczky Lajoshoz; órákig maradtak Beniczky dolgozószobájába zárkozva, míg én a pusztán, hótól lepett kertben verseket csináltam; rövid reggeli után aztán hazakocsiztunk.

Egyszer este atyám meglátogatta Almássy Pált; akkorában alkudozások folytak a két összeesküvésnek egyesülése iránt.

Mert „összeesküvés“ volt valóban — legalább a Nedeczky-féle; nem mindenki jutott belé olyan egyszerűen mint én, a ki egyébaránt most már összeesküvő voltam testestől-lelkestől.

Az összeesküvés szervezésének és terjesztésének felvilágosítására ime egy konkrét eset:

Valaki ül a kávéházban és szíjja csibukját; az összeesküdtek egyike-másika ismeri jellemét és hazafias gon-

dolgozómódját, de összeesküvésre azért e pillanatban az illető tán álmodva sem gondolna; nem is tud semmi ilyesről.

Egyszerre hozzálép egy idegen, a kit nem látott soha:

— „Ön N. N.?”

— „Az.”

— „Kövessen.”

— „Én? Hova? Miért?”

A csodálkozó kérdésekre csak az a felelet, hogy az idegen minden feleletet megtagad, egyszerűen hivatkozik a megszólítottnak férfiaságára, melynél fogva lesz bátor-sága őt követni; erre a két férfi indul.

Egyik belvárosi vendéglő szobájába mennek, a hol várakozva ül két másik. A megszólító távozik és a megszólított azóta soh'se látta.

Szemben maradt két emberrel, a kit szint oly kevéssé látott valaha, mind amazzt. Bizonyos formák közt, melyek az illetőhöz képest váltakoznak az eskütől az egyszerű ígéretig, meg kell fogadnia, hogy a megtudandókkal vissza nem él és aztán beavattatik a titokba oly mértékben, mint azt a beavatók vagy maguk, vagy utasításuk szerint indicálva látják. Végre mutatnak neki egy kártyát a „nemzeti igazgatóság” pecsétjével és Kossuth aláírásával és az illető még kötelezi magát — erre már rendszerint ünnepélyes esküvel — hogy a mi neki ily jegy előmutatása mellett parancsoltatik, azt teljesíti, hogy pedig ezzel se történ-jék visszaélés, kap két másik kártyát, illetőleg két kártyá-nak egy-egy szelvényét más-más alaku szelvény-metszettel, és csak azt, a ki az e metszethez illő, ama szelvényt egész kártyává kiegészítő másik szelvényt elő tudja mutatni, tartozik illetékesnek nézni, csak azzal kell, hogy érint-kezzék, annak utasításait, parancsait, kell hogy kövesse.

Most már az illető fel van avatva, és azzal, hogy joga

van három más egyént oly mértékben, mint azt jónak látja, hasonló formák közt beavatni, elbocsáttatik.

Felavatóit azóta soh'sem látta, ma sem tudja, kik voltak . . . . .

Atyám rövid tartozkodás után haza utazott. A dolgok csendben tovább fejlődtek. Általján teljes titokban maradtak volna, ha Nedeczky-ék, legnagyobb rémülésére a velök mindig és mindenben ellentétben álló Almássy-ékkel, szükségesnek nem tartják nyilvános tények által vinni tovább az összeesküvés ügyét. Proclamációk szórattak és tüntetések rendeztetek. Ez által a titok azoktól, a kik feltétlenül megbízhatóknak tartattak, átment a közönség, átment természetesen a hatalom birtokába is, legalább arra nézve, a mi a kiáltványokban foglaltatott, és arra nézve, hogy létezik az egész országot már behálózott, számtalanok közt elterjedt complott, mert a kiáltványok egységes intézkedésről, a legszélesebb összeköttetésekről tanuskodó módon szórattak egyszerre az egész országban.

Nedeczkyék elérkezettnek vélték a cselekvés pillanatát és csak azon acut izgalmat — hiszen a krónikus megvolt — akarták ez eszközökkel tán még előidézni, mely meg kell hogy előzze a kitörést; Almássy-ék e pillanatot még határozottan nem tekinték elérkezettnek, annál kevésbé tán, mivel Olaszország felől még semmi sem mozgott.

Hadd jegyezzek fel a proclamációk szórására nézve is concret esetet.

A dolgokba beavatott egy műegyetemi hallgatóhoz beállit egy idegen, előmutatja kártyaszelvényét, mely a fiatal emberével össze vág, minden magyarázat nélkül átad egy csomagot és ajánlja magát. A csomag a proclamációkat tartalmazza, parancssal, azokat ekkor és ekkor kifüggeszteni.

A fiatal ember maga mellé veszi egyikét ama három-

nak, a kit ő avatott be. Esti 10 óra van, szép, nyugodt téli est. Az egyiknél a proclamációk, a másiknál a ragasztó ostyák; lefelé az Albrecht-uton, át a hidon, végig a Dorottya-utezán sűrűn felragasztják a proclamációkat, a nélkül, hogy valaki által észrevétettek volna. Ennyivel beérve, visszatérnek, mielőtt azonban felérkeznének a várba, jónak látják feldíszíteni még a L ó n y a y-láza-  
t is; míg az egyik a már felragasztott kiálványt még szépen kisimítja, a másik körültekint és meglátja, hogy a bástya falára könyökölve, egész nyugalommal nézi miveleteiket egy altiszt.

— „Látnak.“

Ez volt az egész, a mit szólt és erre a két fiú rögtön neki iramodott, lefelé az Albrecht-uton, a hogy csak győzte. Tán a legroszabb, a mit tehettek. Az altiszt, a ki tán meg sem mozdúl, ha nyugodtan távoznak, vérszemet kapott és a két fiu éles füttyöt és csak néhány perczezel később már dobogó futását is hallja az őket követő katonáknak, a kik a közel főőrségnél éppen kéznél voltak.

Le az Albrecht-uton, fel a várba — mert ott laktak — a Mátyás-templomhoz vezető fedett lépcsőkön, nyomozva mindig a katonáktól, le ismét a Krisztina-városba és fel megint a bécsi-kapún, így ment a kergető, míg itten végre el-elmaradtak az üldözők, úgy hogy bátran és láttatlanul osonhattak a fiúk egyikük lakására. Itt a tűzbe a megmaradt proclamációkkal, egy kis szivdobogás még, egy kis gúnyos-büszke nevetés és az affaire be volt fejezve.

Mielőtt áttérnék a tüntetésekre, felemlitem, hogy a beavatottak és a hirhordásra, parancsosztásra legsűrűbben használtak közt volt egy kis p o r o s z ember is, Pesten egészen idegen. Beszédesebb volt, mint az ilyen küldetések és érintkezések alkalmával a magyar emberek, a kik szorosán utasításaikra szoritkoztak, és nevezetesen arról sze-



retett beszélni, hogy milyen „Heidengeld“ jött az országba az összeesküvés támogatására.

Nem sokára a proclamációk szorására rendezettek tüntetések is. Az egyiknek színtere az ország-ut volt, főemberei Vidacs munkásai és vége egy verekedés a Zrinyi-kávéház előtt. A lapok másnap irtak róla. Ez ha jól emlékszem márcz. 13-kán — 14-én este történt, azt hiszem vasárnapi napon.

A másiknak története ez:

Nedeczky, a kinek ismeretségére büszke voltam, és akiért tűzbe-halálba menni kész lettem volna, annyira vonzott komoly, egyenes egyénisége, optimista természete, és az összeesküvést-csinálásnak őt környező varázsa, — fel vitt márcz. 14-én reggel angolkirálynői szállására és én már sovár örömel remegtem a nevezetes dolgoknak, miket ismét hallani fogok.

Nedeczky átadott nekem néhány tizes bankót és aztán ellátott instructiómmal.

Mindenekelőtt érintkezésbe kelle magamat tennem Hadzsy Emillel, a ki nekem tanulótársam, és egy farsangi párbaj óta, melynél ellene segédkedtem, jó barátom volt, s kiről most nagy meglepetésemre tudtam meg, hogy szintén a beavatottak közé tartozik és az enyémmel egészen azonos megbízást kapott.

A pénzen jegyeket kellett vásárolni a budai népszínház az napi előadására, azokat ki kellett osztani minél több fiatal ember közt, beavatva ezek közül az elszántságukban és gondolkodásmódjukban megbízhatókat a tervezettekbe.

Molnárnak meg volt hagyva az napra egyik hazafias darabot — ha jól emlékszem Rákóczyt — adatni, és a darab előadásra ki is volt tűzve.

Alkalmas helyen nekünk közbe kellett kiáltani, és különösen követelni a Rákóczy-induló mellett Kos-

suth indulóját, és ha ezt huzzák, éltetni Kossuthot, negyvenkilenczet, kiabálni, hogy ma van márczius 15-ke, és csinálni minél több zajt és hazafias rendetlenséget.

Estefelé a lánczhidkávéházban nagy volt a zibbonság, a tért a színház és a kávéház közt sürgő fiatalság lepte el, a titkolózás minden kifejezésével árulták az arcok a nagy titkot, a polgárok összedugdosták fejüket.

Az első baljel az volt, hogy nem a kitűzött hazafias, hanem valami ártatlan cancanos darabot adtak. Molnár esküdözött, hogy a darabot adni akarta, de a policzia betiltotta s ezt parancsolta rá.

Nagy rémülés és némi elillanás is a fiatalság egy része közt.

Egy czúg baka felvonul a téren. Ismét némi elillanás. A főbbek haditanácsa.

Ketten Hadzsyval kijelentjük, hogy most már a becsület is megkivánja, abba nem hagyni a dolgot; ha többen nem maradunk, demonstrálunk mi ketten egyedül. A hangulat kissé emelkedik és vagy huszan vagyunk, a kik elhatározzuk, hogy egy csoportba állva majd mi megindítjuk a dolgot. A többi azt fejtegette, hogy jó lesz, ha ők majd elszóródva vegyülnek a közönségbe, visszhangoztatva kezdeményezésünket; minthogy Nedeczky biztosított volt bennünket, hogy a gallerián ott lesz Vidacs egész gépgyára, úgy némileg ismét izmosult kilátásokkal mentünk a munkára.

A nehézség most az volt, apropos találni a cancanos darabban; az első felvonásban hiába lestük és megállapodtunk, hogy ebben bizony nem lesz apropos hazafias demonstrációra. Ennélfogva elhatároztuk, hogy felvonás közben követeljük a Rákóczy-indulót és így aztán a többi is elmondjuk. Flosztottuk a szerepeket. Alig hangzott a zene, kiáltottam: „halljuk a Rákóczyt!” Nagy bámulás a



közönségben. Hadzsy utánam. „Ma márczius 15-ke van, halljuk a Rákóczyt!“ Erre többen: „halljuk a Rákóczyt!“ és én torkom szakadtából: „Nem a Rákóczyt, a Kossuth-indulót!“ A khorus, mely eddig bátortalan volt, most látva, hogy nekünk még semmi bajunk, és hogy még egy kettő, különösen Markovits Miklós és Rákóczy Zoltán pajtásaink, szintén egész elszántsággal kiáltoznak, most már vérszemet kapott és folyt a kiáltozás: „Kossuth induló!“ „Márczius 15-ke,“ „Éljen 49!“ „Éljen Kossuth.“

Ismét baljel volt, hogy a karzat néma maradt, és hogy szomoru tudomásul kellett vennünk csakhamar, hogy „Vidacs gépgyára“ ezuttal csupán távolléte által tündöklik. Mi már benne voltunk; mi mint azok, kik hajóikat már elégették, neki keseredetten folytattuk a kiáltozást, nem törődve többé azzal, hogy a közönség csak hallgat és bámul, hogy az orchester nagy egykedvűséggel, de fortissimo fujja a cancant, s hogy azok, a kik „a visszhangoztatás“ végett szóródtak el a közönség közt, ugyan csak vissza nem hangoztatnak egy hangot sem.

Ekkor vettük észre, hogy mögöttünk áll az inspectionális tiszt, merev szemmel nézve meddő fáradozásainkat. Végre mind a két fél növekvő zavarán segített tömeges kivonulásunk a színházból.

Még az éjjel siettem Nedeczkynek jelenteni.

A „nemzeti kör“-ben leltem a billiard-preference mellett. „Vidacs gépgyára“ nézve excusálta magát, a sikerrel meg volt elégedve, biztosított, hogy rögtön táviratoz Kossuthnak és utasított, hogy másnap reggel menjek Gáspár tbkhoz, a kitől majd új utasítást kapok.

Másnap elmentem Gáspár tbkhoz, a kit addig nem láttam volt soha. Siró asszony jött elibém, mondván, hogy férjét éppen most elfogták. Rohantam Nedeczkyhez az angol királynéba. Nedeczky elfogva.

Egykét nap múlva elfogták Lugoson atyámat is és felhozták a Károlykaszárnyába, a hol akkor az összeesküdtek nagy része fogva ült.

Almássyról hallottam, hogy legénye elég ügyes volt az elfogatás pillanatában még elégetni iratait. Thaisz Elekről hallottam, hogy szintén el akarták fogni, de meg nem kapták, mert a pusztákra bujdosott. Nagy volt az izgalom és az egész világ rólok beszélt. Pálffy Mór helytartó életének legbüszkébb perczét élte és dicsekedett, hogy megmentette Magyarországot a dynastiának.

Nedeczky iránti lelkesedésemben legkellemetlenebbül hatottak reám a reá és könnyelmű multjára tett kicsinyítő észrevételek. Nekem ő akkorában legnagyobb emberem volt, és indignációval feleltem mindig az efféle megjegyzésekre.

A vizsgálatok folytak, atyámat csak ritkán láthattam, ekkor is csak mások előtt, a foglyokról alig szivárgott valami a közönség közé.

Hetek múlva idézést kaptam a hadi bíróságtól. Senki sem ment büszkébben törvényszék elé, mint én. Hirschom-jamat, mely gyermekkoromtól uralkodott minden érzelmem felett, váratlan kielégítéssel kecsegtette egy pör, egy elítélés és én már előre a világ száján hallottam nevemet. Jól emlékszem, mint mondtam 12 éves koromban anyám rémülésére, hogy ha király lehetnék csak egy napra, nem bánnám, ha másnap megölnének, és tisztán tudom, hogy nem a hatalom, a birtoklás, hanem az csábított, hogy a leghaszontalanabb királyról is beszélnek még évezredek multán is. Az élet mindinkább leköszörűli az egyénekről azt, a mi a közönségesen tullép, de akkor csak 17 éves voltam és phantásiám szárnyán még nem szegdesett volt az élet. Szinpadias attitude lehetett, melylyel a katonai bíróság elé léptem, de láttam hogy a két tisztre jó benyomást teszek, a hadbíró — őrnagy auditor — közönyösnek, az őrnök

kicsinyleni látszott. Mind ült, kivéven az auditort, a ki fel és alá sétált; már forrott bennem a vér, hogy állni hagnak, midőn a hadbíró székkal kínálta. Ez növelte önérzetemet. El voltam határozva kereken nyilvánítani érzületemet, nem titkolni semmit, a mi magamat illet, nem tagadni, de megtagadni minden választ, a mi másokra vonatkozik. Megerősített ebben az ünnepélyes figyelmeztetés, hogy szükség esetén esküvel kellend vallomásomat erősítenem, de különben sem tettem volna egyébként, mert jól tudtam, hogy az igazsággal ellenkező legkisebb szavamra a vér öntené el arczomat. Ez nevelési hiba.

Különben csakhamar láttam, hogy nem igen is volna mit tagadni; pontosan megmondták a szoba számát, a hol és a napot, melyen Nedeczkyvel először találkoztam, az összeget, melyet Nedeczkytől kaptam, kirándulásunkat Káposztás-Megyerre, a napot, melyen atyámtól levelet vittem Almássynak, sat. Nagyon kutatták, vajjon a kocsit, melyen Beniczkyhez mentünk, atyám fizette-e, vajjon mi volt a levélben s ezekre könnyen feleltem, mert nem tudtam ezekről semmit. Szint ugy felelhettem arra, vajjon Beniczkynél mi történt, hogy nem is voltam a szobában. Kérdezve, miért rendeztem a budai színházi demonstrációt, azt feleltem, hogy mivel tudtam, hogy Kossuth kívánja.

— „Hát Ön mindent megtesz, a mit Kossuth kíván?”

— „Mindent.”

— „Ha tehát azt kívánná például, hogy a Károlykaszárnyát fejünk fölött gyujtsa fel, megtenné?”

— „Meg” — feleltem — „szívesen, csak mondja meg hogyan?”

A két tiszt mosolygott, az irnok mélyen papírára hajtotta arczát, az auditor pedig egész komolysággal dictálta be ezt is.

Kárörvendő multságomra szolgált a következő episód:

Kérdve, vajjon ismerem e G á s p á r t, feleltem, hogy nem, a mint hogy nem is láttam soha. Az auditor intett a tiszteknek, s kérdve, hogy tehát tagadom? figyelmeztetett, hogy „mi mindent tudunk.“ No, gondoltam, azt már hiába tudjátok s újból tagadtam.

— De G á s p á r itten — s elővett egy iratot — azt mondja, hogy ismeri Önt, hogy meg volt bizva egy pénzösszeget, akár Önnek, akár bizonyos harmadiknak átadni s azt Önnek személyesen át is adta.

— Én Gáspárt nem láttam soha.

— Hogy meglássa, hogy itt hiába tagad, majd elhozzatjuk Gáspárt.

És elhozatták G á s p á r t, a ki két szuronyostól kísérvé, nem sokára meg is jelent, de kérdve, vajjon ismer-e engem, természetesen csak azt felelhette, hogy nem. Nagy sensáció. Gáspár az én tiszteletteljes hajlongásom és a bírárság csodálkozása közt ismét elvittetett.

Az auditor kissé nehezen heverte ki a kudarcot; magyarázgatni kezdte a dolgot, hogy G á s p á r tán avval a másikkal beszélt, abban a hiedelemben, hogy velem beszél. Én meg azt gondoltam, hogy nagy vigyázatlanság összeesküvőtől, beszélni valakivel abban a hiedelemben, hogy az a valaki más valaki.

De most ezt a valakit kezdte kutatni az auditor. Háromféleképen mondott egy nevet, mely mind a háromképen igen hasonlított H a d z s y barátom nevére, de még sem volt az, úgy hogy csakhamar tudtam, hogy az, a kinek Gáspár a pénzt adta, H a d z s y volt, de mégis bátran mondhattam, hogy „ilyen nevű embert nem ismerek.“

Végül követelte az auditor azoknak nevét, a kik a demonstrációban részt vettek. Erre kereken rámondtam, hogy a mi engem illet, azt nem tagadom, de mást nem



adok fel. Következtek atyai tanácsok, fenyegetések, végül pedig a protocollum bezárása azzal, hogy majd itt fogok maradni a Károlykaszárnnyában, míg meg nem tesszik mondanom a neveket.

Ez egészen kívánságom szerint volt s csak annyit feleltem, hogy „jól van,“ mire az auditor boszankodva hívta az ordinancet s elvitetett az őrszobába, hozzátéve hogy majd megmondja, hova csukjanak. Nagy elégtételre szolgált, hogy a távozásnál egész komoly tisztelettel hajoltak meg előttem a tisztek.

Hazafias büszkeséggel álltam tehát az őrszobában, várva a várandókat, míg egy időre ismét az auditor elé hivattam. Újból atyai tanácsok s fenyegetések. Végre haza küldött, mondva, hogy mindenkor tartsam készen magamat az első idézésre eljönni.

Vizsgáim letétele után csak külön engedély kikérése után térhettem haza.

A következő iskolai évet már nem Budán, hanem Zürichben kezdtem meg és külföldön maradtam 1866 nyaráig is valamint kimeneteletem, úgy visszajöveletem is forradalmári episódoknak kellett megelőzni.

Épen egy rajnai kirándulásról tértem vissza, a hol alkalmam volt látni Poroszország roppant készülődését a háborura, midőn Karlsruheban táviratot kaptam, hogy azonnal jöjjenek Párisba, a hol az Amerikából odaérkezett Sándor bátyám vár. Percznyi késedelem nélkül siettem ölelhetni atyám édes öcscsét, kit közülünk senki sem látott már oly régóta. A La Plata államokhoz minister-residenssé kinevezve, New-Yorkból Párisnak vette útját, hogy Dr. Nelatonnal tanácskozhassék a fejében maradt golyó iránt.

Párisban véle meglátogattam a magyarok közül többeket, köztük Klapka tbkot is, kinél az idő tájt — julius közepe felé, sűrű conferentiák folytak a légió iránt. Egy

ily conferentián találtam Kiss Miklóst, Éber Nándort, ki épen Oláhországba volt indulandó, onnan és ottan működni Magyarország insurgálása iránt, s több másokat; ha vajjon Komáromy képviselő — kit az országgyűlési cselekvési párt (jobbán fractió) küldött volt ki, köztük volt-e, arra nem emlékszem, de vele s másokkal is, kik a légio miatt jöttek ki, mint p. ifj. gróf Károlyi István, találkoztam többször a Mabilleben.

Az összegyűltek Magyarország felszabadítása iránt a legjobb reményben voltak, számítottak különösen az oláh új hospodárra, Károly herczegre, kinek országában gr. Bethlen Gergely tbk már működött, és a nemzetnek mint egy embernek felkelésére, ha a légio az ország határát átlépné. Hogy Kossuthnak a számításból ki kellett maradni, azt úgy látszik, nem tarták nagy bajnak s belenyugdottak a porosz királynak Kossuthra és Klapkára vonatkozó azuttal is szóba hozott nyilatkozatába, hogy neki nem „izgató“, hanem „katona“ kell.

Néhány nap mulva Klapka a porosz sereghez ment s követték őt sokan, köztük a többnyire iparosokból álló párisi magyar egyesület számos tagja is.

Természetes, hogy ennyire benn lévén az alkalmatlóságban, én is jelentkeztem a légiohoz, mire Kiss Miklós, a ki tábornoki minőségben szintén a légiohoz készült, hadsegédjének designált, egyuttal utasítva, hogy az indulásra nézve várjam be rendelkezését, hogy, miután ő is még Párisban maradt, vele együtt csatlakozhassam a légiohoz. Nem volt sietősebb dolgom, mint egy csomó porosz katonai könyvet venni, és két héten át éjjel-nappal egyszerre tanulni Felddienstet, az artilleria, infanteria és kavalleria mesterségét, meg a Befestigungslehret, úgy hogy fejem zúgott, mint szélmalom, mire megérkeztek a hírek a nikolsburgi praelimiarékról. Noha eleintén eléggé restel-



tem, hogy a légiónál voltam — csak Párisban, utóbb még sem volt okom azt bánni, megtudván, mennyire ringatózott illusióban a cselekvési párt a nemzet akarata iránt, midőn ez a légio betörése után is a legnyugodtabb maradt, mutatva, hogy ha forradalmi volt is, megszűnt már az lenni abban a perczben, melyben ismét alapos kilátásai voltak alkotmányának visszanyerésére.

E kilátások egy fél év alatt meg is valósultak teljesen s ezzel végkép véget is ért Magyarország 1849—1866-iki forradalmi korszaka.

---

FÜGGELÉK.

— 1868. —

ASBÓTH SÁNDOR NECROLOGJA.



## Asbóth Sándor Necrologja.

(Vérte ss y A r n o l d „Magyarország és a Nagyvilág“ czimű lapjának 1868, márczius 22-iki számából.)

Meghasadt egy nemes szív: összetört egy hősi kard, mely csördülésével két világrész csatáiban a magyar név és magyar fegyver becsületét hirdeté.

Kiszenvedett ismét egy apostol. Egy apostol azok közül, kik bujdosásnak eredtek egykor, nem mivel rettégék a szörnyű halált — hisz bömbölő ágyukkal szálltak szemben annyiszor és fagyos szemmel nézték annyi csatának iszonyait — hanem mivel a véres temetkezés kétségbeesésén győzött keblükben egy rendületlen hit és mivel tenni akartak idegen földön, ha otthon nem lehetett — csak zokogni. És míg a véres hatalom vasigába görbeszté a büszke nemzetet, melynek nagysága földig sujtotta volt még csak az imént Tápió-Bicske, Szolnok, Hatvan, Nagy-Sarló, Isaszeg, Komárom, dicső napjain; míg olyan pusztá hangtalan volt a magyar hazája, mint egy elfelejtett temető, melyben a zokogó jajszó is csak elvétve, tompán hangzik; míg a csaták vére után a bitótól ontott vért szívta a gyér kalász a földből; míg csak a rabláncz csördülése némitá el az anya, az árva jajjos panaszát és üszökkel egyik, palossal másik kezében hangoztatá a bérencz hirmondók serege, hogy „Buda ledőlt és ninesen többé magyar!“ Ők — a bujdosó apostolok voltak, kik jártak szerte a népek közt hirdetvén hogy nemzetnek, mely halni így tudott, élnie kell!

És elmondták a nagyszerű bukást, a férfiak szóltak a háromszáz éves gyásznak nemzetéről, szóltak a háromszáz év borujáról, melybe oly kevés esett a napsugár szende melegéből, az életet adó nyugodt derüből, a hosszú évtizedekről, melyekben napjai az örömnnek is csak a lázasan emésztők voltak, ama napok, midőn a vérbe mártott vas bujdosott az országban, hősdalok és vitézi énekek röpültek szájról-szájra régi dicsőségről, midőn a megsértett törvény zászlaját ütötte fel egy-egy Rákóczy, Bercsényi és a bódult lelkesedés örömevel, ajkukon a szabadság nevével, rohantak deli ifjak, őszbe borult vének — utána a háromszin zászlónak, ütközetbe, csatába.

Ezek voltak fekete gyász közt az öröm piros napjai; pirosultak nemes szívek vérétől; és annál, hogy annyi hősnak drága vére folyt, keserűbb hogy hiába folyt. A vérnek díját kicsavarta ismét nyers erő vagy álnok csalárdság.

Ilyen háromszáz év után egy 48!

Ezeket hirdették a rab nép apostolai és a kik még tegnap csak azt tudták a magyarról, hogy volt és van, azok tudtak most azt is, hogy: les z!

A hőskornak régi regéit vélték hallani ismét, és az idegen költők megemlékezvén az ódon mondák hős alakjairól, reánk mondták:

„Es sind dieselben Helden,  
Die Namen sind verändert blos!“

És mintegy látónak szózatát, hallani vélték e szavakat, melyeket „apostol“ hirdete:

„Akarat tetterő — akarat győzelem! Agya bárd volt, jelleme pajzs, szíve bástya. — Küzdött, veszített. — Keble üterét hóhér állitá meg. — Ime az akarat!“ — mondák gunyolva kaján bakói. Barátai pedig koporsoját k ö n y á r r a l á z t a t á k.

De virág termett sirhantján s a virág borostyán.

Emléke példa; vértanúsága ígéret; népszózata parancs. Megujul a harc a sir felett; a tort diadal követi.“

És látva, hogy hisznek bennünk, minmagunkban is ébred ismét a hit.

És a számkivetés keserű kenyerén, az idegen föld sivárságán, a hazából érkező rémhíreken amazok buzgalma meg nem tört; kívül a hazán, kívül a hazatérésnek noha reményén is, a bátor férfiak hazájuknak igaz fiai maradtak. A magyar nevet hirdették, a népeket választó viharos világtengeren kelve át ezért harcoltak, az egyik szóval, a másik tollal, a harmadik karddal, harcolván mindig ott, a hol vívták a szabadság csatáit, megmutatva, hogy a magyar mindenütt magyar.

Husz éven át tették fáradatlanul. Ma, midőn gyászát levetette a nemzet ismét, vannak közülök, kik őszbeborult fővel visszatérnek oda, hol ifjuságuk szép napjait éltek; vannak, kiket elvesztettünk régen, kik a harcban kidőlték, kiknek nemes szíve idegen föld moha alatt porladozik.

Szívbeli örömmel kísértük be városainkba azokat; gyászoljuk ezeket, de gyászoljuk még mélyebb megilletődéssel azokat, kikről mostan érkezik hozzánk a szomorú hír, hogy kiszenvedtek, mielőtt az új napokon a hazát még egyszer láthatták volna, mint más, szerencsésebb bajtársaik. Látták messze távolból az ígéret földét, az ismét megnyílt hazát, de el nem érheték többé.

És idegen földbe tették koporsójukat idegenek, nekünk pedig nem lehetne könnyebbülésünkre semmi sem, ha csak nem az, hogy a kik a kaporsót körül állják, hódolva ejtik ki a „magyar“ nevet.

Ilyen gyászos esetet melyikünk ne venne mély megilletődéssel?

S néhány napja csak, hogy ilyennek hire jött át az oceánom — hosszú hét hét alatt — azért mondtuk: „Meghasadt egy nemes szív; összetört egy hősi kard, mely csör-



dülésével két világrész csatáiban a magyar név és magyar fegyver becsületét hirdeté.”

Asbóth Sándor meghalt.

Mint északamerikai tábornok és teljhatalmazott miniszternek az argentiniai köztársaságnál és követnek Uruguaynál, az amerikai hírlapok hasábkokat szenteltek gyászszos kimúltának. A szomoru hirt azokból vették át napi lapjaink : mi sem mulaszthatjuk elmély megilletődésünket kifejezni, és meg vagyunk győződve, hogy olvasóink kedvesen veszik, ha e szomoru alkalomból bemutatjuk a jeles férfit arczképét.

Asbóth Sándor angol eredetű családból származott, mely a kath. Mária alatti protestans-üldözések folytán menekült Angolországból. Különös játéka a sorsnak, hogy az angol menekült egyik magyar unokája ismét az angolfaju amerikaiakhoz menekült. A család honfiusitást nyervén, megmagyarosodott régen, és ha Asbóth Sándor bátyjával Asbóth Lajos honvédtábornokkal és öt másik Asbóthtal együtt a polgári élet magányát elhagyta, midőn a magyar haza veszedelme fegyverre szólítá fiait, csak egyik ősapját követte, ki már II. Rákóczy Ferencz zászlója után indult egykoron.

Asbóth Sándor a magyar hadseregbe lépve Klapka tábornokot követte mint hadsegédje, megismerkedvén vele a bántási hadjáratban. Midőn Klapka ideiglenes hadügyérré neveztetvén ki, Debreczenbe ment, őt oda követte. Itt történt, hogy a kormányzó hadsegédjévé és a katonai ügyek előadójává szemelte ki.

Azóta ezredesi ranggal folyvást a kormányzó személye körül maradt Világosig, Kiutahiágig. A számkivetésben is ő vezette a hontalanok ügyeit.

Midőn a kis-ázsiai belebbezésből menekülve, társainak nagyobb részével az észak-amerikai köztársaság vendég-

szeretétét vette igénybe, egy hatvankét napos tengeri utazás elegendő bevezetés volt többi hányatott életéhez.

Amerikában kezének munkájával tartá fenn életét, mint annyi más számkivetett, míg a délnék lázadása folytán a köztársaság polgárait fegyverre szólítván, oly tér nyílt előtte, melyen képességét fényesebben érvényesíthette.

Asbóth mint dandártábornok lépett a hadseregbe, mely azonban még — alig létezett. Asbóth is addig szerzett összes vagyonával alakította dandárját.

És rövid időn nagy állást teremtett magának.

A négy éves óriás mérvű háboruban szakadatlanul helyét állta, a nemzet és kormány elismerését, a hírlapok magasztalását vivta ki, Mobile bevételénél lényeges részt vett. A háboru vége felé West-Florida államparancsnoka volt.

Háromszor sebesült meg súlyosan. Egy izben egy ellenséges állást volt megtörendő dandárja. Az első támadásnál a vezénylő ezredes rögtön összeesett tizenhárom golyótól találva. Ellenséges vadászesapatoknak árkokból jövő tüzelése visszaüté a dandárt. Másodizben támadás parancsoltatván, a második ezredes nem a legélesebben vezényelt és a legénység meg sem mozdult. Midőn az ezredes végre mégis előre vágat, öt golyótól találva rögtön elesik. Ekkor törtet előre a tábornak lelkesítő tüzével és ellentálatlanul magával ragadja a legénységet, mely hangos hurrah! közt követi a szeretett vezért. A dandár megdönti az ellent és annak vezértábornokát fogságba ejti. De Asbóth, ki a legénység oldalán e közt s az árkok közt nyargalt, önkivületben összerogyott.

Bal karja össze volt zuzva, és arcán furódva át egy másik golyó, szájpadrólásán keresztül fejébe hatolt. E golyót Asbóth Sándor négy évig — egész halála napjáig — fejében hordozta.

A zendülők legyőzöttén, nemcsak a hadsereg legna-

gyobb része, hanem még a törzstisztek, tábornokok is minden további karpótlás nélkül elbocsáttattak. Csupán csak azok, kik a legnagyobb mértékben tüntették ki magukat, helyeztetek el, részint a seregben, részint polgári állásokban. Ezek közé tartozott Asbóth is, ki addig „Major-Generalig“ az amerikai hadsereg eddigi legmagasabb fokáig haladt.

Az argentiniai köztársaságnál, később emellett Uruguaynál is, mint az Egyesült Államok minisztere bízott meg.

Rendeltetésének új helyére Párison át vette útját, hogy Garibaldi műtő orvosával, Nelatonnal értekezék; a golyót ez a fejben feltalálta, de kivenni csak életveszélyes operáció mellett igérhette.

Egy éve már, hogy aczél-testét mindez leverte. „Matrácz-sírban“ feküdt azóta, míg be nem következett halála, mely oly fájdalmas visszhangot költött két világrészben.

Haláláról ezeket írja a „Standard“:

Az argentin kormány rendelete Asbóth Sándor tábornok és amerikai miniszter temetése tárgyában.

A belügyminiszteriumtól.

Buenos-Ayres 1868. január 22.

Miután az Egyesült-Államok consulja Asbóth tábornok, az Egyesült-Államok miniszterének tegnap történt halálát hivatalosan bejelenté, s a köztársaság kormánya e fájdalmas veszteség feletti részvétét kifejezni siet, csatlakozván a nemes amerikai nemzet képviselőjének végtiszteletére rendezendő általános gyászünnepélyhez, rendeli:

1. A nemzeti zászló a gyász napján minden üteg, hadihajó és középületekre ki fog tüzetni.

2. A tetemet, a nemzeti kormány nevében az egyik miniszter, valamint a hadsereg főparancsnoka, s az itt állomásozó katonaság kísérendik a temetőbe.

3. Azon idő alatt, míg az elhunytnek földi maradványai a halottas háztól a temetőbe vitetnek, minden negyedórában ágyulövések fognak tétetni, s a sírnál a tiszteletőrség szintén gyászlövéseket teend.

4. A tiszteletőrséget egy csapat tüzérség fogja képezni, kik fekete fátyolt viselendnek.

5. A rendelet ezennel mindenkinek köztudomására hozatik.

Mitre, elnök.

G. Racoton, belügym.

A temetés szerdán, jan. 22-én ment végbe. A tetem a buenos-ayresi protestáns egyházban tétetett le, honnan az elhunytnek végrendelete értelmében Washingtonba fog örök nyugalomra szállíttatni. A tetem egy érczkoporsóban volt elhelyezve, melyet ismét egy mahagonifából készült s ezüsttel ékitett koporsó fedett. E koporsót az Egyesült-Államok zászlója, az elhunyt tábornok kardja, kalapja és egyéb jelvényei, egy babér- s egy fehér virágokból font cypruskoszoru díszíték.

A gyászmenetet Czetz tbk és Hopkins ur vezették. Öt percczel 4 óra előtt megjelent az egy csapat tüzérségből álló tiszteletőrség s az összes tisztikar, továbbá a brazilai, spanyol, francia és angol követségek személyzete, kevéssel ezután a tartomány kormányzója és miniszterei, ugyszintén a köztársaság belügyminisztere, Nazar tbk és az elnök segédei is megérkeztek, s a halottas ház udvarát és szobáit nagyszámu egyéb közönség lepte el.

Négy óra után 20 percczel a diplomatai testület által könyeztet koporsó levétetvén az emelvényről, megindult a gyászmenet, melyet a követségek s a kormány képviselői személyzetének fogatain kívül még mintegy 50 koci kísért. A kápolnába érve, Goodfellow, az amerikai követség lelkésze, rövid beszédet tartott, mely után Noel

ur, a francia követ, mint a diplomatai testület dékánja, az elhunytak érdemeit és hosszas szenvedéseit meghatólag ecsetelte. Utána a köztársaság miniszerelnöke szólott, ki Asbóth tbk életét és működését mesterileg adta elő a nagy számmal összegyűlteknék.

Igy ünnepelte meg az argentini köztársaság vitéz, érdemes hazánkfia elhunytát. Béke poraival a messze földön, a tengeren túl!

---







Ráth Mór kiadásai:

## TOMPA MIHÁLY

ÖSSZEGYÜJTÖTT KÖLTEMÉNYEI,

életrajzzal és jegyzetekkel.

Kiadják: Arany János, Gyulai Pál, Lévy József, Szász Károly.  
Diszkiadás 6 kötetben, a költő arcképével. Ára füzve 7 frt 20 kr. Pompás dísz-  
kötésben 12 forint.

## SZEMERE BERTALAN

### ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI.

Első és második kötet: Száműzetés alatt írt napló. Ára 5 frt. — Harmadik és  
negyedik kötet: Utazás keleten a világosi napok után. Ára 4 frt. — Ötödik és ható-  
dik kötet: Levelezések és kisebb dolgozatok. Ára 4 frt.

## MAGYAR IRÓK és ALLAMFÉRFIAK.

B. Eötvös József emlékbeszédei.

Diszkiadás. Füzve 2 frt. 60 kr. Ajándék-kiadás igen szép angol kötésben 3 frt. 40 kr.

## AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK TÖRTÉNETE.

Irta Laboulaye Eduard.

A harmadik kiadás után fordítva.

Első kötet: A gyarmatok a forradalom előtt. (1670—1763.)

Második kötet: A függetlenségi hárcz (1763—1782.)

Harmadik kötet: Az egyesült államok alkotmánya (1783—1789).

Ára 6 frt 60 kr.

## GYULAI PÁL

### KÖLTEMÉNYEI.

Diszkiadás. A költő fényképezett arcképével.

Ára füzve 2 frt. Meglepően szép diszkrétésben 3 frt.

## Zrinyi Ilona történelme.

Irta Horváth Mihály.

Diszkiadás füzve: Ára 1 frt. 20 kr. Angol diszkrétésben, Zrinyi Ilona egykoru fény-  
képezett arcképével, melynek eredetije a munkácsi várból a budai főhadai parancs-  
noksághoz, onnan B. Baldacci birtokába került; és Tokajból 1685-iki június 10-én  
férjéhez Thököly Imréhez írt levelének szintén 3 lapra fényképezett hasonmásával,  
2 frt 80 kr.

Ráth Mór kiadásai:

## A NIBELUNG-ÉNEK.

Ó - német hősköltemény.

Fordította Szász Károly.

Karlsfeldi Schnorr Gyula rajzaival.

10 füzet legnagyobb negyedértű diszkiadásban, legfinomabb vastag velin-papíron, 12 iv. mintegy 70 arcyobb rajzzal, számos diszkezdőbetűvel (initiale) s ékitménynyel. Ára füzve 9 frt. 40 kr. — Gőtizlésü a rajzokhoz illő pompás diszkötésben 12 frt.

ARANY JÁNOS

## ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

Legdíszesebb album-kiadás egy kötetben.

Füzve, a költő fényképezett arczképével 7 frt. 20 kr. Pompás diszkötésben, a költő arczképével 11 frt. Pompás diszkötésben, két csattal, T h a n és L o t z fényképei-vel 16 frt 50 kr.

VÖRÖSMARTY

## MINDEN MUNKÁI.

Diszkiadás 12 kötetben. A Gyulai által irt életrajzzal, jegyzetekkel és arczképpel.

Füzve 14 frt. 7 pompás kötésben 21 frt., 11 pompás kötésben 24 frt.

## KÉT MAGYAR DIPLOMATA AXVII. SZÁZADBÓL.

Toldalagi Mihály és Tassy Gáspár követségi naplója.

Közreboesátja Salamon Ferencz. Diszes nagy 8-rét. Ára 2 frt 80 kr.

## ATTILA TÖRTÉNELME.

Irta Thierry Amadé.

A 3-ik javított és bővített kiadás szerint fordította Szabó Károly.  
Diszes nagy 8-rét. Ára 1 frt 50 kr.

## KEMÉNY ZSIGMOND TANULMÁNYAI.

Kiadja Gyulai Pál.

Két kötet. Ára füzve 4 frt 60 kr. Angol kötésben 6 frt.

## TÖRTÉNELMI TANULMÁNYOK és RAJZOK

Csengery Antaltól.

Két kötet. A szerző arczképével. Diszkötésben 6 frt. Füzve 4 frt 60 kr.

## ATTILA FIAI és UTÓDAI TÖRTÉNELME

a magyarok Európába telepedéséig.

Irta Thierry Amadé. A 3-ik javított és bővített kiadás szerint fordította Szabó Károly. Diszes nagy 8-rét. Ára 3 frt.

Nyomatott az „Athenaeum” nyomd. Pesten, 1871.